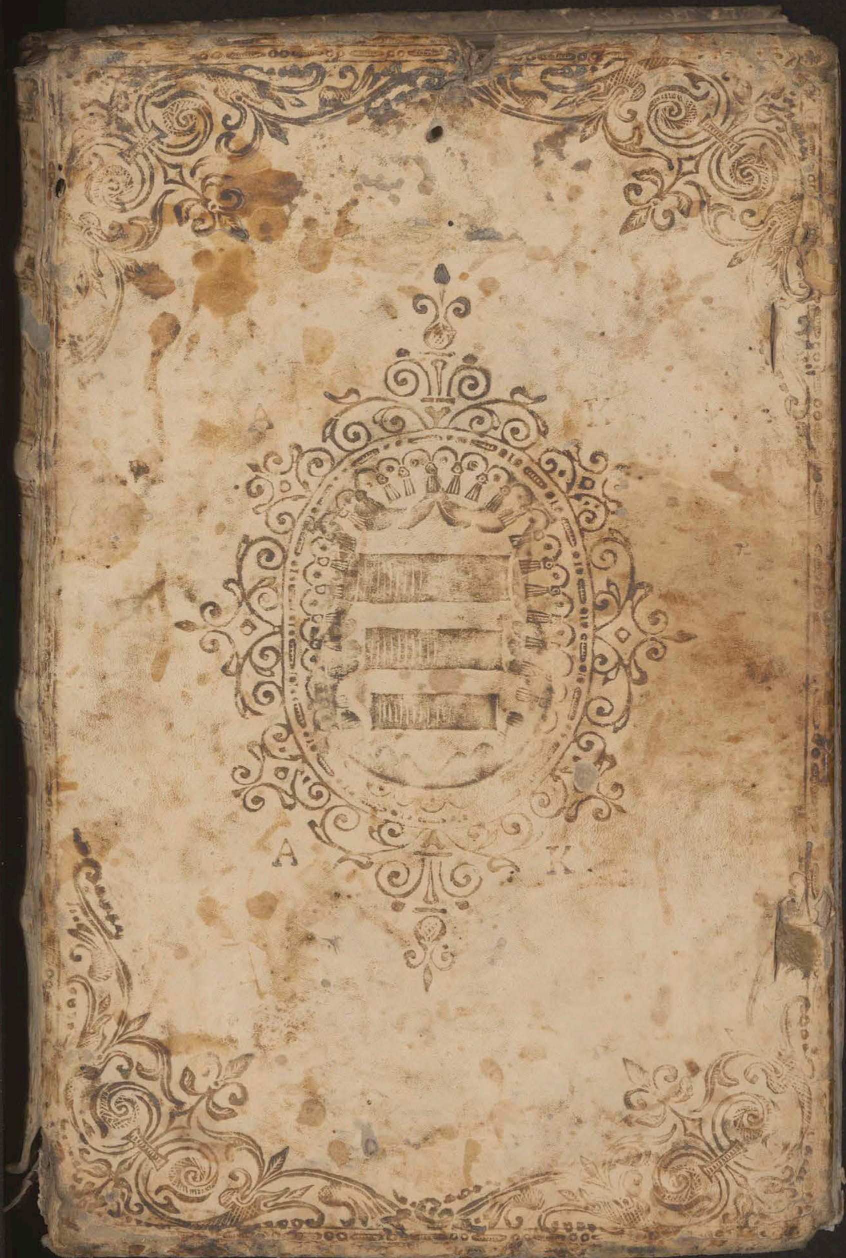
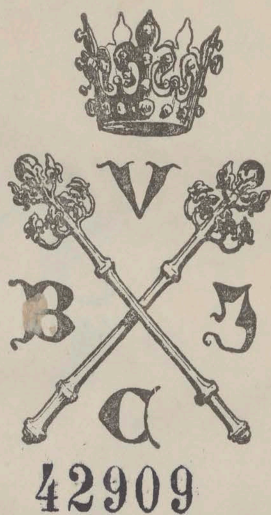

A A K

V
B J
C
42909

Anne conceptum quem
mater adultum [illegible]
Hunc pater ad [illegible]
A sole liquescit [illegible]

Ex libris Stanislai
Roszkowski

Ex libris M Michaëlis Revonski A B et P.

1886. IX. 29.

SEBASTIANI SLESZKOWSKI

Philosophiæ & Medicinæ Doctoris,

DE FEBRIBVS LIBER;

In quo earum causæ, signa, prognoses, curatio, iuxta doctrinam Hippocratis & Galeni Principum, aliorumq; posterioris ætatis celebriorum, ac etiam praxim selectam, atq; singularem, quorundam huius æui expertißimorum, Medicorum, cùm breuiter, tum sufficienter, traduntur.

Mon solùm Medicis ad curandum; verùm etiam reliquo omni hominum generi ad præcauendum, apprimè vtilis, ac necessarius.

CRACOVIÆ,

Typographo Stanislao Giermanski. 1616.

IN ARMA
GENTILITIA DOMUS
COMOROVIORUM.

ARma hæc quid dictant? magnos virtute Dynastas,
Excelsa meritis laude sub astra vehi,
Fortes magnanimo varijs persæpe periclis
Pectore durarûnt ritè Comorouij.
Publica priuatis auxerunt commoda rebus,
Idcirco chari Regibus, & Patriæ.
Inter quos Petrus firmus, constansq; sacratæ
Relligionis amans, Martis & artis honor.
Excelsa virtute potens, cordatus in hostem
Prorumpens, claret consilio, ore, manu.

PERILLVSTRI
ET MAGNIFICO
DOMINO,
D. PETRO
KOMOROWSKI
A KOMOROW
COMITI
IN LIPTOW
ET ORAVA
CAPITANEO
OSWIECIMEN.
&c. &c.

Domino suo Clementißimo,

SEBASTIANVS SLESZKOWSKI
Libens, lubensq; inscribit, & dicat.

Magnum munus esse censeo, Perillustris Domine, de genere humano mereri: id est,

multorum aliò flexas mentes ad metam illam Publici Boni ducere, dirigere, vnàq;cum vita, & salute, seruare, atq; retinere. Reuera enim in hoc vno nostra felicitas sita, vt Publica salus salua, & integra, constet; atq; etiam optimus quisq; nascitur, non vt molliter sese curet, sed vt per ipsum salutariter & publicè, & priuatim viuatur. Cæterùm dum hoc ipsũ censeo, etiam simul facio, quia ex illa sciẽtia, quę maximè bono totius Vniuersi cõfert, scilicet, arte Medica, præcepta vel inprimis necessaria, atq; ex illis consilium, vsui vitæ humanæ in publicum emitto. Non est profectò alia supra hanc sciẽtia, quia reliquę omnes nec semper, nec omnes in vsu: hæc necessariò omni ordini,

ſexui, ætati, ex quibus totum hoc magnũ cõponitur corpus. Suaſor eſt virtutum Medicus, dum enim vitam cuiuſpiam curat, primò animum à vitiorum colluuie expurgat, crapulam remouet, irã, triſtitiam, ſocordiam, & omnem luxum in omni re prohibet; ſed etiam vitam, ſalutemq́;, cõſeruat, dum labefactatas cordis vires reficit: cerebri ſpiritus fulcit, atq; ſuſtentat: mentis organa perpurgat: expollit ingenium, recreat memoriam, atq; totum corporis ſtatum in meliorem commutat formam. Nouit enim admirãdã rerum creatarum vim, nouit cauſas morborum, & modos auertẽdi morbos; atq; ita aut ſingulis rebus, aut varia variarum temperie omnem ab humano genere a-

uertit intemperiem, aut iam ortam eradicat. Medica profectò ſcientia eius eſt virtutis,

Poßit vt in cælum manes reuocare ſepultos,

dum vitam iam penè extinctam in ſtatum ſanitatis priſtinæ reuocat. vitam ipſi debemus, & à nobis certatim ſtare ãtiquos video, qui Medicos, vt Apollinẽ, Aeſculapium, Machaonem, Aſclepiadẽ, & alios innumeros, quos hîc taceo,

Diuorum altaribus augent,

verùm etiam omne æuum, vetus, medium, noſtrum, huic magnæ ſcientiæ principem vbiq; tribuit locum, & eius cultoribus præmia. Et hæc prima cauſa eſt, Perilluſtris Domine, ob quam ipſius ſcientiæ præcipuam partem Illu-

ſtri Tuo Nomini Dico; pręcipuã dico, quia de Febribus eam inſcribo, in eaq́; cauſas Febriũ, ſigna, prognoſes, modum curandi, aperio; qui quidem morbi omnium frequentiſsimi, acutiſsimi, & omnibus propè acutis adnexi, plurimos faciunt calcare viam lethi, niſi peritè ipſi calcentur, & tollantur. Addo aliam, ſcilicet, hîc me lucẽ quærere tenui luci meæ ab illuſtri Tuorum, Tuaq́;, luce. Quidni? Reuera non multas in vniuerſo terrarum orbe Gẽtes video, quæ cum Gente Tua, vel antiquitate, vel rerum geſtarum gloria, queãt comparari. Etenim alta ab origine per Comites à Liptow, & Oraua, deriuatus in Te ſanguis natales Tuos inſtruit, & Gentem dignitati fatalem in in-

clyto Poloniæ Regno, per longos (quos prudens omitto) Nepotes ad Petrum Comorouium feliciter transmisit: Vir hic fuit verè magnus inter magnos, vtpote quem magnitudo animi, & prudentia, cuius vtriusq; egregium specimen dedit in publicis, iisq; arduis, negotiis; imò ipsa

ardens euexit ad æthera virtus.

Namq; dum Vngaria Casimirum Casimiri Regis Poloniæ Filium in Regẽ deligit, & rursus in Matthiam mentes flectit, magni Princeps animi Casimirus contemnit: in Poloniam redit, & dum nullibi propter

varios casus, & tot discrimina rerum,

cum suis consistere [illegible] audet, à Petro

quem liquidus Fortunæ riuus inaurat
omni munere Diuûm,

hoſpitio Gelauiæ multos dies, Roſembergæ itidē multos, ſplendidè, & magnificè, excipitur, atq;, ob hanc ipſam rem, Petrus à Matthia Rege bonis omnib⁹ exutus, in Polonia, ob virtutem, atq; fidem, in Caſimirum, territorium Craſnoſtauien. accipit, & Ziuecium per ſuos poſteros hucuſq; retinet. Magna vis ſãguinis, atq; originis. Fertur enim curſu perenni fontium vena vitalis ab hoc ipſo in Chriſtophorum Auum Tuum Caſtellanum Oſwiecimen. Quid hic? Magnus Toga, Sagoq;, fuit, quia & in cōſilio id tenuit, quod rectum, & in bello, quod Reipub. ſalutare. Poſitus enim in finibus Regni in vſum eius Boni

Publici excubias egit, & hostem, quoties se obtulisset

Fudit Eques metuendus hastâ.

Iam Christophorus Pater Tuus Castellanus Sądecen. nostrum vixit æuum: nouimus quantus ille vir, nouimus prudentiam, virtutes, facta, laudes exprimere non possumus, & silemus; sed ita, vt toto reliquo corpore velato, caput ostendamus.

Hic vir, hic est Diuûm genus.

quia facta eius, atq; virtutes verè diuinæ, ob quas in sancti⁹ Cōsilium, quod stat⁹, & rerū, vocāt, adscitus, id est, auct⁹ Senatoria dignitate, eā sustinuit, cum fauore, laude, plausu. Diuinitas quædā videtur, & fuit profectò hęc dignitas in eo

Nam consulta Patrum, nam leges, iuraq; seruans,

saluta-

ſalutariter, & ex vſu Publico illā habuit. Etenim ad mentem Demoſthenis naui Reipub. ſalua, promptè conſuluit, & prouidè: quia poſtquam fluctus exuperat, inane eſt ſtudium. Conſuluit ſeriò, & non properanter: quia feſtinatio eſt cæca. Vidimus, videmus, videbimus, bona cōſilia morâ valeſcere; maximè apud eum, cuius conſilii gubernaculum lex diuina. Et ſanè magnum in Senatore, atq; vtile, munus, vt ex mente Solonis conſulat non ſuauiſſima, ſed vtiliſsima, ille fecit; ſed tēpeſtiuè: quia frequēter ſaluberrima medicina abit in perniciē data nō opportunè; ſed cōſtāter: quia vacillatio eſt certū ſignū nō certæ mētis. Ah vtinā ipſi in his virtutibus plures ſimiles, qui gradu ſimiles!

miles! Non verear dicere, illorum ornaměto, Reipublicæ pręsidio, id fore; & consultiùs, atq; feliciùs, quædam administratum iri. Taceo reliqua. quia non facile exitum reperio; si semel penetro in hoc profundum rerum ab eo gestarum. Ad te, Perillustris Domine, venio, qui ab hac aurea arbore verè aureus es ramus.

Fortes creantur fortibus & bonis, neq; Tu Tuorum Maiorum lucem imminuisti, imò auxisti, statim ab ineűte æui flore, & magis auges. Gloriam sanè non in facili putas, iuxta illud:

Ardua per durum gloria vadit iter;

& Te ad dura iam olim à teneris exciuit. Namq; è castris Mineruæ egressus, ostendisti, fortes, &

constan-

constantes animos non ad quietem inuitari, sed ad labores in Republica suscipienda suscitari. Et hinc est, quod & in Cõmuni illo Motu Ciuili iũxisti Te gregi tuo: id est, bonis, & Regi, pro salute Boni Publici. Comes virtuti honos, comes Tibi, qui per templum *Virtutis* ad templum *Honoris*

Quò Te cælestis sapientia duxerit, ire

haud cessas, & iam ingrederis, magisq; talis esse pergis. Præfectura enim insignitus Oswiecimen, dignitatem hanc habes sinè iactãtia, procacia, vanitate. Namque vtramque illam diuam *Iustitiam* nempe, & *Clementiam*, rectè sequeris. quia omnibus tribuis, quod suum est, id est, meritis præ-

mium, noxiis pænam; ſed etiam ſimul lenis, & temperas, etiam noxios eripis, lapſos erigis. Mactè hac mente Tua, quam adgnatam ſcio nonniſi optimæ cuiq; menti, perge in hoc tali paſſu fidenter: quippe vtraq; hæc

Eſt ſumma virtus, petitur hac cælum via.

Petis tu, Perilluſtris Domine quia dignitatem Tuam ex vſu Boni Publici habes. Mehercle procul à Te rei Tuæ ſtudium, qui rectè cenſes res priuatas ſemper offeciſſe, offecturaſque, publicis: & præcipuum veri iudicii venenũ, Reipublicęq; interitũ, ſuã cuiq; vtilitatem. Iam in alta fortuna non abripi licentiæ vẽtis difficile eſt: quia *inter tot obſequia Fortunæ nõ ſatis cauta mortalitas.* Non abriperis,

Perillustris Domine, quia in omnibus moderationem seruas, & hac salua, insertam habes grauitatem in vultu, authoritatem in verbis, & factis; simul etiam comitatem, & humanitatem: illas venerabiles, istas amabiles, ob quas Polonia nostra in Te dupliciisto fertur affectu *Venerationis* pariter & *Amoris*. Feror & ego, quia cum iam olim multis ab hinc annis nobilissimam Domũ Tuam candido amore sim complex⁹, illiusq; singulares Perillustribus Tuis Fratribus, viris magnis, & ad magna natis, indices notas, vigilis mei laboris, & stili, exhibuerim, nunc idem facio, dum Tibi, Perillustris Domine, hunc fœtum ingenii mei consecro ab hac tertia causa. Accipe

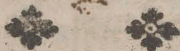
itaque

itaque Perillustris Domine, qui bonas Musas, & cum Musis filios, aut cultores, Musarum, & ipsius Domine Sapientiæ, amas, hoc veluti animi, cultusque mei in Te pignus: accipe me ipsum, & id, quicquid est ab ingenio meo, meque contra susurros tuere, & radiis beneuolentiæ Tuæ ad maiora attolle, iuua, promoue. Ego vires ingenii mei, in cultum, laudemque Tuam, & nobilissimæ Gentis Tuæ, offero. X. Calendas Martij. CIↃ. IↃC. XVI.

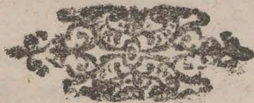

DE FEBRIBVS LIBER.

In quo earum causæ, signa, prognoses, curatio, iuxta doctrinam Hippocratis & Galeni principum, aliorumq; posterioris ætatis celebriorum, ac etiam praxim selectam, atq; singularem, quorundam huius æui expertissimorū, Medicorum, cùm breuiter, tum sufficienter traduntur.

Non solùm Medicis ad curandum; verùm etiam reliquo omni hominum generi ad præcauendum, apprimè vtilis, ac necessarius.

AVCTOR LECTORI S.

ALterum ingenij mei, benigne lector, fœtum de Febribus, morborũ omnium morbo principe, & comite, Deo auspice, cui omnia debeo, in lucem emitto. Et quidem huc me non ambitio, aut ventus nouitatis, pellexit; sed eæ, quas habet Galenus 7. Meth. meden. ad Eugenium, causæ. Scilicet hac in re & vrgentibus amicis gratificor, & meipsum ad rem propositam, ratione vtilissima, excito, & ad obliuionem (ex mente Platonis) commentarios mihi repono; verùm etiam (vt quartum addam) vsui, & publicæ omnium vtilitati, consulo. Omnis morbus malus: Febris pessimus, quia omnium frequentissimus, acutissimus, &, quod maius, acutis prope omnibus adnexus, plurimos

mortis limen adire coëgit.

Namq; cæteri ferè omnes vnam duntaxat partem, nimirum animalem, aut vitalem, aut naturalem, operationem impediunt, vel lædunt: febris omnes, non sua tantùm violentia, ferocitate, malignitate, sed & suorum symptomatum multitudine, atq; magnitudine. Vide hîc magnum, atq; vtile esse, hunc morbum nosse, atq; curare: & in hoc OPERE habes, quia de Febribus illud inscribo: id est,

diuersas Febrium naturas, ipsarumq; causas, signa, prognoses, & modum curandi, scribo, explicando partem affectam, & affectum ipsum, ita vt nihil in hac materia deesse videatur: quod quidem nullum ante me ita fecisse constat. Sanè enim omnia hæc magna cum diligentia facio, quia quæ in hoc genere morbi à probatissimis auctoribus excerpsi: à præceptoribus hausi: longo rerum vsu, ac experientia, probata accepi: quæq; maximè sub hac cæli constitutione hominum degentium naturis, æuo, consuetudini, seruire obseruaui, candidè absq; omni fuco, omni posteritati in hoc OPVS redigo: nihil veritus Momum, aut calumniantem, quia talibus insitum alijs clanculum obmordere, cùm ipsi nihil producant in publicum vsum. Non verò hîc expectabis disputationes accuratas, aut exquisitam stili elegantiam, quia non inanibus verbis; vsui, prouidi, & Medicæ

Ornari res ipsa negat contenta doceri.

Quare, benigne lector, laborem nostrum, & quicquid est ab ipso, candide accipe, contraq; susurros defende; sed etiam me cum hac, quæ est ab ingenio meo, prole, ama, & feliciter vale.

DE FEBRIBVS LIBER.

In quo earum causæ, signa, prognoses, curatio, iuxta doctrinam Hippocratis & Galeni principum, aliorumq; posterioris ætatis celebriorum, ac etiam praxim selectam, atq; singularem, quorundam huius æui expertissimorum, Medicorum, cùm breuiter, tum sufficienter traduntur.

☾✱☽

Non solùm Medicis ad curandum; verùm etiam reliquo omni hominũ generi ad præseruandum, apprimè vtilis, ac necessarius.

✱ ✹ ✱

Præfatio.

Ebres iure merito primum sibi locũ inter reliquos omnes corporis affectꝰ vendicant. Sunt enim febres morbi tum vniuersales, tum frequentissimi, tum diligenter Medico considerandi. Febres quales morbi.

Vniuersales quidem, quoniam non vnam alis

quam partem duntaxat, quemadmodum pleræq; ægritudines cæteræ, affligunt, sed vniuerso corpori exhibent negotium: ideò, quia actiones omnes vitales, animales, naturales, lædere consueuerunt. Et tandem etiam, quia natura illarum vbiq; ferè in corpore tàm intra, quàm extra venas coaceruari potest.

Febres præterea sunt aliorum morborum frequentissimi, tum quia vel solæ per se inuadunt, vel alijs grauissimis ægritudinibus, perpaucis omnino exceptis, ceu comes indiuiduus, iunguntur. Quod non ignorans D. Hippocrates ait, vbi nulla sit aeris constitutio pestilens, qui pereunt, ferè ab acutis febribus perire. Postremò magnam considerationem, &, præ alijs, Medici requirunt industriam, maximiq; momenti meritò censentur ob affectæ partis præstantiam, quæ (vt inferius dicetur) est ipsum cor, arx vitæ; cuius pathemata periculo vacare haud queunt.

1. de rat. vict. acut t. 8. &9.

Legimus sanè Romanos olim Febri, tanquàm morborum formidabilissimo, sacra fecisse, ne ipsis noceret.

Romani Febribus sacra fecerunt.

Quicunq; igitur in hac tractatione febrium diligenter, accuratéq;, versatus fuerit, is bonam partem artis non abs re absoluisse existimabitur.

Qui scit tractare febres magnam partem Medicinæ scit.

CAPVT I.
Quid sit febris.

FEbris vox à feruore profecta est (Græcis πυρετὸς ἀπὸ τοῦ πυρὸς) quòd ex ea corpus æstuare, ac propè ignescere, soleat. Hipp non solùm vehementissimam, sed etiam mitiorem, πῦρ nominauit. In Epid.

Definitur à Galeno varijs in locis variè. In lib 1 Aph. c 16 *Febris*, inquit, *est calor natiuus conuersus in igneum, seu, conuersio natiuæ caliditatis in igneam* 8 Meth. c. 1. *Febris est, cùm adeò immodicè auctus est calor, vt hominem offendat, & actiones lædat*

Nos more Auicennæ, prima quarti, tract 1 c 1. pleniùs hac ratione febrem describere volumus: *Febris est calor immodicus, in corde accensus, indeq; per venas, & arterias, in vniuersum corpus diffusus, actiones primò lædens.* Febris quid.

Cum dicimus *febrem esse calorem, qui actionibus primò, ac per se, sine alterius interuentu officit*, ostendimus febrem esse morbum in intemperie, non in compositione, aut soluta vnitate. *Cum calorē immodicū* dicimꝰ, respicimꝰ ad calorē natiuū. Duplex enim reperitur in corporibꝰ nostris calor, natiuꝰ alter, seu naturalis, alter præter naturā. Illū innatum, & secundùm naturam, & proprium, & primigenium, vocitant: quòd à primordijs nostræ generationis nobis insit, naturæ vernaculus, ac perquàm familiaris. Idem quoq; est bene temperatus, seu Calor in corpore duplex.

à contrario refractus, & ad mediocritatem quandam, & moderationem redactus actu humidus: quoniam fundatur in subiecto, quod plurimum aereæ & aqueæ substantiæ continet; semine nimirum, & sanguine.

Calor innatus duplex.

Calor hic innatus (de quo hactenus) vnus singulis nostri corporis partibus ab origine insertus, eo gradu, qui naturæ cuiusq; particulæ expediat; quem idcirco propriè innatum, implantatum, seu emphyton, & cum Auicenna, fixũ dicere possumus. Estq; tepidus quidam calor, veriùs potentiâ talis, quâm actu: eum proinde Gal. aeri in cubiculo aliquo clauso, vel qualis æstatis tempore in domibus sentitur, comparat.

Innatus. Calor.

Influens calor.

Alter qui ex corde, vegetior, multoq; feruentior, cum sanguine, & spiritu, per arteriarũ ductus, influit, priorem illũ in partibus veluti sopitum, ac delitescentem, in actum deducit, fouet, confirmat. Quamobrem igni accenso domum calefacienti ab eodem Gal. meritò assimilatur; cuius etiam subiectum, ac focus, ab Aristotele 3. de part. anim. cap. 7. cor ipsum statuitur.

Influens hic calor ad omnes quidem operationes pernecessarius est; non tamen ab ipso proficiscitur actio, sed oportet hunc cum insito in vnum conuenire, vt ex ambo-

bus

bꝰ coniunctis tertius quidam integretur, ac reſultet (Scholæ calorem hunc actuatum vocant) quo forma corporis, ſeu, anima rationalis, tanquàm idoneo vitæ ad functiones inſtrumento, vtatur; in quem omnia illa caloris natiui epitheta, atq; attributa, quæ paſsim apud Medicos obuia ſunt, aptiſsimè dicuntur. Vt quòd Gal & Hippo. paſsim calorem innatum, generationis noſtræ, omniumq; naturalium operum, auctorem, eundemq; ſubinde naturam, facultatem corpus noſtrum gubernantem, animã, vel ſaltem animæ præcipuum inſtrumentũ, indigitant, de hoc calore pronuntiatum fuiſſe debet exiſtimari. Fernelius maiora, quàm par eſt, de dicto calore ſibi perſuadens, eum, veluti diuinum, cæleſtem, atq; altioris, quàm hæc inferiora, originis, admiratur, neq; eiuſdem generis eſſe cum calore ignis arbitratur. Verùm hæc ſubabſurda, viri docti aliàs, confutârunt. Hæc de calore natiuo.

Actuatꝰ calor ex inſito, & influente reſultat.

Fernelii error cõfutatus.

Alter huic oppoſitus calor, præter naturam, externus, vel extraneus, & immodicꝰ, appellatur. Hic talis euadit, quando calor natiuus, limites ſuos prætergreſsus, ad eum vſq; gradũ exardeſcit; ſub quo anima, tanquàm inſtrumento, ſuas operationes nequit

Calor præter naturam.

Color praeter naturam eiusdem est speciei cum natiuo.

inposterum edere. Hinc constat, illũ non alterius esse speciei (veluti quibusdam visum fuit) sed sola gradus intensione, acrimonia, vel (vt loquuntur) secundùm maius & minus, à naturali differre: siquidem illud bene à Galenò fuit proditum, *febrem esse conuersionem natiuæ caliditatis in igneam.* Nam vbi natiuus calor eousq; progressus est, adurit, colliquat, dissipat humores, & substantiam corporis. Neq; tamen hac discessione ad naturam igneam calor naturalis ita desinit esse, quin aliqua ex parte saltem, licèt imperfectiùs, vitæ, & naturæ, munia obeat.

Calor non naturalis.

Nulli autem dubium, inter hunc ardentem, seu igneum, penitusq; præternaturalem, & blandum illum, mitissimũ, atq; naturæ muneribus præstandis accommodatissimum, alium adhuc quendam medium interuenire, qui naturali quidem maior, atq; intensior, præternaturali autem remissior, existat; quem propterea, in confinio vtriusq; positum, *non naturalem* dicimus. Ita Gal. ad scititium, & acrem, mordacem, & non naturalem calorem nominat, qui mutatione, seu decursu ætatis, in corpus inducitur.

Siccitas

Cùm enim siccitas sit lima caloris, erit vt insitus calor, ab adolescentia statim vsq; ad

vigo-

vigoris tempus, ſemper magis ac magis in tendatur, itaq; plus terrei, & ignei elementi repræſentet, ſecus ac ab initio natiuitatis, vbi aerea & aquea natura præualebat. Quomodocunq; tamen calor increſcat, ſubiectum certè illius radicale humidum, ex noſtræ generationis primordiis ſemine ac ſãguine mẽſtruo, in ſolidis partibꝰ derelictũ, eò magis perpetim imminuitur, ad cuiꝰ decrementũ, ſecundùm proportionem, natiuus calor etiam decreſcit, quò longiùs ætate procedit: haud paulò aliter atq; elychnium, quamuis aſsiduo fruatur pabulo, in cineres tandem vi flammæ redigitur. Vnde Hippocrates non immeritò dixit, *hominem qua die naſcitur calidiſsimum humidiſsimum, quà moritur, frigidiſsimum, ſicciſsimumq; eſſe.*

[Margin: lima caloris.]

[Margin: Caloris ſubiectũ radicale humidũ.]

Calorem hunc alterum, *immodicum* ſcilicet, *ac præternaturalem*, genus in definitione febris conſtituimus: quoniam (vt iam diximus) febris eſt intemperies calida, quæ nihil aliud dici poteſt, quàm intenſio, ſeu acuties caloris, ſupra modum naturæ expedientem, cui rei fidem facit ipſa ſanatio. Nam Gal. 8. Meth. c. 1. aliiſq; in locis, ait: *Sanatio febris, eſt refrigeratio*; & febris omnis, qua febris eſt, refrigerari poſtulat, tametſi ob cauſam illius, vel adiunctum alium affe-

ctum

ctum, interdum calorifica adhibeantur. Necesse est igitur, vt febris sit excessus quidam caloris.

Huius deinde in calore excessus, seu febris, focum, primumq; suscitabulum, in corde constituimus. Quoniam ratio persuadet in illa primum parte febrilem ardorem, qui corp9 vniuersum accendit, exæstuare, atq; ebullire, quæ alijs omnibus per naturam etiam calidior, feruentiorq; est, adeòq; calorem vberem, tanquàm fons quidam perennis, in cætera membra diffundit. Adiecim9 *calorē hunc à corde per venas, & arterias, in vniuersum corpus emanare*. Tametsi enim à corde; supra mediocritatē naturæ vtilem; incalescente, per contactum quoq; partes; initio quidem proximæ; inde autem aliæ atq; aliæ successione quadam, in calescere queant, tàm subita tamen caloris diffusio per totum corpus, quàm subita in febribus apparet, non potest aliò, quàm in venas, & arterias, referri, tunc temporis feruidiori materiâ imbutas, eumq; calorem quaquauersum importantes, nisi quid impediat, vt frig9 aeris ambientis, aut summus feruor visceris alicuius, sanguinem, & spiritus, cucurbitulæ ritu, ad se trahentis. Cùm enim acciderit, quod Hipp. 4. Aph. 48 prædixit,

uit, vt interiores partes vrantur, externæ frigeant, cum præsentissimo vitæ periculo id erit; & Gal 1. Pror. tex Com. 7. febrilem ait non solùm eum, qui in superficie corporis igneam habet caliditatem, sed & illam, idque multò magis, qui eam in corde, corporis penetralibus, ac visceribus, retinet. Per accidens igitur est febrili calori non expandi per totum corpus.

Cùm partes interiores vruntur, externæ frigent, lethale.

Adhæc, verba in definitione posita, non tam actum, quàm aptitudinem denotant.

Tandem etiam postremâ definitionis particulâ, febrilem æstum ab alijs magnis ardoribus hic verbis discriminauimus, quòd hic debeat *primò actiones lædere*; alioquin enim non omnis febris esset morbus, & multi calores, vt ij, qui ab exercitatione, meri potatione, balneo, cursu, lucta, &c contrahuntur, ad hanc febrium clasem perducerentur: quod tamen haudquaquam pertinent, nisi iam eousque increuerint, vt actionibus primo, ac per se, incommodent.

Calor febrilis ab aliis discrepat.

CAPVT II.

De febrium diuisione.

Differentiæ febrium.

HIppocrates 6. Epid lect 1. tex. 19. & Galenus 1. de diff febr c 1 complures febriū diuisiones aſsignāt, quarū eas, quæ minùs euidētes ſunt, atq; exercitatū Medici actū exigunt, in præſentia prætermittemus.

Omnium communiſsima, vſu receptiſsima, & (veluti Galeno quoq; viſum eſt) proprijſsima, à ſubiecto, ſeu materia, deſumitur, in qua primùm febrilis calor conflagrat. Cùm autem ex definitione febris clarum ſit, primam illius ſeu ſedem, ſeu ſuſcitabulum, eſſe cor ipſum, cor verò conſtet ex tribus hiſce, ſolida ſubſtantia, humore, & ſpiritu, conſequens eſt aſſerere, febrim neceſsariò ſuſcitari in cordis vel ſpiritu, vel humore, vel ſolida ſubſtantia. Primam ephemeram, ſeu diariam, ſecundam vſitatò vocabulo humoralem, & tertiam hecticam dicunt. Neceſſe eſt autem tam in humorali, quàm hectica aliquod ex hiſce tribus calefactum eſſe, reliqua duo ſolùm calefieri: vt in humorali primùm calefactos eſſe humores, incaleſcere ſpiritus, & ſolidam ſubſtantiam in hectica contrà ſolidam ſubſtantiam eſſe calefactam, incaleſcere ſpiritus, & humores. Plurimùm porrò inter ſe diſcrepant (Gal. teſte) calefieri, & calefactum eſſe, quando nimirum illud ſcheſim, id eſt,

Tria primarum ſimpliciū febrium genera.

dispo-

dispositionem, hoc verò hexim, id est, habitum, denotat. Ad cuius rei pleniorem intelligentiam plurimùm conducit similitudo lebetis 1. de diff. febr c j allata. Probatū igitur est ex iam dictis denominationem febris ab eo peti, ex quo calor præternaturalis inchoat. Facilis tamen est transitus ab vno genere febris in aliud. Ita ab ephemera, vbi humores ita calefecerit, vt iam putrescant, naturâ, & appellatione ephemeræ desinentibus, resultat humoralis. Pari ratione ex humorali, & ephemera, si partibus solidis calorem altiùs impresserint, prouenit hectica. Constitutum igitur sit febres alias in spiritu, alias in humore, alias insuper in solidis partibus excitari.

Ephemeræ, quæ in spiritu consistunt, nullas habent differentias, nisi ex varietate causarum resultantes; de quibus in peculiari capite seorsim. Ephemeræ.

Humorales aliæ sunt continuæ, aliæ intermittentes. Continuarum quædam absq; putredine infestant, vt synochus altera, de qua Gal 9 Meth. c 2; quædam cum putredine, humore intra maiora vasa putrescente; qui si est sanguis, fit synochus putrida, cuius meminit Gal. eodem lib cap 3; si bilis, fit causos legitimus, seu tertiana; si pituita, cau- Humorales aliæ continuæ, aliæ intermittentes.

sos spurius, seu quotidiana; si atra-bari us, quartana. Hæ putridæ sunt, quas Gal, febres primarias, seu febres morbos, indigitat, ad distinctionem febrium, quæ inflammatorios viscerum affectus, phrenitidem, anginam, pulmoniam, pleuritidem, &c. comitantur; quæq; proinde symptomaticæ audiunt, & ad morem aliorum symptomatum, sublato, vnde pendent, morbo, ipsæ quoq; tolluntur.

Febres Symptomaticæ quæ.

De peste, ac pestilente febre, quam putridis annumerare solent, seorsim agendum existimamus; præsertim cùm vulgata curandarum febriũ methodo ipsius sanatio non comprehendatur.

Pestilens febris.

Intermittentium porrò, quæ fiunt ab humoribus, vel extra vasa, vel saltem extra maiora, putrescentibus, alia fit à bile, tertiana; alia à pituita, quotidiana; alia demum à succo fæculento, quartana. Quibus ex Hipp. 1. Epid sect. 3. tex 2. rectè annumeraueris quintanas, sextanas, septimanas, aliasq; longioris periodi febres. Rursus humoralium harum febrium, aliquæ sunt exquisitæ, seu legitimæ, quædam contrà spuriæ. Exquisitæ appellantur, quæ ex humore illo, cui originem suam debent, solo, impermixtoq;, nascuntur: vt tertiana V. G.

Humores bifariam putrescunt.

Humoralium alia diuisio.

exqui-

exquisita illa est, quam vera bilis peperit. Spuriæ, cùm plures vno humore sibi inuicem permiscentur: vt, si in tertiana, bili accedit pituita, vel melancholia. Id ipsum de alijs quoq; febribus sentire licet.

Hectica tandem, quæ in solida cordis substantia firmatur, nequaquã in alias species diducitur, sed tantùm certis quibusdam gradibus, vel morbi temporibus potiùs, distinguitur; cùm alia sit inchoata, alia increscens, alia deniq; confirmata. Hectica febris.

Postremò febres omnes sunt, vel simplices, suiq; generis: vt ephemera, sola putrida, hectica sola: & ex putridis, vel sola continua, vel sola intermittens, &c. Vel inter se confusæ, atq; compositæ cernuntur: vt, hectica cum putrida: inter putridas continua cum intermittente, quemadmodum in hemitritæo vsuuenit: vel intermittentes sibi inuicem copulantur, partim eiusdem speciei, hinc tertiana duplex, quartana duplex t iplex, &c. partim diuersarum specierum, vnde tertiana cum quotidiana, aut hæc cũ quartana non raro iungitur. Subinde afficitur aliquo: vt, inflammationi hepatis connectuntur, dicunturq; typhodes, aut cũ insigni, & ad se curam reuocante, symptomate, vt est febris syncopalis. Secunda febrium diuisio.

Alia febrium diuisio coincidit cum ea, qua reliquos etiam morbos, & res quascunq; genitas, distribuimus penes tempora siue ætates suas, in principium, augmentum, statum, & (nisi lethalis fuerit febris) declinationem; quæ decessio nominatur à Cor, Celso. Hæc rursus tempora vel sunt vniuersalia, vel particularia. Vniuersalia dicuntur, quæ totius morbi ideam, & eam, quam Hipp. j Aph. 12. Gal. 1. de cris. c. 4. castatasin, id est, constitutionem nominat, complectuntur. Sub hac acceptione vniuersale principium durat (de humoralibus agendo) quamdiu signa concoctionis nondum apparent. Augmentum, cùm inualescente calore, concoctionis quædam vestigia conspiciuntur, si quidem morbus ad salutem tendat, & cùm symptomata inualescunt. Status quando materia maximè coquitur, febris cum suis accidentibus vehementissima est, quæ aliquandiu neq; manifestè augeri, neq; diminui, deprehenditur. Declinatio, cùm & febrilis ardor remittit, materia concocta est, symptomata mitescunt, & æger leuiùs habet. Hæc vel omnia, vel aliqua tempora, quædam febres celeriter, quædam tardiùs percurrunt, & absoluunt.

Vniuersale tempus quid.

Principiũ quid.

Augmentum quid

Status quid.

Declinatio quid.

Parti-

Particularia solùm in ijs febribus loců habent, quæ per circuitus, seu, periodos, reuertuntur, quales sunt tam continuæ, quam intermittentes omnes, præter synochos — *Tempus particulare inquis. locum habeat.*

Periodum, seu circuitum, cum Galeno lib. de morb temp. c. 6 nominamus totum illud spatium, quod inter vnam morbi accessionē, & alteram, intercedit, ac in quotidiana circumscribitur horis 24. in tertiana 48 in quartana 72 — *periodus quid.*

Periodus diuiditur in paroxysmum, & remissionem Paroxysmus, (eodem auctore 1, Aph Com 12) est deterius totius periodi tempus, principium, augmentum, & vigorem, seu statum, complectens Remissio declinationem morbi continet, & in intermittentibus apyrexiam, infebricitationē, integritatem Celso, seu tempus, quod à febre immune inter duos paroxysmos mediū intercedit: alij interuallum, & quietem, dicere consueuerunt. — *Diuisio circuitus Paroxysmus quid* — *Remissio quid*

Continuis febribus quinq; assignantur tempora: Principium, inæqualitas, augmentum, statu, & declinatio. Intermittentibus hæc eadem, & præterea interuallum, seu infebricitatio — *Tempora febriū continuarum, intermittentium.*

Tempora particularia deprehenduntur ex

Principium quando adeſt.

tur ex motu caloris, & progreſsione ſymptomatum. Principium igitur adeſse iudicamus, cùm calor ab extimis partibus retractus, ad thoracem confluit, atq; ipſa febrifica materies, ritu viridium lignorum, quæ flammam nondum edunt, accenditur.

Inæqualitas quãdo.

Inæqualitas, quum idem calor è materia, quâ penè obruebatur, emergere incipit, atq; eluctari, nondum tamen neq; intrò, neq; foras manifeſtè inclinat.

Augmentum quando.

Augmentum quando iam manifeſtius calor ad extremitates reuertitur, ac morboſam ſaburram, quanta præſentem paroxyſmum concitauerat, ſuperat, ſymptomata etiam omnia inualeſcunt, & exaſperantur.

Status ſeu vigor.

Status, vigorq;, cognoſcitur, quando ad ſummam ebullitionem materia accenſa peruenit, calor vniuerſum corpus ex æquo habet, omniaq; accidentia ſunt vehementiſsima.

Declinatio.

Declinatio, cùm calor pedes occupauit, deſerto pectore, nocens materia difflatur, ac ventilatur; ſymptomata etiam mitigantur, ſeu decreſcunt. Hanc in intermittentibus quies, aut apyrexia, excipit.

CAPVT III.

De causis febrium in genere.

CVm febrem dixerimus esse calorem immodicum, quæcunq; eiusmodi calorem in nobis accendere, atq; excitare nata sunt, ea febrium causæ effectrices in vniuersum appellari merentur.

Horum quædam hic præstant cum motu, alia sinè motu. Si cum motu, is erit vel corporis, vel animi. Corporis, vt equitatio, lucta, multum etiam, ac validum quod cunq; tandem exercitium, lasitudo corporis, &c. Animi, cùm spiritus, & sanguis à perturbationibus varijs variè agitantur, potissimùm ira, timore, tristitia, &c. Calor febrilis accenditur cum aut sinè motu.

Sinè motu calefaciunt quædam per se, quędam ex accidenti tantùm. Sinè motu per se, & per accidens.

Eorumquæ per se illud efficiunt, alia actu, potestate alia calorem pariunt. Per se actu & potentia.

Actu rursus nonnulla intrinsecus, non nulla extrinsecus, inflammant. Intrinsecus, vbi V. G. putrilago aliqua latet in corpore, humoris, vermium, puris, ex abscessu, aut membri cuiuspiam sphacelo correpti. Inde enim putrescens vapor cordi adspiratur, & pro varietate materiæ, lociq; putredinis, hæ Actu extrinsecus & intrinsecus.

 febres

febres exsurgunt. Extrinsecus, sol, ignis, calidius balneum, medicamenta, cæteraq; foris incidentia, quæ impensiùs calefacere queunt.

Potestate quæ calefaciunt. Potestate calefaciunt, quæ, vt effectum hunc edant, indigent calore nostro, quo manum porrigente agere queant. Huius ordinis sunt medicamenta, & alimenta salsa, acria, amara, &c.

Per accidens calefacientia. Ex accidenti calefacere creduntur, quæ per antiperistasim calorem colligunt, & ad interiora compellunt. Adhæc, quæ prohibent transpirationem, eundem conduplicant, atq; accendunt, qualia sunt refrigeratio, cutis cõstipatio, partim à frigore, partim alijs rebus adstringentibus, vt balneo aquæ aluminosæ. Item leuior obstructio porrorum cutis. Nam his de causis natiui caloris ventilatio præpeditur, idemq; à fumosis exhalationibus in corpore coërcitis, & intermissis, supramodum excrescit, haud aliter ac hypocausta, quæ nullos concepti caloris habent exitus, magis ac magis æstuare solent.

Ad febres excitandas requisita. Et quamuis hęc ita habeant, tamen, vt ex hisce causis febris accendatur, necesse insuper est eas, & esse vehementes, & aliquandiu agere, corpusq; contingere; atq;

hoc ipsum velut subiectũ calori eiuscemodi suscipiendo apparatum esse.

Sed neq; hęc ipsa sola febrem accendere queunt, nisi accedat motus validus, & vnio caloris natiui in corde, & foco febris, ab impetu quodam naturæ proficiscens, quæ seipsa nullo magistro docta, magnis corporis incommodis siue per concoctionem, siue per expulsionem, non rarò subuenit, quemadmodum luculenter doctissimus Thomas à Vega lib. de diff. febr. magnis argumentorum momentis euincit. Alia requisita.

CAPVT IV.

De signis febrium communibus.

GAl. libello de marcore cap. 5. rectè docet, calorem immodicum, seu febrilem, ex tribus, tactu nempe, respiratione, ac pulsu, certissimò cognosci. Communia febris signa.

Tactus certè si non in vniuerso corporis ambitu, in thorace tamen, & hypochondrijs æstuantem illam caliditatem manifestè prodit. 1.

Sic respiratio quoq; maior erit, frequẽtior, & velocior, quàm secundùm naturã 2.

esse deberet; nisi fortè affectus aliquis alius febri coniunctus, istud impediat, vt pleuritis V. G. phlegmone diaphragmatis.

3. Adhæc, spiritus ab ore efflatus feruentior multò percipietur.

4. Pulsus respirationi, quoad magnitudinem, celeritatem, frequentiam, proportione quadam respondebit. Et licèt hæc ita sint constituta; non tamen in quauis febre ista conuenire est necessarium. Satis enim est in quauis febre vel vnum, vel duo, vel omnia caloris exuperantiam detegere.

Febribus qui magis obnoxii. Inter corpora in febres quaslibet sunt procliuiora calida, quàm frigida Gal. asserente 7. Meth. cap. 8. In putridas verò, quæ omnium sunt frequentissimæ, faciliùs incidunt ij, quibus cor, aut hepar, iusto calidius, & humidius est, quemadmodũ constat ex cap. 38 & 47. artis medicæ.

Prognoses febriũ. Ad anni tempora quod attinet, Ver & Aestas febrium sunt feracissima; De sexu, mares fœminis; Ex ætatibus adolescentes, & iuuenes, frequentiùs febricitant.

Febres quãdoq; salutares. De prognosticis febrium, vt sint futuræ breues, an longæ, salutares, an exitiosæ, Hipp. in 4. præsagiorum libello de crisib. 4. Aph. multa. Nos singillatim in tractatione singularum specierum suo loco adnotabimus.

Istud

Istud animaduersione perquàm dignum est, febres quandoque adeò non obesse, vt morbis quibusdam percurandis egregiam præstent operam, velut apoplexiæ, 6. Aph 5. paralysi, stupori, conuulsioni, 5. Aph 70. catarrho; nã febre succedente cõcoquitur, dolori hepatis, & colico ex flatu 6. Aph. 40. & 44. Alijsq; huius generis à frigida vel intemperie, vel materia, vel vtroq; pendentibus.

De podagra ob crapulam loquel æ 6. Aph: 30

CAPVT V.

De curatione febrium in genere.

GAl. lib 10. Meth. cap 9. febrium omnium, qua febres sunt, propriũ, vnicumq; remedium statuit refrigerationem, siue per se, siue per accidens, actu, vel potestate, agat, Hippocrates 1. Aph. 16. humectationem in febribus necessariam statuit.

Febris curatio est refrigeratio humectatio.

Nos vtrumq; præsidiorum genus huc facere arbitramur. Cùm enim febris omnis in caloris quadam efferuescentia, seu intensione, consistat, calor autem is naturam minùs recipiat, adeòq; corpora siccet, nemo sanè dubitabit, vtriq; excessui, caloris nempe, ac siccitatis, contrarium frigidum humidũ

Quousq; refrigerandum, & humectandum

midum opponendum esse auxilium.

Quousq; verò refrigerando, humectando q;, liceat progredi, ex magnitudine febris discere oportebit, quam rursus è naturali temperie, suis notis designatâ, metiemur. Tanta enim est febris, quanta corporis ægrotantis de pristina temperatura ad intemperiem hanc morbosam, siue febrilem, facta discessio est. Tamdiu itaq; in vsurpatione prædictorum præsidiorum persistendum erit, donec corpus pristinæ naturæ, seu temperamento suo, fuerit restitutum.

Aër sequendus in curandis febribus.

Cùm igitur aër ambiens de eorum sit numero, quæ minimè declinari, aut deuitari, queunt, vbi is debito feruentior erit, quia tum subit rationem causæ febrim fouentis, refrigerandum est impensiùs: contrà vbi frigidior est, quoniam remedij vices explet, de refrigerantium more, atq; efficacia, demendum significat. Quòd autem reliquus victus humidus febricitantibus omnibus conferat, ex citato, 16. sect. 1. Aph. iam liquet.

Quando cibandi febricitantes.

Sed & illud ex j. Aph. 11 notum est de tempore cibandi, in accessionibus febrium, quæ per circuitus reuertuntur, nihil cibi, potusué, permittendum ante perfectam paroxysmi declinationem; nisi fortè æger os

ventriculi bile suffusum habeat, quem picrocholon nominant, tum enim opportunè vel in ipso paroxysmi vigore (Gal. affirmante 10. Meth. cap. 4. reficitur.

Antiquitus aquæ dulcis balneo in omni febris genere vtebantur, præterquam in putridis, in quibus nonnisi concocta materia peccante id adhibebant. Verùm in nostra regione, propter mutatam fortè viuẽdi rationem, & corporum plenitudinem, aquæ balneum, etiam in declinatione harum febrium, periculo recidiuę non omnino carere experientia sæpenumerò demonstrauit. Balneum quale, & an adhibendum.

Postremo loco inter externa præsidia etiam *periapta* quædam, & *amuleta* febrifuga, à veteribus celebrantur: vt, *Succinum* collo alligatum, ex Plinio; *Saphyrus*, & *Chrysolitus* in manibus gestatus; & si quæ sunt huius farinæ alia, quorum fidem penes auctores suos relinquendam censemus. Hactenus de febribus in genere, seu communi, egimus. Externa præsidia febris.

De febribus in specie.

CA-

CAPVT VI.

De febre ephemera.

FEbris ephemera, siue diaria, (sic dicta, quòd diei spatium non excedat, 4. Aph. Com. 55. apud Gal.) est calor immodicus in spiritibus accensus.

Eadem tamen febris tametsi in plures quandoq; dies producatur, vel propter errorem in curatione commissum, vel densitatem, & occlusionem meatuum cutis, vaporosum istum calorem arctiùs, atq; diutiùs, cohibentem, siue aliàs ob causæ efficientis stabilitatem, tamen diariæ non amittit.

Causa.

A quibus causis proueniat ephemera.

PRouenit autem ephemera omnis ferè à causis procatarcticis, seu manifestis, dempta illa, quam inflammatio adenum, seu bubo, excitauit, quæq; ex obstructione porrorũ cutis, aut vehementi aliquo conatu, & vnione spirituum, atq; caloris, ad expulsionem nocentis alicuius materiæ, vt in diarrhæa, & similibus excretionibus, insurgentis dependet.

Causæ

Causæ externæ potissimæ sunt: insolatio;

latio, perfrigeratio, defatigatio, cutis densa- externæ
tio, magnus dolor, animi pathemata, ira, epheme-
tristitia, curæ, timor, &c. peruigilium, ine- ræ.
dia, diuturnior sitis tolerantia, ebrietas fre-
quentior, &c.

Signa.

HAs causas distinguere, & à se inuicem, tacente etiam ægro, discriminare, pluribus docet Galenus 8. Meth. c. vlt. de rat. cur. ad Glauc. c. 2. 2. etiam de cris. cap. vlt. In vniuersum loquendo, faciliùs curatur hæc febris, quàm cognoscitur. Nihilominus tamen eiusmodi ferè notis deprehendi potest. Aliqua commemoratarum causarum febrim præcessit; vrina statim primo die apparet naturalis simillima, & concocta; Galenus tamen ait 2. de cris. c. vlt. omnibus communiter esse rufiores.

Signa diariæ.

Pulsus est celer, & frequēs, nōnūquam magn9; exquisitè autē seruat naturalem æqualitatem, mollitiē, & ordinem 2. de cris. citato.

Pulsus.

Calor occurrit tactui minimè mordax, sed qualis ab exercitio, aut vini meracioris potatione, comparatur, isq; æqualiter in totum corpus, febre increscēte, expansus.

Calor.

Non adsunt grauia illa, & molesta aliarum febrium symptomata, ingens cepha-

Symptomata ad-

 lalgia,

iuncta. lalgia, inexpleta sitis; inquietudo &c. nisi febris ob dolorem sit genita.

Desinit cum sudore, madore, vel halituoso quodam transpiratu, vnàq; accidentia, quæ priùs aderant, vt leuis dolor capitis &c. tolluntur.

A iuuantibus, & lædentibus petitum ephemeræ signum proponit, si æger, balneum ingressus, non inhorrescat. Nam vbi secus accidit, putridam subesse significatur.

PROGNOSIS.

QVod spectat ad prognosticum, hæc febris ex se omni vacat periculo, facilè tamen in alia febrium genera permutatur; quam permutationem minatur dolor capitis vltra 16 vel 20, horas protractus, præsertim vbi æstus febrilis post tertium diem constanter durat.

CVRATIO.

CVratio in eo consistit, vt causæ effectrices, etiamsi non adsint, in contrarium permu tentur. Ita vt opponamus vigiliç *somnum*, lasitudini *quietem*, obstructioni *apertionem*, tristitiæ *lætitiā*, curis *animi relaxationem*.

Pòst opera dāda, vt *immodicus calor spirituum restinguatur*.

Quibus intentionibus omnibus ferè ephemeris communia sint hæc præsidia:

balne

balneum, vnctio, frictio, cibus euchymus, & *facilis concoctu*, *minimeq; obstruens*: *vinum album*, *tenue*, *aquosum*; si tamē certo adhibito discrimine, vt dicemus, vsurpetur.

Cura febris ortæ ex insolatione.

Ephemeræ igitur ex insolatione expedit *lauacrum aquæ dulcis*, & *irrigatio*, *seu embrocha*, *syncipitis*, *ex calida*, *oleo rosaceo*, *omphacino salis experte*, *oleo violaceo*, *facta*.

Ex perfrigeratione.

Si ex perfrigeratione oriatur, conuenit *laconicum*, seu *aër balnei*, & *balneum ipsum aliquantò calidius*: embrocha item *ex oleis temperatè calefacientibus*, vt est *chamomælinum irinum*, *liliaceum*. &c. Vbi autem huic febri catarrhus, aut grauedo iungitur, & ab irrigationibus, & à lauacro abstinendum erit, dum morbus declinabit.

Ex densitate cutis.

Cui dēsitas cutis occasionē præbuit, ritè curabitur, si ęger diutiꝰ in *vaporario* maneat, inde descēdat in *labrū*, & cōfricari se curet *oleis rarefacientibus*, *chamæmelino*, *anethino*, &c.

Ex fatigatione.

Cum fatigatio seu lassitudo pepetit diariam, *balneum*, *mollior frictio cum oleo dulci*, *ac multo*, *frequens item corporis refectio alimentis boni succi obita*, ita tamen, vt euitetur cruditas, ex vsu sunt.

Ex peruigilio, & animi pa-

Ex peruigilio & immoderatis animi pathematis pendēti, prodest *balneum*, & *dicta iam designata*; *quæ ad humiditatem insuper in-*

elinet; & nisi capitis dolor, venarumq; in temporibus pulsatio id prohibeat *vini quoq; potus*, præsertim ijs, qui plurimas noctes insomnes transigêre, quibus speciatim quoq; applicari debent *somnifera remedia*. Hinc excipe, quos ira etiam perseuerans in febrem coniecit. Nam eiusmodi hominibus vinum obest, priusquam animi perturbatio conquieuit.

Ex ira vinum obest.

Ex inedia. Ea quam inedia peperit, humectãte alimonia mox oblata tollitur; præsertim si corpora biliosiora sunt, & sicciora, vt est *cremor ptisanæ, lactuca, portulaca, pisces saxatiles, molli carne præditi, iuscula pullorum*, &c. Huc facit & *balneum, in quo diutius desidetur, & frictio cum oleo largo molli manu facta*.

Ex siti. Ex siti *temperatum dulcis aquæ balneum, ac vinum bene lymphatum*.

Ex crapula. Ex crapula *vomitus*, vbi ventriculus etiam cibo nunc turget, alioquin *clyster iniectus*, aut *glans subdita*, nisi aluus *spõte fluat*. Ad hæc, *lauacrum aquæ, somnus, & quies*, benefaciunt.

Ex bubone. Ex bubone, declinante paroxysmo, iuuant, *balneum, victus tenuis*, & *vini abstinentia*, dum inflammatio desierit.

Ex obstructione. Ad eam postremò, quam obstructio parit, ephemeram soluendam, remedia, quæ in

synocho

synocho non putrida proponetur, cōducent.

CAPVT VII.

De febribus sanguineis, vel Synochis.

FEbribus diariis, seu, quæ ab inflammatis spiritibus pendent, absolutis, succedit humoralium appellatarum tractatio. De quarum numero primo loco se offert Synochos, (cuius Gal. meminit 9. Meth. cap. 2.) seu continens sic dicta, quod vnam habeat accessionem ab initio ad finem vsq; perpetuò manentem, eamq; in plures dies exporrectam. Synochus cur dicta.

Hæc febris dicitur calor immodicus in massa sanguinis conceptus, qui calor quandoque cum putredine, aliquando absque hac, infestat. Synochus quid.

Vnde duplex consurgit Synochos, vna putrida, imputris altera. Quarū hæc tametsi finitima est ephemeris, earūq; generi non incommodè accenseri potest, videtur tamen inter merè ephemeras, & putridas, mediam quandam sortiri naturam. Synochus duplex.

Causa.

CAusa Synochon proxima est vapor, vel fumus plurimus à feruidis in corpore succeis Causa proxima.

Synochi. succis sublatus; qui postmodùm non satis foras expirat, sed cohibitus, atq; in venas, & arterias quodammodò reflexus, ardorem quendam præternaturalem sanguini impertitur.

Causa antecedens interna. Causa antecedens (Gal. auctore loco citato) est constipatio insensibilium cutis meatuum, seu pororum, vel carnium etiam subiectarum.

Causa externa. Hæc constipatio quandoq; dependet à causa externa, vt frigore ambiente, natatione in aquis aluminosis, limosis, argilosis, aut vitriolo imbutis, vel à sole feruente, aliisq; cutim impensiùs siccare valentibus.

Interna causa alia Quandoq; etiam interna causa huic præbet occasionem, si pori videlicet à succis, aut multis, aut crassis, aut lentis obstruantur.

Locus putrescẽtis sanguinis synocho. Omnes hæ in vniuersum causæ, vbi leuiores fuerint, synochum imputrem, ingrauescentes verò putridam, proferunt. In qua quidem putredine sanguis non totus computrescit, vel contaminatur, sed ille potissimùm, qui in vasis maioribus, inter alas, & inguina excurrentibus, continetur.

Tres differentiæ synochi. Iam Synochon differentiæ (quemadmodùm videre est apud Gal. 9. Meth. c. 3.) tres omnino computantur. Nam quædam

earun-

earundem seruant magnitudinem ab initio ad declinationẽ vsq;, quas ob id ὁμοτόνους Græci nominant, quasi semper eundem tenorem retinentes, quædam ad statum vsque iugiter crescunt ἐπακμαστικοὶ, id est, inualescentes, nominatæ; aliæ deniq; paulatim semper minuuntur, decrescuntq;, ideò παρακμαστικοὶ, id est, decrescentes vocantur. Huius tantæ varietatis causa (veluti ab eod. Gal. loco citato clarè docetur) dependet ex quantitate vaporis, siue putridi, siue imputris, qui à calore febrili excitatur, & subinde resoluitur. Nam si post prolatam febrim tantũ vaporis istius dissipatur, quantum attollitur, fit ὁμότονος si minùs, ἐπακμαστικός, si plus παρακμαστικός.

Signa Synochi imputris sunt: calor ingens, vtpote ex plurimo vapore occursante manui, qualitate tamen non mordax, sed cuiusmodi est corporis à balneo exeuntis; vrinæ crassitudine, consistentiâ, colore, contentis, à naturali habitu non discedunt longiùs, pulsus æquales, celeres, maximi, frequẽtes, vehementes. *Signa imputris synochi.*

Putridam produnt: calor tangenti acrior; vrina putredinis indicia præseferens, id est, ad colorem roseum accedens, absq; hypostasi laudabili, Tralianus turbidam, *Signa putridæ Synochi.*

& rubram

& rubram eam indigitat : inæqualitas in pulſu putridis febribus propria, reſpiratio difficilior. His addunt nonnulli exacerbationem de tertio in tertium; verùm hoc ſignum eſt potiùs alterius febris coniunctæ, aut ſynochi degenerantis à ſua natura.

Communia vtrique ſigna.

Communia vtriſq; indicia tam imputridis, quàm putribus ſynochis, corporis vniuerſi inprimis oculorum, & faciei, vehemens rubor, ac laſsitudo, præceſſerunt, quę plethoram accumulare potuerunt, & adſunt, quæ eandem præſentem teſtantur. Nam in frigida ætate, & corporis habitu frigido, vel gracili, vel raro, vel pauci ſanguinis, ſynochos excitari minimè contingit, exquiſitas videlicet. Quoniam febres variolarum, & morbillorum eruptionem comitantes, non deſunt, qui ad ſynochos referendas cenſeant. Adhæc omnibus quaſi hominibus accidunt. clarum igitur eſt non peræquè eas in omnibus eſſe ſynochos exquiſitas, ſed tantūmodò in corporibus carnoſis, quadratis, & ſanguineis.

Cui corporis habitui ſynochus accidit.

Morbilli & variolæ omnibus contingūt.

Prognoſis.

Prognoſis.

SYnochi de genere acutorum morborum habentur, & quarto, niſi quid peccetur, vel circiter ſeptimum diem, terminantur.

Ex

Ex imputri quæ multò securior est, in putridam facilis est conuersio; & rursus in vtroq; genere minus periculi adfert, quæ perpetuò decrescit, quàm quæ vel increscit, vel in eodem statu perseuerat.

Curatio.

SCopi curationis synochi (iidem autem ferè sunt vtriusq;, nisi quòd putrida validioribus eget auxiliis) in eo consistunt, vt cutis, corpusq; adeò vniuersum reddatur trāspirabile, quæ densata sunt *relaxando*, quę obstructa *reserādo*. Item *vt feruor sāguinis obtundatur*, & *præternaturalis calor deferueat*. Curatio cōtinentis febris.

His intentionibus commodissimè satisfiet duplici præsidiorum genere, *sanguinis nempe mißione*, (nam corpus ponimus esse plethoricum, deinde causa synochi creberrima est obstructio à sanguinis exuperantia, atq; vt à constipatione pororum cutis nata sit synochus, tamen relaxantia medicamenta locum non habent, nisi pręgressa missione sanguinis, quia etiam omnia calefaciunt, & febrim augent, 9. Meth: c. 5.) & *aquæ frigidæ potu liberaliore*. A phleb: auspicanda cura syonchi. Relaxantia ante phleb: nō vsurpanda.

Sanguinem mitti volunt veteres vsq; ad animi deliquium, quòd inde totum corpus in contrarium statum agatur celerrimè Quousque liceat iuxta

veterum sententiam niti tere sangu.

ex lipothymia scilicet refrigerata.

Mittendus igitur sanguis est, nisi prohibeant vires, & ætas, aut natura alio sibi vacuationis genere salutem quærere videatur; aut cibus in ventriculo etiamnum insit crudus, qui proinde priùs vel euomendus, vel concoquendus est, aut aluus sit constipatior, quam quidem *glande subdita*, vel *iniecto enemate*, antea subducere, atq; emollire, addecet.

Medicamenta pharmaceutica.

Id ipsum præstabit lene aliquod medicamentum, ac refrigerans, vt

Syrupi rosarum solutiui vnc. iij. vel iiij. vel
Violati solutiui vnc. ij. vel
Bolus cassiæ solus, vel permixtæ etiã vnc. ʃ. pulpæ tamarindorum.

Pauperibus medicamentum

Pauperioribus sufficiunt

Electuarij Diaprunis lenitiui drach. 10.

Erumpẽte hemorrhagia vel sudore largo omittatur phleb.

Si omittatur phlebotomia Gal. citatus 9. Meth cap. 4. caloris natiui suffocationem, aut syncopen, impendere tradidit; nisi fortè robore virium spontanea hęmorrhagia, vel largè dimanantibus sudoribus à tanta pernicie seruetur æger. Quodcirca primo quoq; tempore venam incidere oportet; sic enim natura, parte oneris leuata, ideoq; confirmata, validiùs reliquam morbi materiam propellit. Vnde post phlebotomiam necessariò

ceſſariò ſequi ſolet alui deiectio, interdum etiam bilis vomitus, quas res poſtea excipit ſudor, vel mador totius corporis. Quinetiã ſynochus putrida (eodem auctore) hoc pacto præuenitur.

Quo tempore, & quæ vena ſecanda in ſynocho.

De tempore nil vetat, modò vires conſtent, quandocunq; venam aperire. Cæditur autem opportunè *Hepatica*, niſi vbi metuitur apoplexia ſanguinea, vel angina; quo caſu *Communem*, ſeu *Mediam*, præferunt.

Tutius eſt partiri ſang: quàm ad lipothymiam mittere.

Tutiùs verò eſt ſanguinis detractionem partiri, vt inter vtramq; horæ V. G. 8. intercedant, quàm ſemel ad animi deliquium eum profundere; niſi quis in artis operibus diu multumq; verſatus, vires decumbentis exactè ſibi perſpectas habeat, eaſq; accuratiori quadam ratione nouerit dimetiri.

Omiſſa phleb: vtrum diureticis, & diaphoreticis ſecundùm aliquos ſit vtẽdum.

In pueris vicariam phlebotomiæ operam præſtant *cucurbitulæ ſcarificatæ*. Sunt qui (ex Gal. lib. 4. de ſan. tuen. cap. 10.) non dubitant phlebotomiæ ob metum, aut ætatem prætermiſſæ pharmaca diuretica, aut diaphoretica, oportere ſubſtituere. Quæ tamen curandi ratio non iniuria ſuſpecta queat eſſe. Nam purgantia non educunt ſanguinem, qui ſolus in præſentia, & quantitate potiſsimùm peccat: & Gal, per ſanita-

tem nullo vrgente periculo phlebotomiæ purgationem succedere patitur, minimè verò in morbo tàm graui atq; præcipiti. Varinas verò cientia, quæ validiora sunt (nam leuia nil hîc effatu dignum præstant) calida cùm sint, febrim augent; eademq; (quod de sudorificis quoq; intelligendum fuerit) in tanta corporis plenitudine, & acumine morbi, minimè conueniunt. Quæ tamen in progressu morbi, exhausta iam nonnihil plethora; & si putrida est synochus, materia quadamtenus concocta, atq; domita, vsurpare nihil prohibet.

Ob imbecillitatē vírium omissa phleb: frigida largiori haustu propinatur.

Galenus, si ob ægri pusillanimitatem prætermissa fuerit phlebotomia, frigidam largiori haustu eius loco indulget; confidentiùs verò ijs propinat, qui etiamnum sani frigidæ potationi assueuêre.

Quæ arceant à potu frigidæ. In imputri quo

Excipiūtur alioqui à tali poculo, quib9 aliquod viscus frigidi9, atq; imbecilli9, vtpote ventricul9, iecur, pulmo, vel tumore quopiā pæternaturā laborat, vt inflāmatione, œdemate, scirrho, &c. vel si aliàs morbus ex multis lentis, & crassis, succis constat, aut cum putredine consistit, neq; signa concoctionis adhuc in vrinis ostendit. Vnde fit, vt synocho imputri quouis tempore & dum febris admodum feruet, & æstuat; putridæ autem

non

non antequàm coctionis alicuius in lotio notæ appareant, potus hic frigidæ sit permittendus. Dixi *coctionis alicuius*; integrā enim semper præstolari non licet, quia periculum est quandoq; ne corpus intereat sub tanto æstu, emarcescat, & in hecticam insanabilem præcipitetur. uis tempore frigida dāda In putrida apparentibus coctionis signis frigida propinanda.

Post haustam frigidam multis stragulis æger continuò inuolui & operiri debet, vt dein, quot vsu venire solet, vomitus, vel sudor copiosus, vel alia deiectio, succedat. Hausta frigida quid ægro faciendum.

Quantum porrò frigidæ propinari licet, docet Hipp. in Epid. qui duarum heminarum, seu cotilarum, id est, vnc. XVIII. eam permittit; Gal. ad saturitatem vsq; se ingurgitare sinit. Quantum frigidæ propinandum.

Si quid antè dictorum aquæ poculum inhibeat, ad alia transire possumus, quę minore periculo ardorem restinguere valent: Vt sunt, *Aqua hordei saccharati.* vel *Aqua stillatitia endiuiæ, cichorei, acetosæ, fragarum. & e syrupo de limonibus, de endiuia, de acetosa, vel iulebis, rosaceo, violaceo,* permistæ. Si frigida improbetur quali asinta d hibenda.

Vbi crassus, & viscosus, fuerit sanguis, à veteribus commendatissimum est *oxymel.* Nobis *Syrupus acetosus simplex,* & *oxysacchara,* in vsu sunt. A crasso sanguine febri genitæ potus

Si pororum cutis constipatio febrim A con-

Rſpatione cutis febris ortæ curatio. peperit, illam, præmiſſa humoris morboſi vacuatione, rarefacere, atq; relaxare oportet frictione molli cum linteis calentibus, ieiuno ventre, obita *inunctione* cum *oleo chamæmelino, anethino*, &c. *ſudorificis mitioribus*, de quibus alias.

Victus ratio qualis eſſe debeat. Victus ratio vniuerſa ad frigidum declinet cum modica ſiccitate. Vitent carnes, vinum, oua, dulcia omnia; niſi virium imbecillitas aliud ſuaſerit.

Quantum in impu ri & putrida ciban di ægri. In imputrida Synocho parciſsimè cibandi ſunt ægri, paulò liberaliùs in putrida. Quapropter conuenienter datur *ptiſana hordeacea, aceto roſacco, vel ſucco quopiam acido, citri, limonum, aurantiorum, &c. condita.*

Panis è frigida lotus, atq; ſimiliter apparatus.

Lactuca priùs elixa, & , vt mos fert, cum aceto (roſaceum meliùs eſt) & oleo tantillo concinnatur.

Ius pulli alteratum incocta oxalide, ſimilibus que refrigerantibus.

Quo tem pore cibus ſumendus. Hora ſumendi cibi eſt, cum æger leuiùs habet; aut vbi hoc tempus expectare non poſſumus, quæ per ſanitatem fuerant conſueta.

Potus in imputri qualis. Potus in imputri eſto, aqua fontana cruda, vel leuiter cocta, aut hordeata.

In putri In putrida verò expedit præbere po-

ſcam,

scam, adiecto pauxillo sacchari; aliis placet oxymel, aut decoctum lentium. qualis.

In declinatione morbi, & virium debilitate, vinum quoque tenue, ac dilutum, permitti queat.

CAPVT VIII.

De febribus biliosis; ac primùm de Causo, seu ardente.

Per febres biliosas, tam continuam, quàm intermittentem tertianam, & causon, seu ardentem appellatam, intelligimus. De causo primo loco agemus, propter cognationem, & similitudinem, quam cum synochis obtinet, & quoniam eius curatio postmodùm etiam aliis biliosis febribus accommodari potest.

Febris causi generalis acceptio.

Hoc nomen *Causos* æquiuocum, & pluribus febribus, diuersæ etiam naturæ, aptatur: nam, latè loquendo, tribuitur omnibus, quæ magnum ardorem, atque incendium, afferre consueuerunt, vt synochis, & tertianis, tum intermittentibus exquisitis, tum continuis: propriè verò, ac pressiùs, significat febrem acutissimam, & quæ cæteras

Nomen causos æquiuocum.

Causos febris quid?

teras æstu suo plurimùm superat, quam describere possumus, quòd sit calor immodicus, ex humore bilioso, in venis, prope cor, inflammato, ac putrescente, genitus.

Biliosi humoris appellatio.

Biliosi humoris appellatione complectimur & flauam bilem puram; & pituitam salsã, quę ipsa quoq;, si nõ in forma substãtiali, in qualitatibus saltẽ repræsentat bilem.

Adhæc sanguinem tenuissimum, ac feruidissimũ, qualis apud Gal. 2. de arte curat. ad Glauc. cap. 1. etiam erysipelata quandoq; progignit.

In quibus venis putrescat bilis.

Omnis hic biliosus humor, sub quacunq; acceptione audiatur, potest vel in venis cordi vicinioribus tantùm, vel simul per omnia vasa, quæ sunt inter alas, & inguina, putrescere.

Venas prope cor dicimus, quæ pulmonem intertexunt, & hepar, cauam potissimum euisdem partem, ventriculo incumbentem, ventriculum ipsum, maximèq; eius orificium, vel loca ventriculo proxima, vt ieiunum intestinum.

Causos duplex.

Causos alius legitimus est, alius spurius. Legitimus censetur, qui ex flaua bile, aut tenui sanguine. Illegitimus, qui ex pituita salsa cum bilis permistione trahit originem.

Quibus annumeratur etiam causos al-

ter,

ter, cùm ſanguis bilioſus extra venas excenditur, aut attrahitur ad parenchymata, vel carnes hepatis, pulmonis, ventriculi, vbi proinde eryſipelas, vel phlegmone eryſipelatodes, ſuſcitatur. Modum, quo cauſos generatur, docuit Hipp. 4. acut. ſub initium.

Cauſa.

CAuſæ febris ardentis antecedentes ſunt eædem cum aliarum bilioſarum febrium cauſis, omnia nimirum, quæ magnum bilis prouentum in corpore faciunt, eandemq́; incendunt, & putrefaciunt: inprimis iter longum, & quæuis alia exercitatio valida; cœlo præſertim æſtuoſo, ac flagrante, veluti ſub caniculam: abſtinentia etiam, vel nimia cibi potuſq́; parſimonia; aut eorundem calidiorum vſus: vigiliæ, curæ, mœrores, ira, &c. Cauſæ antecedentes febris ardentis.

Signa.

SIgna pathognomonica, id eſt, propria, atq́; perpetua, ſunt intenſiſsimus calor, ſitis ingens, in legitimo magis, minùs in notho, conſpicua. Signa propria cauſi.

Minùs propria, ſeu, quæ ſinedrophonta, id eſt, aſsidentia, nominantur, computa- Signa minùs propria.

 ti ſolent,

ri solent, lingua sicca, aspera, nigra, amara quandoq;, alias etiam talia: tormina, & cruciatus, ventris: in causo bilioso aluus liquida, & pallida, deijcit; in altero à pituita salsa alui fluidæ simpliciter meminit Hipp. in Coacis prænotionibus. Vigiliæ; mentis perturbatio, seu delirium, dyspnæa. Quæ signa prout in hanc vel illam partem magis impetu fertur morbi materia, etiam ipsa euariant.

Prognosis.

Prognosis. CAusos, vt vehemens admodùm, ita periculosus, & breuis, est morbus.

Raro quidem senibus, sed tamen maiori cum pernicie, accidit.

Deploratæ sanitatis auguria sunt, per Aph. 43. sect. 4 si interiora vruntur, frigent extrema, & sitis adest, nigricante interim lingua. Adhæc, mali ominis est, plurimùm, ac vehementer, delirare; stillicidium item sanguinis ex naribus, & quæcunq; alia excretio pauca. 2. Prorrhet. tex. 47. & cætera apud Hipp. ex prognostico repetenda.

Quomodo febris ardens Finitur causos salubiter hęmorrhagiã narium, & rigore superueniente. 4 Aph. 28 non tamen semper, nisi rigorem excipiat

cipiat alui fluxus, vomitus, vrinæ copia, su-dores. Alioquin constat ex eodem Aph. lib. tex. 46. rigorem, febre non deficiente, ægro iam debili, incidentem minari mortem. finiatur.

Curatio.

SCopi curationis sunt biliosum humorem tum emendare, tum euacuare: intemperiem calidam, siccamq́ue, corpori vniuerso, præsertim verò cordi, atq; hepati, inde contractam, extinguere: ac demum, si quæ sunt grauiora symptomata, quæ deesse nunquam solent, eisdem lenimen adferre. Scopi curationis.

Biliosus humor varijs modis vacuatur, hæmorrhagia, vomitu, secesu, vrinis, sudoribus.

Emendabitur frigorificis remedijs intus forisq́; adhibitis, & corpore perspirabili reddito.

Hæc eadem calidam, à bile impressam, intemperiem, extinguere nata sunt.

Symptomata, quibus succurri maximè decet, sunt virium imbecillitas, vigiliæ, sitis.

His intentionibus, quæ sequitur, curatio satisfaciet. Et quoniam causon duplicem suprà constituimus, priùs de legitimo sermonem instituemus. Vnde curatio auspicāda.

In hoc igitur, siue à syncera bile, siue à bilioso pendeat sanguine, dummodò vires, & ætas consentiant, venam quamprimùm aperiendam arbitramur, partim refrigeria ventilationis causa, partim reuulsionis. Nam alioquin metus, ne is copiosior ad loca cordi vicina, propter eorundem ardorem, attrahatur, & ibidem adustus, inflammationem pariat. Deinde, videmus naturā, cuius rectè operantis imitatorem decet esse Medicum, frequenter causon hęmorrhagiâ narium salubriter iudicare.

Medicus naturæ minister.

Quæ vena secanda.

Emittitur verò commodè ex vena brachij dextra interna; nisi in pulmone, præsertim dextro, focus sit febris; quo casu antefertur sinistri cubiti vena.

Quantum sanguinis hauriendum.

Liberalissimè porrò exhauriendus est sanguis, ad eum ferè modum, quem in synocho præscripsimus. Parciùs in causo à flaua bile, & anni tempore æstuoso, aliisq; circumstantiis, quæ cautiores nos esse iubent in detrahendo sanguine. De quibus vide Gal. lib. de rat. curan. per venæ sect. cap. 13. & 14.

Si amarum fuerit os, bilis priùs vomitu (vt docetur 4. de rat. vict. acut. initio) est reijcienda, & venter clysmate est subducendus.

Vbi turget materia, primo statim die pharmaco est opus, per Aph. 11. sect. 4. Metuendum enim, ab vlteriori procrastinatione, ne vires resoluantur, caliditas febrilis ad summum excrescat, aut humores putrescentes in membro aliquo principe ita defigantur, vt eius calorem innatum sua vel mole, vel putredine, obruant, ac perdant penitus.

Turgente materia primo statum die medicandum.

Pharmacum porrò ita comparatum sit oportet, vt sinè manifesta caliditate suo perfungatur munere. Cuiusmodi habetur.

Pharmaca pro pauperioribus.

℞ *Flor. Cassiæ,*

Elect. Diacathol.

Elect. lenit. Florenzolæ, addendo pro stimulo *Elect. de succo rof.* vel *Dia prun. solut. drach.* j. *vel drach.* j. ſ. idq; *forma boleti; vel dissoluendo in decocto prunorum, sebesten, tamarindorum, in aqua endiuiæ, & viol. parato.*

Lautioris fortunæ hominibus exhiberi potest *Rhabarbari infusi drach.* j. ſ. *in eadem aqua vel sero lactis, addendo syrupi rof. solut. vncias duas, vel tres;* aut *syrupi viol. solut. diligenter parati.*

Pharmaca pro ditioribus.

Quòd si materia non turgeat, nihilominus eiusmodi medicamentis erit locus, leniendæ videlicet alui gratia; nisi per se

Non turgente materia ve-

fuerit

Summme- dicãdum. fuerit lenis; quamuis minori paulò quantitate, & prætermissis ijs, quæ ſtimuli cauſa ſuperioribus adiungenda docuimus. Potissimùm verò id opus eſt facto, cùm bilis multa in ventriculo, & viciniorıbus locis, contenta, ex ardore, morſu, nauſea, oris amaritudine, innoteſcit.

In principio morbi ante phleb leniter purgandum. Quibus ſignis ante phlebotomiam adhibitam apparentib9, priuſquàm vena vulneretur, lenem eiuſmodi purgationem adhibebimus. Aliàs vbi in principio morbi neglecta fuerit, plenior illa purgatio inpoſterum nullum habebit locum, vſq; dum coctionis notas vrina demonſtrabit, ac tum demum ſi nullam criſim ad excretionem natura attentauerit.

Quid in totius morbi decurſu faciendum. Per totius autem morbi decurſum adhibebuntur, quæ bilioſi humoris acrimoniam, ardorem, & corporis incendium reſtinguere nata ſunt, quorum copiam ſubminiſtrabunt nobis ea, quæ infrà in ratione victus dicentur. E quibus tamen non conueniunt, vel ſummè frigida, vel cum frigiditate ſimul adſtringentia. Quoniam & putredini officium, & harum febrium criſim, quæ plerunq; aut hęmorrhagiâ, aut ſudoribus, terminantur, impediunt. Atq; extremè refrigerantia humores ad expulſionem

ineptos efficiunt. Stiptica verò insuper vias præcludunt non solùm ad crisim, sed etiam ad febris remissionem, quæ ex humorum ebullientium perspiratu contingit.

Quæ laudantur, & quoties in die offerenda.

Quocirca bis die, more syruporum, propinabitur conuenienter

Aqua hordei delibrati, admixto syrupo violaceo, rosaceo, de nymphæa; vel detur

Syrupus acetosus simplex,

De limonibus,

De acetositate citri,

De acetosella,

Oxysacchara simplex, Cum aqua nenupharis, portulacæ, acetosæ, boraginis, endiuiæ, fragorum, quadrupla, vel sextupla.

Dulcia diluenda copiosiore aqua.

Quoniam in hac adeò flagrante, & æstuante febre, consultum est, dulcia ista, seu saccharata, copiosiore aqua diluere, vt sic minùs prompte bilescant, quàm communiter in alijs febribus solemus, cùm ipsemet Hipp. mulsam hoc casu aquosam solùm exhibeat.

Potiones quæ conueniunt.

Potiones verò eiusmodi dantur actu frigidæ. Aetius Tetrabibli 2. serm. j. cap. 28. quemadmodùm etiam Arabes quidam, nihil dulce admittunt, sed pro syrupis offerunt manè haustum aquæ, in qua macerata fuerit vncia j. pulpæ tamarindorum. Verùm

locum

locum habere possunt ista in Lybia, Africæ, alijsq; meridionalibus, & ardentioribus terræ partibus, nos temperatiorem incolimus patriam.

Haustus frigidæ apparentibus signis coctionis confert.

Apparentibus iam coctionis indicijs vel perfectissimè, vel saltem mediocriter, præclarum causi legitimi præsidium est haustus frigidæ largior, obseruatis tamen conditionibus iam ante designatis: cùm, veluti insinuauimus, à tali poculo non solùm vomitus, sed & aluus, sudores, lotium, subinde cieatur.

Balneum frigidæ conducit cæteris paribus. Solium temperatum.

Eodem etiam tempore vsui esse queat aquæ frigidæ balneum, quemadmodum Gal. indicauit 3. de rat. vict. acut. Com. vlt. si æger est iuuenis, bene carnosus, assuetus, ætate media, &c. quorum si quid desit, præstat solium temperatum: quanquam in nostra regione rariùs præsidijs eiusmodi locus esse queat.

Exteriora medicamenta frig: cui parti applicanda & quando.

Exteriùs præter aliarum febrium morem, prætermissa tamen vacuatione, statim inter initia morbi, frigida thoraci, ac regioni cordis, veniunt applicanda, si (quod causos legitimus ferè hæc cum synocho commune habet) nullas euidentes faciet remissiones; alioquin minimè. Tum enim in vigore exacerbationis consultiùs adhibebunt.

bent. Enimuerò non pectori solùm, sed & hepati, & ventriculo vtiliter applicantur, si fomitem mali illic latere suspicati fuerimus. Id ipsum quoq; fiet & lumbis, & testibus.

Cardiacum epithema parabitur ex | Cardiacum epithema quomodò parandum.

Aquæ V. G. ros.
Boraginis,
Nymphææ, an. vnc. iiij.
Aceti rosati vnc. j. ß.
Vini albi odoriferi, quale est Creticum, seu Maluaticum vnc. ß.
Spec. diatrion sant.
Diamar. frig. an. drach. j.
Croci,
Camphoræ, an. drach iiij. Ex hoc panni madentes, refracta nonnihil inter manus eorum frigiditate, pectori ea parte, qua cor est situm, applicantur.

In summo ardore, & squalore, lintea decocto hordei spissiore insuccata (quod pro ditioribus *ex aqua violarum, aut lactucæ, vel simili paratur,* pro tenuioribus ex *aqua fontis*) toti thoraci magnâ vtilitate induci queunt, *cum subduplo, aut subtriplo olei violacei calentis.* Vel *vnguentum infrigidans Galeni recens confectum. Admisto in præparatione succo plantæ alicuius refrigerantis, lactucæ, solani, &c.* Quod vbi multū incaluit, mox immutatur. Vel deniq; *mucilago seminū psyllij.* | In summo ardore quid faciendū.

Vnguent. Gal. infrigidans,
Rosatum Mesues,
Succus lactucæ, vel
Semperuiui, æquis partibus inter se contemperati.

Hepaticum epithema qua ratione conficiendū.

Hepaticum epithema componetur ex
Aqua, vel succo, rosarum,
Solani,
Cucurbitæ,
Semperuiui, ana vnc. iiij.
Absinthij vnc. ij.
Puluere rosarum rub.
Spodij,
Trium santalor. an. drach. j.
Aceti rosati vnc. ij.
Camphoræ Gr. V. vel scrup. ß.

Galeni cataplasma.

Huc etiam faciunt *vng. santal. & rosatum ex aqua & aceto rosaceis prius abluta.* Galenus commendat *cataplasma ex farina hordei cum succo lactucæ, polygoni, plantaginis, &c. subactis.*

Quod lumbis conueniens.

Lumbis conueniunt iam dictum *infrigidans Galeni, adiecto tantillo camphoræ,* identidem repetendum, ne scilicet nimium incalescat.

Genitalib. quid admouendum.

Genitalibus admouere vtile est *aquam rosarum cum aceto, & pauxillo vini, confusam.*

Topicis quando abstinendum.

Circa hæc porrò topica in vniuersum diligenter attendendum, ne veniant in vsum, cum sudoris erupturi signa conspiciuntur;

untur; maximè diebus criticis. Vide Gal 3. de crit. cap. 3.

Ad symptomata, quæ magnum in hac febre Medico negotium facessunt, præcipuè pertinet virium imbecillitas; quæ tametsi congruente victus ratione, de qua mox, emendetur; potest tamen alijs quoq; modis haud parùm fulciri. Huc igitur spectant epithemata iam dicta, & odores grati ex rebus refrigerantibus, aut temperatis, excitati. Item quæ peculiariter restaurantia dicuntur, conseruæ, condita, destillata, decocta, pulueres, & aliæ formulæ passim apud auctores expositæ. De conseruis præferuntur alijs;

Quæ præcipua huius febris symptomata.

Restaurantia vires.

Conseruæ.

Rosarum,
Violarum,
Nymphææ,
Boraginis,
Iuiubæ, quibus permisceri queant:
Species diamarg. frig. & parū aliquid
Confectionis Alkermes.

Ex decoctis istud inter alia efficacissimum est:

Decocta.

℞. *Conseruæ ros.*
Boraginis an. vnc. j.
Conseruæ viol.
De florib. nymph. an. vnc. ß.

Spec. diamarg. frig. drach. iij.
Fol. auri num. 4.
Iusculi capi sufficienter elixi lib. ſ.
Aqu. roſar.
Violar.
Nymph. ana vnc. iij. Omnia in vaſe vitreo diligenter obturato ponantur, & in B. M. leuiter coquantur. Doſis excolati liquoris ſæpiuſcule cochlear j. Inter pulueres primas meritò ſibi vendicat, qui ex margaritis in ſucco limonum, aut citri, diſſolutis concinnatur: quem in aqua caponis, aut boraginis, vel diluti vini tantillo, aut conſeruis cordialibus, aut iulepo quopiam iucundi ſaporis, præbere poſſumus.

Doſis liquoris dandi.

Peruigilium moderantur, & ſomnum conciliant, *vnguentum roſatum Meſues, aqua roſata ablutum, & cum duplo vngu. popul. ad inſtar cataplaſmatis linteo inductum*: ſicq; vt frontem, & tempora, complectatur, adhibitum.

Peruigilii moderantia, & ſomnum conciliantia.

Præterea extremorũ lotio bis die facta ex

Decocto flor. viol.
Nenupharis,
Anethi,
Cortic. radic. mandrag.
Folior. ſalicis,
Lactucæ ana M j.

Seminum hyoscyami albi vnc. ß.
Capit. papau. albi cum seminibus num. X. præparato.

Cùm noctu cubare volet,

℞. *Syrup. de papau. vnc. i. vel ij. cum aq. Nymphææ, violar. lact.*

Succum, cremorem, aut emulsionem è seminum papaueris albi drach. 2. 3. 4. additis paucis aliquot amygdalis dulcibus excorticatis, cum aq. simpl. calida, aut quod præstantius est, decocto hordei, paratam: adiecto, si dulcibus æger delectatur, subinde saccharo, aut iulepo violaceo, — Eundo cubitum quid sumendum.

Quibus tamen omnibus præstat diacodeon Gal. ad vnc. ß. drach. vj. aut, si vetustius est, vnc. j. datum.

In pertinaci vigilia, quæ phrenitidis metum incutiat, aliquid verè, ac propriè, narcoticorum præbere tentandum est, vt sunt: — In pertinaci vigilia quid sumendum.

Requies Nicol.
Philonium Romanum,
Pilulæ de cynoglosso,

Theriaca recens, &c. A quibus tamen, veluti antè monuimus, ex 3. Gal. de cris. temperandum erit, vbi signa imminentis hemorrhagiæ criticæ sese proferent.

Sitim compescunt: — Sitim sedant.

Lactuca, vel

Portulaca recens in aceto præma-
cerata, & commansa, aut
Citria mala, vel
Limones, orbiculatim concisi, sac-
charoq; respersi,
Pulpa tamarindorum ore retenta, item
Psyllij mucilago, ex aqua viol.
deprompta, & cum s. q. calidissimi sacchari in mortario ad albedinem vsq; agitati, cujus mixturæ crebrò quippiam ore versandum est.

Multùm quoq; ad hanc rem faciunt fontes aciduli, quibus locis commodè haberi possunt: quos hodie nonnulli dexterè imitantur aliquot guttis olei vitrioli, aut sulphuris correcti, in frigidam coniectis, beneq; inter se mixtis, atq; agitatis.

Vsu insuper, & experientia, constat, plurimum in hoc genere posse epithemata omnis generis, paulò antè descripta, si quantitatem aceti in compositione auxeris. De cæteris, quæ passim in Pragmaticorum libris prostant, nihil in præsentia.

Diæta qualis.

Diæta in vniuersum frigida & humida esse debet. Quocirca cubet æger in loco frigido, suaui auræ exposito, atq;, si res patitur, ad Septentrionem conuerso: corpus tamen interea iniectis stragulis contegatur,

tur, fiat flabello ventulus, aqua gelida de vase in vas assiduò transfundatur, & eadem pauimentum sæpiuscule conspergatur: cuius loco pro ditioribus *aquam rosaceam, & acetum effundere licebit, ijsdemq; imbuta lintea ex parietibus suspendere.* Inferuntur etiam cubiculo vtiliter *plantæ refrigerantes, violæ, rosæ, flores nymphææ, iunci, lactucæ, portulacæ, folia vitis, frondes salicis.* Non admittantur multi homines simul ad decumbentem, quorum halitu aër incalescere potest. Præstat quoq; in lecto ampliori iacere, vt quis commodè huc illuc se transferre queat.

Cibus esto *ptisana hordeacea, cremor lactucæ, cucurbita cocta.* Apud nos ob consuetudinem paulò pleniùs cibare oportet; ac proinde permittimus *iuscula gallinaceorum pullorum in cocto hordeo, vel folijs lactucæ, acetosæ, portulacæ, alteratorum, aut tantillo aceti rosacei, succi limonum, citri, &c. addito.* Permittitur etiam *gelatina*, sine cinnamomo, & aromatis, parata. Victus qualis.

Pro potu vtatur decocto hordei, aut aqua fontana cocta cum syrupo, iulepo, aut saccharo violato, aut rosato; prodest etiam fontana, in qua maceratus fuerit panis ex altera aqua prius elotus; Vel quæ sequitur oxysacchara: Qualis potus.

℞. *Aquæ font. lib. iiij. ſ.*

Sacchari albi vnc. ij. ſ. Coquantur ad conſumptionē lib. vnius, adijciendo in fine coctionis aceti acerrimi vnc. iij. Miſce.

In vigore potus.

In vigore autem, ſeu ſtatu totius morbi, nullus aquæ ſimplicis potus æquiparari poteſt.

Aluus, ni lenis ſit clyſmate ſubducenda.

Aluus, niſi ſponte reſpondeat, alternis diebus leni, ac refrigerante, clyſmate eſt ſubducenda; cuiuſmodi paratur *ex ſero lactis, & decocto violariæ, maluæ, endiuiæ, cum melle, & oleo, violaceis.* Hactenus de cauſo legitimo ſolo, ac per ſe, infeſtante. Qui enim inflammatorios viſcerum affectus comitatur, non hîc inter febres, ſed in particularium morborum curatione locum promeretur.

CAPVT IX.

De cauſo notho, ſeu, febre ardente ſpuria.

Cauſos ſpurius quando generatur.

CAuſos ſpurius, qui propterea, quoniam in fine Hyemis & Autumni potiſsimùm affligit, hybernus etiam dicitur, loco quidē generationis à legitimo dicto non diſcrepat, materia tamen diſcrepat, conſtat enim

è pituita

è pituita salsa, vel sola, vel bilis admistione adulterata.

Causa.

CAusas igitur habeat mixtas necesse est, quæ partim bilem, partim pituitam, tum faciant auctiorem, tum putrefaciant, & accedant. Vt cùm quis V. G. ætate, temperamento calidus, in septentrionali regione, causo corripitur. Causa quæ.

Accidentia, seu symptomata, quæuis in hoc, quàm genuino, mitiora, ac veluti dimidiata tantummodò sunt. Symptomata qualia.

Signa.

SIgna huius mali apud Hipp. 4. de rat. victus acut. t. 13. sunt: aluus soluta, sitis magna, nondum tamen prorsus implacata, seu (vt loquuntur Scholæ) extensa magis, quàm intensa. Adhæc, lingua arida, aspera, & salsa: Vrinæ paucæ comparatione causi legitimi, ac minùs procedentes, ob pituitæ lentorem & crassiciem scilicet. Adest insomnium, sed longè hîc mitius, propter vaporosam pituitæ naturam. Addit extremorum refrigerationem, quod de lethali Signa quæ.

tamen, ac maligno, causo accipiendum, ob visceruminflammationem, & natiui calori, imbecillitatem.

Prognosis.

Prognosis. EPid.5.sect.2.t.85. initio.em hunc facit Hipp.priore.Soluitur & ipse hæmorrhagiâ narium, atq; aliarum febrium pituitosarum ritu,parotidibus, vel abscessu,post aures enato, iudicatur: tum etiam dolore coxendicis, aut cruris, & sputo crassiusculo; quæ tamen omnia magis adstrictâ, quâ fluente,aluo accidunt.

Curatio.

Curatio. IN hoc casu venæ sectio non adeò necessaria per se est, nisi cum plethorica dispositione iungatur: sed nec potus frigidæ, neq; alia actu, aut virtute, impensiùs refrigerantia ex vsu sunt.

Trallianus lib 12.cap.3. temperatiori quadam, seu miti, ac tepido calore prædita medicamenta commendat,cuiusmodi in externis *epithemata*, *vel cataplasmata,ex seminibus lini, fænugræci, farina hordei, fabarum, chamæmelo, melilato,&c. queant parari.*

Humor febrificus, obseruata semper coctione, & motu naturæ, temperatioribus remedijs tractandus est, vt sunt inter præparantia: *oxymel, mel rosatum simplex.* De purgātium classe, *agaricus, rhabarbarum, polypodium*, atq; his similia; quorum farraginem in curatione tertianæ spuriæ reperire licebit. Præparantia. Purgantia.

Victus ratio quemadmodùm minùs refrigerans, ita paulò plenior, permittitur. Victus ratio.

CAPVT X.

De tertiana febre continua.

TErtiana continua fit ex bile putrescente in vasis minoribus, & à corde nonnihil remotioribus: nunquam ad verā apyrexiam, seu, omnimodam intermissionem, perueniens, tametsi tertio quoq; die tantisper de vehementia, & ardore suo, remittat; adeòq; ægrum respirare quadantenus sinat. In tertiana continua qualis putrescit humor, & in quibus vasis.

Causa.

CAusas tam internas, quàm externas easdem cum febre ardente sequitur, nisi quòd hic sint leuiores, & bilis minùs sit inflammata, contineaturq; in vasis, velut antè monuimus, à corde paulò magis distan- Causæ huius febris quæ.

 tibus,

tibus. Vnde etiam euenit, vt alternis diebus, parte aliqua bilis putridæ per patulos cutis poros exhalante, febris remissior fiat: mox verò eadem bile, exustione sanguinis denuo accumulata, nouus insurgat paroxysmus, ac tertio quoq; die febris redintegretur.

Signa.

Signa febris tertianæ continuæ.

SIgna tertianę cōtinuę sunt: inuasio sinè frigore, horrore, rigore; æstꝰ totiꝰ magnus; affligit cephalalgia, adsunt, delirium, vigiliæ, linguæ ariditas, quæ flauo interim calore tincta est, interim etiam nigricat; vrgent sitis, & ventris constipatio; expiratio maior est inspiratione; pulsus celer, frequens, inęqualis; vrina rubra, vel flaua, tenuis consistentię, atq; ignea, quę initio nonnihil turbida videtur: in summa: omnia ferè, quæ in causo dicta fuêre, hîc quoq; se produnt indicia; nisi quòd mitiora sint, & alternis diebus crescat febris, alternis decrescat.

Prognosis.

Prognosis.

HÆc febris semper cum periculo iuncta est, ob ipsam tum continuitatem, tum acumen; minùs tamen ardente vocata lethalis habetur.

Paratiora in hunc morbum, velut etiam quosuis alios biliosos, (teste Gal. 8. Meth. c. 8.) sunt corpora, quæ temperamentum calidum siccum, vel iecur saltem calidius, obtinent, habitu gracili, ætate iuuenili, laboribus corporis, ardoribus, curis, vigilijs, &c. exposita, victui parco, calido & sicco, adsueta, maximè æstate, & in calidis siccis cæli plagis habitantia, aëre præsertim æstuoso: adhæc quibus euacuatio seu spontanea, seu artificiosa, aliàs consueta, fieri desijt. Quæ corpora sint huic febri magis obnoxia.

Curatio.

CVratio tertianæ continuæ à causi therapeia nil discrepat, nisi quòd leuiùs refrigerantia præsidia (de quibus etiam in sequenti capite, de tertiana intermittente, aliquid) & victum nonnihil pleniorem, exigat. Vbi verò crisis iam præ foribus est, tum in hoc, tum alijs quoq; morbis, ab omni medicatione abstinere decet, ipsiq; naturæ totum committi negotium. Curatio discrepat. Vbi crisis adest, medicandum non est.

CAPVT XI.

De tertiana periodica, seu, intermittente.

Intermittens ex quo generatur humore, et in quibus continetur vasis.

TErtiana intermittens dicitur febris, cui bilis occasionem præbuit, vel extra vasa, vt voluit Capiuaccius lib. 6. Prax. cap. 29. & Trincauellus Com. j. de art. curat. ad Glauc. cap. 7. vel intra vasa, minora tamen, quæúe à minoribus ad maiora propellatur, vt Cardano lib. de causis, sig. ac locis morborum, prima parte, paragrapho 29. Hemitritæus, &c. & Fernelio 2. de abditis rerum causis cap. 13. placuit, alicubi in corpore putrescens, ac tertio quoq; die affligens, ad infebricitationem autem alternis perueniens.

Quotuplex sit febris intermittens.

Hæc in duplici solet esse differentia. Vel enim humor morbificus est solus, ac syncerus; & tum gignit tertianam exquisitam: vel miscellâ alicuius alterius succi deprauatus, & prodit spuria, aut notha tertiana communiter dicta. De priori in præsentia, de altera verò deinceps, agemus.

Causa.

Causas quas sibi vendicet.

CAusas tam internas, quàm procatarcticas, tertiana agnoscit easdem, quas habet ardens, omnia videlicet, quæ maiorem bilis in corpore prouentum parare queunt; de quibus iam antea, neq; enim materiâ,

sed solo putredinis foco hæc ab illa discrepat.

Vt porrò tertiana exquisita gignatur, necesse est causas allegatas vel omnes, vel potissimas certè, temperamentum scilicet, ætatem, victum, regionem, statum cœli, tempus anni, biliosa, seu calida sicca omnia in vnum conspirare: alioquin pura, ac mera bilis, cui hæc febris originem suam debet, haud generabitur. Quæ requirantur vt hæc febris generetur.

Signa.

Signa in multis conueniunt cum notis tertianæ continuæ, propriè tamen hanc præ alijs designant, & veluti digito monstrant hæc, quæ sequuntur, septem: Modus inuasionis; qualitas caloris; pulsus; vrina; paroxysmi duratio, atque terminatio; circuitus; similitudo morborum populariter grassantium. Septem præ aliis signa hanc adesse notant, quæ propria illi sunt.

Nam, quantum attinet ad primum, inuadit hæc febris statim inter initia cum vehementi rigore; qui rei acutæ corpus vulnerantis, atque pungentis, sensum præseferat. Quomodo inuadit hæc febris.

Qualitas caloris aëris ad tactum, vnde febris ista causodes, seu quæ causon referat Calor qualis.

præsen-

præsentat, à Gal. 2 de diff. febr. cap. 3. appellatur. Verùm ea inter vtrumq; est differentia, quòd æstus ille in hac primo solùm occursu appareat: deinde paulò pòst sub manu contrectantis remittat, & mitigetur: in ardente autem semper sibi similis perseueret. Idē calor in vigore febris (quo tempore symptomata etiam omnia, sitis, æstus, &c. ingrauescunt) æqualiter per totū corpus expanditur, extremis artubus, non minùs ipso thorace, feruentibus.

Quomodo calor ardentis et intermittentis differat.

Calor in vigore per totum corpus expanditur

Pulsus inchoante inuasione debilis est, paruus, tardus, rarus, minùs tamen quàm quartanæ: quinimo tarditas à statu naturali proximè distat. Ordinatus item est, & æqualis, tam in vno, quàm pluribus ictibus: sed in augmento protinus euadit magnus, vehemens, celer, frequens; omnis inæqualitatis, præterquàm febrilis, expers. Est autem febrilis inæqualitas, vt celeriorem habeat systolen, quàm dyastolem. Id quod putridas febres omnes, ceu charactêr quidam, obsignat.

Pulsus qualis inchoante inuasione.

Qualis est idem in augmento.

Vrina, vt inquit Aëtius Tetrabib. serm. 5. cap. 19. cholerica est, seu rufa, eademq; primis diebus nubeculam, vel enæorema laudabile ostendit.

Vrina qualis.

Paroxysmus 12. horas vix excedit. Auicennas

Paroximus quantus.

cenas (j. quarti tract. 2. c. 35) ait à tribus ad duodecim, quandoq; à quatuor ad quatuordecim, accessionem extrahi; communiter autem 7. horis absolui; quæ de nostra solùm tertiana, seu inexquisita, inaudire par est. Quòd si producatur paroxysmus vlteriùs, tertiana simpliciter, & citra adiectionem, atq; quò quies breuior ipso paroxysmo fuerit (qui aliquando ad 18. 24. 36. horas ascendit) tantò magis extensa tertiana nominatur 2. de diff. febr. cap. 8. Peculiare insuper huic morbo est, finiri paroxysmū sudore, vomitu, deiectione alui, biliosis.

Circuitus tertianus est, seu, febris tertio quoq; die reuertitur. Attamen huic signo, quod à numero dierum petitur, parum firmitatis inest: proinde bene Gal. monet, j. de diff. cap. 10. *Præstat febris ipsius modū, & formam, diligenter considerare, cùm ex hac ipsa febres dignoscantur, haud aliter quàm homines ex figura, & propria forma, cognoscuntur.* Circuitus qualis, & quotodie.

Postremum signum à simili petitum, nempe, si febres tertianæ id temporis passim in populum grassantur, non iniuria suspicari licebit, febrim, quæ tum affligit, tertianam potiùs fore, quàm alterius generis. Signum à simili petitum.

Prognosis.

Prognosticum.

Tertiana exquisita periculum haud minatur, j. Epid. sect. 3. cap. 8. & j de art. curat. ad Glauc cap. 8. atque eadem celeriter finitur, quoniã septenas periodos, quod longissimum est, non excedit. 4. Aph 49. potest enim, & verò etiam quandoque solet paucioribus paroxysmis, terminari, & quemadmodùm Auicenna j. quarti citato cap. 27. ait, ob materiæ subtilitatem, subinde in vnica accessione hanc febrem consumi, vbi vel vomitus, vel fluxus alui superuenerit.

Quot periodis finiatur.

Quid primodie ex vrina colligitur.

Quòd si primo statim die vrina nebulam albam, aut enæorema, monstrauerit, significatur febrem vltra quartum circuitũ non progressuram; atque adhuc citiùs desituram, si pro nebula hypostasis laudabilis primo die conspiciatur.

Quantò exquisitior tantò breuior.

Quantò exquisitior est tertiana, tantò breuior, & curatu facilior, erit. Vbi autem in septimum vsque paroxysmum extrahetur, tum statum, seu rigorem, ideòque symptomatum omnium grauissimã exacerbationem, in quarto habebit; quod idcirco monere voluit, ne si vel aperta circa id tempus vena, vel propinatum fuisset medicamentum, vehementia illa accidentium tunc emergentiũ medicationi potiùs, iniuriâ tamen, quàm morbo, imputetur.

Curatio.

SCopi curationis eò spectare debent, quemadmodùm in cauto monuimus, vt flauæ bilis feruor, atque putredo, inhibeatur, corporis ex ea concepta caliditas immodica ad contrarium permutetur: quod partim euacuantibus, partim alterantibus, assequi poterimus, atque ijs etiam, quæ obstructiones expediant, sinè euidenti excalefactione, ne videlicet febris inde sumat incrementum. Quoniam nisi corpus peruium, ac perspirabile, efficiatur, frustra in expugnanda putredine laborabimus. *Scopi curationis in quibus consistũt.*

Curatio, ni sponte aluus officium fecerit, incipiet, quietis tempore, ab eiusdem lenitione, aut irritatione: sollicitabitur *glãde subdita*, vel, quod præstat, *molli clysmate è sero lactis, hydrelæo, & saccharo*, vel *modico mellis*, aut *ex decocto violaræ, maluæ, hordei, melle rosato, oleo violato, cum tantillo salis concinnato.* *Curatio vnde, & quo tempore auspicanda.*

Instante iam paroxysmo, si quidem vomiturit æger, iuuandus *potũ aquæ simplicis*, aut *hordeaceæ, cui parum quid aceti fuerit admixtũ*, vel *syrupus acetosus*, vel *oxymel simplex.* *Instante paroxysmo quid faciendũ.*

Huc etiam *digitus* facit, vel *pennæ oleo imbuta* faucibus inserta.

In paroxysmo nihil moliendum. Alioquin quamdiu durat paroxysmus, nil aggrediendum, & cùm à somno, tum cibo, potuq́;, si fieri queat, adusq; inclinationem accessionis abstinendum; nisi æger fuerit pichrolos. Quo casu, & proximè ante paroxysmum, & eius quocunq; tempore, ad præcauendam vel lypothymiam, vel syncopen, aliquid *cibi, potusúe*, offerre docet Gal. 10. Meth. cap 3.

Vrgente siti quid dandum. Vbi sitis clamosa vrget, expanso iam in totum corpus calore febrili, præbere poterimus *iuleb rosatum*, aut *conseruæ ros.* vel *violarum* (nisi fortè profluuium ventris adsit) *dilutum aqua fontana laudabili, aut leuiter cocta, in qua panis emaduerit aliquandiu, aut hordeata. Quinetiam eam colluere, vel ore versare*, proderit, quę sitim tantisper fallunt, vt sunt: *pruna, passulæ, cerasa acida in aqua præmacerata*, aliaq́ue, quorum capite de causo facta est mentio.

Ad leniendum rigorem quid faciendum. Ad leniendum verò rigorem, panni calentes spinæ dorsi, hypochondrijs etiam *fomenta*, commodùm admouebuntur. Probantur quoq;, desinente iam rigore, *leues quædam extremorum frictiones*, quò febrilis æstus expeditiùs è corporis penetralibus foras erumpat.

Declinã- Declinante paroxysmo, si nausea, & vomen-

vomendi desiderium, teneat, *titillentur fauces* eo modo, quem in principio accesionis proposuimus.

te paroxysmo quid aggrediendum.

Sin ad sudores paratum sit corpus, iisdem opera dabitur, *pluribus stragulis, ac tegumentis, iniectis, & epota aqua hordeacea adhuc calida; aut decocto milij integri, adiecto postea subduplo, aut subtriplo, vini albi, quem syrupum S. Ambrosij nominant.* Hæc in paroxysmo.

Extra paroxysmum ita procedi debet. Tempore infebricitationis, seu quietis, statim in principio, prima corporis regio leniter expurganda venit; præsertim si nausea, oris amaritudo, & alia huius generis, quæ ventriculi, ac vicinarum partium, impuritatem denotant, adfuerit. Id autem dextre præstabunt:

Extra paroxysmum quomodo procedendum.

Cassia fistula,
Tamarindorum pulpa,
Syrupus violatus solutiuus,
Syrupus rosarum solutiuus,
Elect. lenitiuum,
Infusum rhabarbari ex aqua endiuiæ, & syrupo de cichorio simplici, aut de cichorio cum rhabarbaro.
Manna item ex decocto tamarindorum, flor. violarum, & endiuiæ soluta; quæ in robustioribus elect. de psyllio,

Medicamenta purgantia.

lio, aut elect. de succo rosarum drach j. vel circiter, aut Gr. j. aut altero diagridij, exacui queunt.

An vena secanda in hac febri. Missionem sanguinis pleriq; in dubiũ vocant, eò quòd vires cum hoc morbo minimè constare posse videantur. Nam febris ista biliosis solùm corporibus, macilentis; cælo, anni tempore, ac regione, æstuosis accidit. Quibus sanè subscribimus, ea tamen animaduersione adhibita, quòd etsi in Si exquisita sit tertiana sanguis mittendus. nostra patria exquisitissimæ illæ tertianæ, ob rationem victus, & alias, quæ desiderantur, conditiones, rarissimus sit affectus; si tamen forte fortuna contingat aliquem hac febre, licèt impuriore quadamtenus, prehendi, huic phlebotomiam non iniuriâ profuturam arbitramur, ratione saltem causæ antecedentis, ne scilicet sanguis tenuiori parte sui per ardorem febrilem bilescat; Venæ sectio multiplex remedium. præsertim, cùm venæ sectio (quemadmodùm liquet ex Valesio lib. 7. Contr. cap. 2) multiplex sit remedium, & quotidiana testetur experientia, sanguinis missionem, tempestiuè factam, plurimùm prodesse, ac morbum sæpè radicitus extirpare. Vbi ventricu- Quo tẽpore morbi, & quæ vena aperienda. lus igitur, & primæ viæ, à medicamento sunt depuratæ, aut si quidẽ illuuiei in hisce partibus nulla extant indicia, sub nostro

quidem

quidem cœlo statim per initia febris, tamen extra paroxysmum, vel cùm ægri vires robustiores sunt, horis minimùm 4. aut 5. priusquam accessio fiat, vena iecoraria dextra, aut communis, aperietur.

Quibus autem istud, impediente vel ætate, vel viribus, facere non permittitur, his vicaria esse potest scarificatio. Scarificatio.

His ita peractis, si paroxysmus insequens priore breuior, & quod ad symptomata attinet, leuior sit, vrinæ quoq; corrigantur; totum negotium soli naturæ committi queat. Tametsi non abs re, pro naturæ adminiculo, remedia quædam vsurpabimꝰ, quæ cum refrigeratione extenuent, & obstructiones eximant; qualia censentur:

Radices cichorij,
Plantaginis,
Acetosæ,
Endiuiæ,
Agrimoniæ,
Graminis,
Semina Maiora, & minora; cum
Syrupo capillorum Veneris, de cichorio simplici, acetoso simplici, &c.

Exhibentur autem apozemata eiusmodi die infebricitationis ieiuno, quatuor nimirũ horis ante prandium. Possunt etiam toti- Tempus exhibendi apozedem,

matum. dem, vel pluribus, ante paroxyſmum horis hæc eadem offerri.

Non miteſcente à phleb: paroxyſmo quid faciẽdum. Quòd ſi paroxyſmus à phlebotomia nil miteſcit, neq; natura vacuationem aliquam bilis adoritur, aut, ſi quam adoritur, non perficit, dummodò vrina coctionis notas (vt in hac febre aſsolet fieri) præſeferat; pharmacum, quale initio præſcripſimus, vel paulò fortius, præſcribendũ erit; interpoſitis nihilominus apozematis iam nominatis, in noſtræ præſertim regionis hominibus, cùm ſub hoc cœlo tertianæ puritatem illam non ſeruent, idq; ter, & amplius, vtiliter iterato, ne in præſens vtcunq; ſuppreſſa potiùs acceſsione (quemadmodùm vulgi mos fert) quàm euulſa febre, reliquiæ morbificæ grauioribus malis fundamenta iaciant.

Qnoties pharmacum iterandum.

Deſinente febre ſuperſtite manente aliquo accidente quid faciendum. Sed & deſinente prorſus febre, ſuperſtite tamen aliquo eius accidente, vt ſiti, dolore capitis, inappetentia, omnino neceſsaria eſt purgatio eiuſmodi, ad præcauendam ſcilicet recidiuam, 2. Aph. 12.

Calore in ſummo exiſtente, Cùm ardor ſummus, & intenſiſsimus eſt, velut in tertiana exquiſita eſſe ſolet, tum alterationi, ſeu refrigerationi, maior quàm euacuationi, danda eſt opera. Vnde pleraque in capite de cauſo annotata, remedia etiam

tiam hîc habebunt locum; soletq́;, post coctionem, haustus frigidæ, modo illic explicato, concedi. Quò respiciens Gal. j. de arte curat. ad Glauc. cap. 9. in curatione huius febris, nullius purgantis pharmaci meminit, sed tantùm *absinthij dilutum ex aqua mulsa* docuit exhibendum, monens interim, & sudores, & vrinas ciendas. Verùm sudores rectiùs declinante accessione, vrinæ autem intermissionis die, feliciùs prouocantur. Ad ciendas porrò vrinas facere queunt descripta superiùs apozemata, quæ huic proposito meliùs seruiunt, si adiiciantur *radices petroselini, & fœniculi*; quas præstat horis aliquot in aceto præmaceratas vsurpare. Galenus his substituit apium, & anethum. vnde ad Trallianum lib. 12. cap 6. ceu nimis calefacientia adhibens carpitur. Pro Galeno tamen non ineptè respondebitur, hæc quamuis per se calida, cùm humorem biliosum eliciunt, & obstructiones reserant, ex accidenti refrigerare. Deinde tum primùm ea dari, cùm cognoscitur, naturam in has partes materiam destinasse; quocirca nequeunt diu in corpore morari, & per consequens, minùs calefacere queunt.

Absinthium porrò alijs medicamentis anteponitur, quoniam præter id quòd bi-

alterandum & refrigerandum potiùs quàm purgandum.

Sudores quando prouocandi & vrinæ.

Medicamenta vrinas cientia quæ.

Gal. à reprehensione vindicatur.

Quando medicamenta vrinas cientia danda.

Absinthium aliis

medicamentis bilem purgantibus & vrinam mouentibus ante ponitur.

lem expurgat, stomachum etiam, qui in præsentia plurimùm à bile lædi consueuit, roborat, in quo pl9 est vtilitatis, quàm in illo qualiquali calore incommodi.

Symptomata.

Symptomata hic ferè sunt eadẽ, quę in causo: de dolore capitis tãtùm, de quo quia nihil ibi, hic pauca adijciemus.

Dolor capitis sanguinis missione conquiescit.

Is vbi pulsatorius est, à *missione sanguinis* cõquiescit. Sin ẽ vẽtriculi aspiratione natus, *vomitu*, aut deorsum *purgante cholagogo*, sedatur. Si ẽ toto corpore vapores in cerebrũ ferãtur, ij sunt à capite auertẽdi *frictionibus plãtarũ ex sale, & aceto, clysteribus leuibus, cucurbitulis* item, quę scapulis, atq; clauiculis, imponuntur; *lotionibus extremorum ex*

Extrema lauanda.

Aqua decocti lactucæ,
violariæ,
Florum nymphææ,
Foliorum vitis,
Salicis,
Capitum papaueris albi. Cui decocto, actu calenti immergendæ sunt tibiæ, & brachia, vsq; ad cubitum.

Caput roborãdum.

Caput insuper roborandum, vt euaporationes illas à sese arceat, quæ, declinante nonnihil dolore, moderatè discutiendæ, atque resoluendæ sunt. Roborat caput *oxyr. ex quinq; partibus olei rosati, & vna aceti cõcinnatum.* Vel

Caput roborantia.

℞. Aqua

℞. *Aqu. rosarum,*
Plantag.
Solani an. vnc. iij.
Olei rosati,
aut aqua ros. abluti vnc. j. ſ. Omphacini recentis, Aceti rosacei tantund.
Pulueris santal. rubr. drach. j. ſ. misc.

Vapores autem capiti impactos blandè dissipant, & consumunt, *lumbrici terræ triti, atq; cum oleo ros. subacti*; Adhæc, *aqu. ros. aut solari, & meliloti, addito sale, crocoq;*, è quibus madētes panni suturę coronali, ac fronti, imponantur. Item *emulsio nucleorum Persicorum, cum aqu. rosar. & betonicæ facta, momentoq; thuris leuigati adiecto.* Vel *oleum chamæmelinum cum rosaceo illitum.* Huc etiam spectant: *syrup. de papauere vnc. j. ſ. cum aquæ lactucæ vnc. iij.* duabus à cæna horis dormituro propinatus, atq; *epithemata cardiaca*, simul & *hepatica refrigerantia*, iam antè descripta. Vaporib9 dissipandis quæ conueniant. Quid capiti applicandum, & cui parti. Aegro dormituro quid propinandum.

Nam quatenus viscerum istorum ardorem temperant, eatenus quoq; acrium fuliginum prouentum, adeòq; in cerebrum ascensum, prohibent; & sic quasi per indirectum hîc quoq; sunt vsui.

Aer debet esse similis illi, qualē in febre ardente descripsimus, hoc est, *frigidus humidus.* Victus ratio, Aër

qualis cõducat. Fercula quæ conferant. Pro ferculis inferre licet *ptisanæ cremorem, seu hordeum ad molliciem coctum, coloq́; transmißum.*

Olera quæ præstant. *Olera* item, *lactucam, portulacam, endiuiam, acetosam, spinachiam, maluam, atriplicem, cichoreacea in vniuersum omnia*; quæ rectiùs cũ carnibus elixantur, vt iuri dein vires suas imprimant.

Oua. *Oua* adhæc *tremula, aceto condita.*

Carnes quales cõueniant. De *carnibus* conueniunt *teneriores, minimè pingues*; & in *auium* quidẽ genere molliores, vt *pulli gallinacei, in dumetis degentes, passerculi, perdices, phasiani,* &c. ex ijs verò, quæ minimè tales sunt, alæ.

Gal. qualia edulia probat. Galenus concedit *cerebella porcellorũ,* & *pedes molliter elixos,* non quidem indiscriminatim omnibus, sed ijs tantummodò, qui præ nimia ventriculi caliditate, cibos coctu faciliores, aliàs essent corrupturi.

Piscibus quib. vescendum. Ex *piscibus* prædicantur *saxatiles, perca, lucius, truta, mulus, barbatus,* &c. pro quibus substituere poterimus *minutulos illos*, quos Germani *fundulos* vocitant. Et verò hæc ipsa decet esse elixa solùm, non tosta, non frixa

Alimonia quomodò præparata & condita. in butyro, vel oleo, non multo sale, aut aromatis, conspersa, vel melle addito, edulcorata, cùm acria omnia, salsa, & dulcia, hîc meritò suspecta sint.

Ex *arboreis fructibus* præ cæteris conceduntur, *vuæ bene maturæ, magis tamen pensiles, ficus*, item, *pruna*, & *poma cocta*. Verùm ista reliquis edulijs præmitti par est. Fructus qui in vsum veniant.

Die paroxysmi carnibus, & ouis, interdicitur; quamuis nunquam ventriculus multo cibo infarciendus, ac onerandus, sit; etiam die quietis, vt habet Hipp. 2. Aph. 10. & 7. Aphor. 62. Die paroxysmi carnes & oua exulent.

Pro *potu*, ante perfectam morbi declinationem, vinum & generosum, & valde etiam aquosum, nocere solet; proinde vel ex *decocto hordei cum passulis*, vbi maior est ardor; vel *radicibus cichorei*; aut cum *passulis*, & *hordeo*, *cinnamomi tantillo* bulliente, paratur poculum. Potus qualis & quis esse debet.

Aluum expedit esse liberam, aut die, quo febris adest, *leni clysmate* elui; quod omni die infebricitationis vtiliter iteratur, cùm æger medicamenta per os sumere renuit. Aluus qualis debet esse.

Vigilijs pertinacioribus iam suprà fecimus medellam. Vigiliæ.

Animi affectus grauiores, iram præsertim, mœrorem, nimiamq; sollicitudinem, studiosè deuitare expedit. Hactenus de tertiana intermittente legitima. Animi affectus qui deuitandi.

CAPVT XII.

De tertiana intermittente notha, seu, spuria.

Notha tertiana quib. humoribꝰ conflatur.

TErtiana notha, seu spuria, intermittens, est febris, è miscella alterius alicuius humoris cum bile, prodiens. Humor is, qui bilem adulterat, est vel pituita; & nascitur maioris famæ spuria, eò quòd frequentiùs accidat; vel melancholia, & minoris famæ, seu rarior ab Arabibus nominata, resultat. Nobis de priori agere sufficit cum Gal j. de art. curat. ad Glauc. cap. 10. quoniam posterioris tum natura, tum curatio, partim è præcedenti capite, partim eò, quòd quartanæ inscribetur, facilis est cognitu.

Febres maioris & minoris famæ quæ.

Causa.

Causæ huius febris generatrices.

CAusæ huius febris procreatrices non iniuriâ ab omnibus reputantur vtriusq; humoris feracis, bilis nempe, ac pituitæ: vt sunt V. G. corporis temperamentum, ætas, anni tempus, regio, status cœli, calida sicca; vita interim ociosa, frigido & humido, vel aliàs immodico, cibo, potuq;, vtens, vnde cruditates, & pituitæ abundantia.

Quæ spu-

Cæterùm pituitæ aliquando plùs, aliquando

quando minùs, sub ampla quadam latitudine, cum bile putrescit: vnde fit, vt harum tertianarum spuriarum quædam propiùs ad exquisitæ naturam accedant, quædam longiùs, quædam verò quam longissimè recedant. ria ad exquisitæ naturam propiùs accedat.

Longissimè recedentem, in qua pituitosus humor copiosissimus bili conmiscetur, Gal. j. de art. curat. ad Glauc. cap. 8. describit, tanquam exquisitæ valde contrariam; quoniam cognitis extremis, intermediæ haud difficulter innotescunt. Quæ longissimè, & exquisitæ tanquam contraria.

Signa.

Signa tertianæ spuriæ, non aliter ac materia, ipsam efficiens, confusa quoq; sunt; & partim bilem, partim pituitam, denotant. Hinc rigor multò est, quàm in exquisita, leuior; verùm protractior, quandoq; horror tantùm inuadit; calor ad tactum remissior, isq; non ita æqualiter per totum corpus expansus. Signa tertianæ spuriæ qualia

Pulsus minor, tardior, rarior, & in interuallo etiam febrile quiddam retinês, aut saltem non tam purus ac in exquisita. Pulsus qualis.

Vrina citrina, sed crassior. Vrina qualis.

Accessio à 14. horis ad 30. & 40. se extendens, Accessio

quanta. tendens, quæ neq; cum vomitu, deiectione, largisùe sudoribus, sed madore cutis potiùs, vel pauco interdum sudore, finiatur.

Circuitus tertianus. Circuitum quidem & ipsa tertianum retinet; quandoq; tamen, ad tertianæ duplicis ritum, quotidie inuadit.

Causæ antecessæ. Ad signa referri merentur causæ antegressæ, à quibus bilis, & phlegma, aceruari potuerit, diæta nempe, & alia; de quibus superiùs.

Item, si tales febres vagantur populariter. Circa hæc porrò signa in vniuersum

Nota in hac febri circa signa. animaduertere decet, ea aliquando exquisitæ tertianæ magis esse affinia; aliquando crudi succi plus repræsentare.

Prognosticon.

Prognosis. HÆc febris, quantùm exse, periculo vacat; vbi autem in curando aberratum fuerit, facilè in cachexiam, aut hydropem, degenerare potest.

Quàm longa cõsueuit esse. Longa item consueuit esse; & quò plus pituitæ, crassioris præsertim, subest, tantò euadit longior, ita, vt quandoq; ad 12. 14. 20. 40. paroxysmos ascendat, quandoq; ad dimidium annum duret, velut ea, quæ Ga-

leno

leno loco citato describitur. Autumno cœpisse, atq; in Vere primùm desijsse.

Longitudinem portendunt, præter vrinæ stabilem cruditatem, sudor frigidus in fine accessionis prodiens, 4. Aph. 37. Pulsus durus permanens; idemq; paroxysmi tenor perpetim obseruatus: Contra, breuitatem pollicetur, si non longè à principio morbi minores, mitioresq;, fiant paroxysmi; lotium verò sedimen aliquod ostendat; & pulsus ex duro in mollem permutetur. Longitudinem quæ portendant. Breuitatem verò quæ polliceantur.

Curatio.

QVò plus phlegmatis bili admistum est, eò ad quotidianam febrim magis vergens, ab exquisitæ tertianæ therapeia longiùs abest; è diuerso ad hanc propiùs accedit, quò pituitæ portio minor est. Nos iuxta Gal. doctrinam curare illam docebimus, in qua pituita abundat: Vbi quoniam intestina, venæq; meiaraicæ, copia eius humoris laborare solent, initium sumendum fuerit a leni nocentis succi euacuatione: quod asséquemur clystere, pharmaco, vel vtroq; Curatio in quo cõsistit. Cura vnde auspicãda iuxta Gal. doctrinã.

Clyster acrior sit oportet, quàm in tertiana, vt qui componitur ex Clyster qualis esse debeat.

Decocto maluæ,
Absinthij,
Betæ,
Parietariæ,
Mercurialis,
Chamæmeli,
Furfurum in linteo ligatorum, cum
Melle rosato,
Oleo chamæmelino,
Violato, vel
communi, addita portione aliqua
hieræ, & salis.

Clysmatis toto morbi decursu per interualla triduana vtendum.

His toto morbi decursu per interualla triduana vtiliter vtemur, si aluus pigrior, & nauseabundus ad medicamẽta fuerit ægrotus.

Simplicior & domesticus clyster vt parandus.

Simplicior isto, atque domesticus paratur ex
Decocto betæ,
Chamæmeli, in
Iure carnis; aut
Aquâ cum oleo, & sale. Aut:
℞. Decocti herb. emoll.
Centaurei min.
Parietariæ lib. j.
Sacchari rub. vnc. iij.
Olei Chamæmelini,
Anethini,
Lilior. alb. an. vnc j.
Salis modicum. Misce & fiat clysma.

Pharmacum esse queat (ægro clysma aversante; præsertim, si prima corporis regio fuerit impurior) | Pharmacum quale ægro propinandum.

Manna,
Cassia cum specieb. hieræ, aut
Electuarium de hiera, vel *diaphænico*.
Syrupus ros. solut. cum infus. agarici.
Syrup. diaireos,
Laxatiuus Fernelianus, *&c*.
Dilutum rhabarbari, &
Fol. senæ,
Pil. de rhabarbaro,
de Hiera,
Puluis radicum mechoacanæ, cum
Specieb. aut *electuario diaturbith*, cum
Rhabarbaro, & *iusculo* quoque.

Verùm hæc inter initia parciùs exhibentur; quoniam, vt monuimus, febris ista, repetitis, leuioribus tamen, medicamentis, tollitur; quibus paulatim semper aliquid adijciendum est. Leuiorem verò purgationem, ante perfectam morbi coctionem, instituere haud licet, coctionem autem vrina monstrabit, ac tum demum cum natura vel nullam, vel imperfectam, aliquam excretionem attentabit. | Pharmacis circa initium parciùs vtendũ. Purgatio ante perfectam concoctionem improbatur.

Vbi ventriculus, & intestina, repurgata quadamtenus fuerint, non repugnante vel | Corpore purgato.

vena secanda. te vel ætate, vel virtute, vena secabitur.

Deinde, quia crassus humor citra præparationem intractabilis subest, is concoquetur, & expulsioni ritè accommodabitur, incidentibus, &, absq; vehementi calore, attenuantibus, primò leuioribus, vt sunt:

Præparantib. ante purgationem. Vtendum quib.

Syrupus acetosus,

Oxymel simplex,

Syr. de duab. radicibus,

Mel rosatum cum *aqua*, aut *decocto endiuiæ, fœniculi, capillorum Veneris, agrimoniæ* vel:

℞. *Radic. aperientium in aceto prius per 24. horas infusarum, & resiccatarum in vmbra vnc. vj.*

Cichorei,

Acetosæ,

Origani,

Betonicæ,

Endiuiæ, an. M. j.

Absinthij Pontici, M. ʃ.

Sem. frigid maior. drach. vj.

Sem. anisi,

Fœniculi, ana drach. j.

Liquiritiæ rasæ vnc. ʃ.

Flor. violar.

Rosarum,

Boraginis,

Ceniste,
Anthos, an. p. j. Fiat decoctio in s. q. aquæ colaturæ cum albumine oui clarificato.

℞. Oximellis simpl. lib. j. s.
Syrupi de duab. radic. an. vnc. ij.
Misce, & f. V. doses.

Cùm per aliquot continuos dies ista fuêre exhibita, medicamentum purgans, vnum de superioribus, aut huiusmodi, propinabitur:

℞. Rhabarbari electi drach. ij.
Spicæ scrup. s. infusorum in aq. cichorij q. s.
Agarici in oxym. cum pauco zinzibere infusi drach. j Expressioni adde
Elect. diaphœnici drach. iij. s.
Mellis ros. solut. vnc. ij. M. f. potio.

Materia porrò febris istius ob lentorem suum, neq; simul concoqui, nec vacuari potest, proinde repetenda sunt vtriusq; generis pharmaca. Pharmaca vtriusque generis repetenda.

Præparationis gratia superioribus adiungemus syrupos valentiores; qualis Bizantinus, & de quinq; radicibus, apellatq. Gal. loco citato cap. 8. propinat mulsam, cui incoxerint origanum, hyssopus, spica; sicut etiam vtimur cremore ptisanæ piperato. Verùm id facit non Præparationis gratia adiungendi syrupi valentiores.

 cit non

cit non in omni tertiana spuria. quemadmodùm rursus insimulatur ad Trallianum, sed in ea solùm, quæ quàm longissimè à tertianæ exquisitæ conditionibus abest.

Vomitus maximæ est efficaciæ.

Vomitus in hoc morbo tantæ est efficaciæ, vt huius solius beneficio, plurimos à febre protinus vindicatos nouerit Galenus. Potest verò cieri in initio, vel infestante nausea in fine paroxysmi; aut, quod securius, & vtilius est, ab assumpto cibo.

Vomitoria.

Vomitorium erit *mulsa*, in qua coctus fuerit *raphanus*, *semen eius*, aut *hyssopus*.

Elucentibus coctionis signis vrinæ & sudores euocandi.

Interea elucentibus manifestæ coctionis indicijs, vrinis, & sudoribus, euocandis, obiter opera dabitur, ea ferè ratione, quam in præcedenti capite dedimus.

Diureticis non malè adijciūtur *cicera*, *radices apij*, *petroselini*, *rubiæ tinctorum*, *asparagi*.

Quid Gal. post 7. propinat.

Galenus post septimum, seu, quod idem est, post signa coctionis, quæ hic ante id temporis ferè nulla solent conspici, *dilutum absinthij* valde probat.

Non remittente morbo æger fouendus.

Quinetiam nisi morbus vltro remittat, hypochondria confouere expediet per *spongiam*, vel *lintea insuccata decocto rad. aperientium*, *chamæmeli*, *absinthij*, *sem. lini*, & *fœnugraeci*.

Et post

Et post fomentum inungere regionem hepatis *litu ex oleo amygdal. amararum, succo, aut liquore filiatritio endiuiæ, ac pauxillo aceti, abluto, cum dupla quantitate olei nardini, &* ceræ modico. Post fomentum in ungenda regio hepatis.

Eodem pacto ventriculi quoq; curam gerere oportet, potestq; is fotu quopiam conueniente præmisso (de quo suo loco) liniri oleo absinthiaco, de mentha, masti-chino, &c.

Medicamenta intrò sumenda huius classis sunt recensiti syrupi; quòd si dulcia respuat æger, ei rectè præbueris *dilutum fumariæ*, aut *radicum cichorei decoctum in sero lactis* paratum, ventriculi gratia nonnihil *cinnamomi*, aut *piperis*, adijciendum. Medicamenta interna quæ.

His ita peractis, ventriculi, & hepatis, dyscrasia commodùm emendabitur, & robur visceribus istis conciliabitur, *bolo è conserua rosi. & betonicæ*, vel *conserua absinthij Pontici, & fol. pimpinellæ Italicæ*, composito, quotidie accipiendo pro dosi vnc. i. circiter. Boli vices subeunt: Vētriculi & hepatis dyscrasia corrigēda.

Tabella vna, aut altera, diarrhodon Abbat.

Diatrion santalon,

Aromatic. rosat., Gabrielis. Vel alternatim, vel mixtim, aut conserua rol. excipiendo; vt,

℞. *Conseruæ rosʃ. drach. ij.*

Aromatici rosati scrup. j.

Diarrhodo Abbatis drach. ʃ. Cum *syrupo de corticibus citri, ʃ.* mixtura.

His substituuntur:

Trochisci de rosis,

de eupatorio,

de absinthio, an. scrup. j. In formam pilularum redacti, saporis gratia, superbibendo *haustum aquæ cichorei*, vel *decocti hordei*, aut *fœniculi.*

Quæ tertianæ circuitus prohibeant.

A peculiari, & occulta proprietate, tertianæ circuitus prohibere creduntur ista; vt quod celebrat Myrepsus; & habet:

Succi plantaginis vnc. ij.

Aceti vini albi vnc. j. Detur calidum duabus ante paroxysmum horis. Item huius tertia prolatione plurimos tandem conualuisse vidit Alexand Benedictus:

℞ *Succi polygonati,*

Rad. plantag. an. vnc. j. ʃ.

Cuscutæ,

Sem. sinapi albi, an drach. j. Feruefacto, & colato, succo, adde sacchari q. s. est ad edulcorandum.

Quò pertinet *puluis radicum gentianæ,* aut qui efficacior est, *succus earundem*; vel *puluis cardui benedicti* ante accessionem assumptus. Aut: ℞.

℞. *Cent. minoris,*
Scolopendrij, an. M. j.
Passularum,
Liquiritiæ, an vnc. ß. Fiat decoctio in f. q. aquæ, quantùm oua ad duritiem bulli-re solent. Colatura dulcescat sufficienti saccharo. Capiat aliquoties die febricitati-onis, hora vna, & altera, priusquàm exacer-batio ingruat, vnc. iij. circiter.

Ad hæc aqua stillatitia, quam Beche-rus tertianam notat, & quartanam, haud dubiè extirpare, prodijt:

℞. *Gentianæ,*
Cardui benedicti,
Penthaphylli, ana M. ij. Incidantur, & in sero lactis caprini macerentur per no-ctem: deinde in B. M. destillentur. Da huius in aurora vnc. iij. vel iiij. Instante paroxysmo itidem.

Alij hoc, ex Auicenna deprompto, v-tuntur:

℞. *vng. populei vnc.* j.
Telæ araneorum, à puluere mundatæ, drach. ij. Mis. Fiant globuli, vel pa-stilli, seu trochisci, temporibus, & carpis manuum, alligandi.

Vulgò *caput lacertæ*, linteolo *inuolutum*, vel *aranei, testa nucis inclusum*, è collo suspendit.

Victus ratio qualis.

Victus ratio, attendentes causæ antecedenti, minùs refrigerans hic competit, quàm in tertiana exquisita, sed ad aliquam caliditatem declinare debet plùs minùs, pro paucitate, aut copia, phlegmatis, quod bili iungitur.

Aër cubiculi qualis esse debet.

Hinc aër cubiculi minùs æstate refrigeretur, alijs temporibus ad temperiem declinet.

Cibis quibus vescendum. Quanta dosi edulia offerenda.

Ciborum genera, quibus licitè vescuntur, in præcedenti capite recensita fuêre: ijs tamen condimenti loco *piper, semina fœnicul', petroselinum*, hisq; affinia, rectè miscebimus *Maiori etiam quantitate edulia offeremus*, ob morbi longitudinē. Et quamuis Gal. alternis tantùm diebus cibum præbeat, nostræ tamen regionis corpora, ob aërem, & consuetudinem, hîc non tolerant.

Potus qui antiquitus, & quibus hodie vsurpatur.

Potus antiquitus erat aqua mulsa: nos hodie damus *decoctum cinnamomi solùm*, vel *cum radicibus cichorij*: vel *decoctū hordei cum pipere*, vel *cinnamomo*, vel *fæniculo*, vel *aniso*, concinnatum.

Die quietis deambulatio conducit.

Conducunt etiam die quietis *deambulationes*, & *corporis frictiones*

Somni mediocritas; Aluus liberior; Animi quies, & *alacritas*, hîc valde sunt necessaria.

CAPVT XIII.

De

De febribus pituitosis; ac primùm de quotidiana continua.

DE pituitosarum febrium classe meritò primum locum occupat quotidiana continua, velut ea, cuius fomes, pituita videlicet, in maioribus vasis computrescit. Hunc febrem pituita in maioribus vasis putrescens generat.

Et licèt variæ sint pituitosi humoris differentiæ; nam alius dulcis, alius acidus, alius salsus, audit: itemq; horum alius alio crassior, tenuior, viscosior, &c. deprehendatur: nos tamen, vti longū, ita quoq; superuacaneū arbitramur, hæc singillatim persequi, ac proinde, exempli locò, eam febrem curare docebimus, quam dulce phlegma putrescens excitat; quandoquidem vt febris à pituita salsa tractanda sit, ex capite de causò spurio propemodùm liquere potest. in reliquis autem pituitæ differentiis, quæ sæpius quoq; intermittentes, quàm continuas, pariunt, id vnum ferè obseruare decet, vt frigidiori calidiora, magis extenuantia &c. viscosiori, quæ efficaciùs tum incidant, tum abstergant, remedia opponātur. Quot differentiæ pituitæ. Phlegma dulce putrescens hanc febrem excitat. Acida & salsa pituita intermittentes sæpius quàm continuas

Pituita igitur dulcis, si quando in maioribus vasis putret, febrim profert Auicen-

næ (j. quarti tract. 2. cap. 46.) eiusq; sectatoribus, laticam appellatam, quia occulta sit, & intus delitescat; quæq; Medicos minùs peritos, ac circumspectos, sub hecticæ larua sæpenumerò decipiat, atq; in periculosum errorem præcipites agat, cùm hecticæ curatio ab huius curatione totò (quod aiunt) cœlo distet.

as pariunt Febris hæc Auicennæ latica dicitur. Curatio huius & hecticæ discrepat.

Causa.

Causæ internæ.

CAusæ internæ humoris pituitosi feraciores sunt, temperamentum, vel totius, vel hepatis, aut cordis frigidius, atq; humidius, seu natiuum sit, seu vsu, aut simili ratione victus, tale efficiatur.

Causæ externæ.

Externæ, crapula, ocium, balneum à cibo, Hyems, vel aliàs humidus cœli status.

Signa.

Signa huius febris.

SIgna quotidianæ huius sunt: inuasio sinè horrore, rigore frigore; & quòd nunquam adplenam, puramúe, intermissionē, aut apyrexiam, peruenit; tametsi à meridiè, & circa vesperam, nonnihil mitescit, sub occasu tamen Solis, atq; noctem, rursus exasperatur.

Calor huius febris

Calorem tactui exhibet mitem, blandū, velutiq; halituosum, qui tamen, vbi paulò diutiùs

diutiùs contrectaueris, acrimoniæ aliquid præseferat, sed multò minùs quàm hectica. imitis.

Vrina initio est lucida, vel saltem decolor; &, nisi quid humoris simul excernitur, tenuis, quæ tamẽ, progrediente morbo (si ad meliora, non deteriora, mutatio fiat) rufedinem contrahit. Vrina qualis.

Pulsus est mollis, latus, inæqualis. Pulsus.

Aegri à calefacientibus, quàm refrigerantibus, meliùs habent.

His accedunt ea, quæ pituitæ abundantiam in corpore arguunt, veluti, vomitus, & deiectiones humidæ, crudæ, aquosæ, pituitosæ. Præcordia item, vltra naturalem habitum, humida, & distenta. Excreta. Præcordia.

Pallor albidus. Color.

Intemperies corporis frigida, & humida. Intemperies.

Aetas puerilis, vel senilis. Aetas.

Febres eiusmodi vulgariter grassantes; ac cætera, quæ ad causas externas retulimus.

Internoscitur porrò hæc febris ab hectica, quoniam in hectica, (quemadmodùm suo loco fusiùs dicemus) calor est acer, hicq; semper à cibo excrescit: lotium sani hominis vrinæ proximum: pulsus durus, & angustus: rarò per se inuadit, sed ferè alias febres excipit, aut ijsdem copula- Quomodo internoscatur hæc febris ab hectica.

 tur:

tur: præcesserunt causæ calefacientes, & exsiccantes: tandem etiam leuantur à refrigerantibus, atq; humectantibus.

Prognosis.

CVm Galenus quotidianam intermittentem periculo haud vacare asseuerauerit j. de arte curat ad Glauc. cap. 7. id multò potiùs de continua fuerit sentiendum. Soluitur plurimùm diarrhæa, & sudoribus Subinde tamen etiam in cachexiam, & hydropem, migrare consueuit.

Soluitur a diarrhæa. In quos morbos aliquando migrat.

Curatio.

SCopi curationis sibi inuicem aduersantur. Nam febris morbus frigida humida; causa febris pituita calida, & sicca, postulat. Præpollet nihilominus quàm causam huc suggerit indicatio, suadetq;, vt moderatè calefacientibus, magis quam frigorificis, vtamur, cùm morbus aliter, vrgente scilicet, ac perseuerante, quæ ipsum fouet, causa, curari nequeat. Hunc igitur cùm amoliri sit animus; calidiusculis, (vt diximus) incidentibus, atq; tergentibus, rem aggredi oportebit.

Scopi curationis.

Calefacientib9 magis quàm frigorificis vtendum.

Curatio. Curatio, nisi virtus repugnet, & ætas, à venæ

à venæ ſectione ſumet initium, lenitâ tamen priùs aluo, & abſterſis inteſtinis, atq; ventriculo, quæ partes, ſub febre iſta, multo phlegmate redundare ſolent.

Proinde parabitur clyſter ex — Clyſter ex quib. herbis parandus.

Decocto herbarum emollientium; vel
Aqua mulſa, cum melle roſato, ſaccharo rub. elect. lenitiuo; vel
Caſsia pro clyſteribus, ſale, oleo chamæmelino, & liliorum alborum.

Per os glutietur *bolus ex caſsia*, & *hiera*; aut concinnabitur *hauſtus cum melle*, aut *ſyrupo roſ. ſolutiuo, manna, &c. decocto ſem. aniſi*, vel *fœniculi*, ſolutis. — Per os qualis propinanda.

℞. *Aquæ mulſæ lib. j.*
Mellis roſati,
Sacchari, ana vnc. j. ſ.
Caſſiæ pro clyſteribus drach. vj.
Olei chamæmelini,
Liliorum alb. an vnc. j.
Salis drach. j. Miſ. F. clyſter.

Vomitus, cùm nauſea viget, neq; ad ſuperiores purgationes ineptus eſt æger, cieri queat — Vomitus.

Mulſi,
Oxym. ſimplici, vel
Syrupo acetoſo ſimplici,
Diluio hordei,

De-

Prima corporis regione sordibus carente vena rescindatur.

Decoctionibus seminũ raphani,
Atriplicis.

Quòd si prima corporis regio nihil istarum sordium (sicut in nostra præsertim regione rarissimè accidit) contineat; adeòq; depuratione eiusmodi haud indigeat; statim prætermissis alijs omnibus, vena rescindi debet: inde ad præparandam, & concoquendam morbi materiam accingemur, ab ijs, quæ leuiùs, tum incidunt, tum aperiunt, tenuant, atq; abstergunt, incipientes, qualia sunt:

Oxymel simplex,
Mel rosatum simplex,
Syrupus de betonica,
de corticib. citri, cum aqua, vel *iure betonicæ, rad. fæniculi, capill. Veneris, &c.*

Vbi febris vehementior, fortioribus vtendum.

Vbi febris est vehementior, & putredo maior, *Oxysaccharam, syrupum de endiuia, aquas refrigerantes, cichorij, endiuiæ, graminis, & c. opportunè adijciemus.*

In progressu morbi quæ exhibenda.

In progressu morbi proderit exhibere
Oxymel compositum,
Syrupum de duabus
de quinq; radicibus; quorum vicem expleuerit mulsa, in qua coxerit betonica, vel quid simile, ad parandæ pituitæ idoneum: aut apozemata, cuiusmodi in præsenti casu componuntur ex

℞ Radicibus fœniculi,
Cichorei,
Graminis,
Chordeo integro,
Betonica,
Vuis passis,
Seminibus fœniculi,
Seminibus frig. maioribus; Sic vt coletur ius, & cum oui albumine decolatum, saccharo iniecto, vel dictorum syruporum quopiam, edulcoretur.

Elucentibus deinceps coctionis manifestioribus indicijs, à lotio petitis, plenior purgatio instituetur; nisi natura spontino, ac critico, alui fluxu, sudore, aut abscessu, erumpente, conatum Medici salubriter præuenerit. Nam quæ iudicantur, & iudicata sunt integrè, mouere non oportet, ex doctrina Hipp. j. Aph. 20. At verò cùm natura vel segniùs, vel prorsus non expellit, stimulo habet opus, & adiumento Medici, per Aph. 21. citatæ sectionis. Quocirca purgabimus

Elucentibus manifestioribus signis pleniori purgatione opus est.

Elect. Diacatholico, cũ diaphœnico, aut jndo; vel horũ alterutro cũ infuso agarici in oxymelle.

Item infuso agarici, rhabarbari, fol. senæ, seminum carthami, cum cinnamomo, squinantho, mace; in aqua betonicæ, fumariæ, &c. addito

Quibus purgantibus purgandum.

syrupo rosl. solutiuo, & elect. dictorum quopiam.

Virtute imbecilla existente quid faciendum. Cùm virtus est imbecillior, quàm vt semel, atque confertim, factam euacuationem perferat; apozema de materia mitiorum catarcticorum parabitur, & diebus aliquot vel cõtinuis, vel interpollatis, propinabitur.

Inclinante morbo sudores & vrinæ ciendæ. Posthæc, inclinante iam morbo, & probè expurgato corpore, vrinis, atque sudoribus euocandis danda erit opera. Diuretica hic sunt:

Diuretica.

Decoctum rad. asari,
rad. aperientium,
Cicerum rubeorum,
Baccarum alkekengi,
Emulsio 4. seminum frigid. maior.
ex aqu. petroselini, adiecto syr. de betonica.

Sudorifica. Sudorifica censentur: decoctum Guaiacinum dilutius, aut rad. apij, ex aqu. mulsa facti. Totius porrò morbi decursu, magna ratio ventriculi, aliorumque naturalium viscerũ, habẽda, quoniam alioquin sub hoc febris tempore plurimùm patiuntur. Iis igitur instaurandis proderit

Totius morbi decursu quid faciendum. Instaurantia partes naturales.

Conserua rosl. &
Flor. betonicæ,
Corticum citri, cum
Specieb. diarrhodon Abbatis;

Diatri-

Diatrion santa'on,

Aromatici ros. Gabrielis.

Foris inungetur venter

Oleo mastichino,

Absinthite,

Cydoniato, cum tantillo olei stillatitij, macis, & nucis moschatæ.

Foris inungēdus venter.

Diæta eiusdem generis hic competit, quæ in intermittente, de qua mox, nisi quòd tenuior esse debeat, minùsq; calefaciens. Diæta qualis esse debet.

Illud inprimis sedulò efficiendum est, vt nisi aluus vltro quotidie deponatur, præsertim si illa excrementa putrida natura pellere cæperit, *clysteribus communibus*, & *domesticis*, appellatis, subducatur. Aluus ni vltro deponatur subducenda.

CAPVT XIV.

De febre quotidiana intermittente.

QVotidiana intermittens materia non discrepat à continua; nam etiam hic pituita dulcis (de qua sola in præsenti quoque capite sermo habebitur) putredine cōtaminata: sed solo putredinis loco, quoniam in ista vel extra vasa, vel extra maiora saltem, pituitosus humor exardescit, quem admo- Intermittens loco non materia à cōtinua discrepat.

admodùm suprà in tertiana periodica asseuerauimus.

Causa.

Causæ internæ & externæ quæ.

CAusas tam internas, quàm externas easdem prorsus, quas continua, agnoscit; omnia videlicet, quæ phlegmatis copiam in corpore producunt, quorum iam antẽ meminimus.

Signa.

Signa humorem huius febris prodentia.

SIgna quædam humorem hunc in corpore dominantem, quædam febrim ipsam produnt. Priora desumuntur ex colore vultus, & corporis, albido, interdum plumbeo, vel liuido; habitu pingui, & obeso; pulsu molli; excretis per os, nares, aluum, humidioribus, ac pluribus; vrinâ nunc tenui, nunc crassa; somno profundo, & graui; insomniis aquæ, pluuiarum, niuium; grandinis, balnei; motu corporis segni, languido; mentis stupore; sensuum hebetudine; à iuuantibus item calidis siccis, phlegmagogis, vel pituitæ spontina euacuatione; lędentibus verò contrariis.

Color. Pulsus. Excreta. Vrina. Somnus. Insomnia. Mens, & sensus. Iuuantia & lædentia.

Signa hanc febrem indicantia.

Posterioris generis, quæ febrẽ nempe ceu charactere obsignant, sunt hæc: Inuasio sine horrore, aut rigore; sed cum frigore extre-

extremarum partium, nasi, manuum, pedumq;. Hinc sequitur calor neq; magnus, neq; statim acris primum ad tactum, sed interiecta demum mora aliquid acrimoniæ præseferens, & summè inæqualis, quasi per cribrum, aut colum (ait Gal. 1. de arte curat. ad Glauc. cap. 7.) transmissus, hoc est, alicubi pleniùs, alicubi intercisè, minùsq; plenè, tactum feriens. Idem tardè, atq; inæqualiter per corporis ambitum sese expandit: quoniam videtur subinde emicare, subinde rursus opprimi, haud aliter ac ignis sub virentium lignorum cumulo, veluti eluctans; quod non solùm sub inuasionis initium, sed reliquo etiam paroxysmi tempore, accidit, nam humor pituitosus difficilè accenditur. Calor.

Nunquam præterea febrilis æstus eousq; hic excrescit, vt sitim inferat, aut ægrū stragula cogat abijcere.

Adhęc, tanta in somnum ad est propensio, vt veterno subinde prehendantur. In somnum propensio.

Vrina in principio morbi vniuersali tenuis, alba, aquosa, funditur: ni scilicet aliquid nocentis succi simul effluat; alioquin crassa, & turbida, apparet. In progressu declinat ad rubedinem, cùm crudus pituitæ succus vlteriore elaboratione in sanguinem permutatur. Vrina in principio tenuis, alba, aquosa est.

Pulsus. Pulsus est paruus, debilis, inæqualis, initio accessionis, in augmento maior, vehementior, celerior: simpliciter tamen, si aliarum intermittentium febrium pulsibus conferatur, minimus.

Paroxysmus quantus. Paroxysmus ad 18. horas communiter extenditur, atq; interuallum multò quàm aliæ intermittentes, habet impurius, minusq; integrum; adeò vt vix vnquam eos febris perfectè relinquere videatur: desinit verò absq; sudore; præsertim inter initia morbi.

Reuersio eius. Quotidie reuertitur, idq; sub vesperá.

Sed quoniam & duplex tertiana, & quartana triplex, pari ratione quotidie inuadunt, ad alia illarum febrium signa partim tradita, partim inposterum tradenda, ni velimus decipi, confugere oportet. In quotidiana siquidem omnia signa, & symptomata, pituitæ, veluti in duplici tertiana bili, in triplici quartana melancholiæ, attestantur.

Quomodo per paroxysmos hæc febris à duplici tertiana Paroxysmi insuper quotidianæ omnes inter se sunt similes, secundùm caloris motum, quantitatem, qualitatem, & reliqua symptomata: nisi quòd, more aliarum febrium intermittentium, aliquando (vt plerunq; apud nos) perpetuò anticipent, ali-

quan-

quando tardent; & quòd materia morbi ad coctionem tendente, quemadmodùm in cæteris quoq; salubribus morbis vsuuenire assolet, de magnitudine, & vehementia, remittant. & quartana tripli-ci differat.

At in duplici tertiana (de quartana triplici idem omnino sentiendum est) euidens paroxysmorũ dissimilitudo deprehẽditur: ita nempe, vt paroxysmus tertius, quintus, septimus, & reliqui, diebus imparibus inuadentes, calore, alijsq; symptomatis; siti scilicet, vomitu, amaritudine oris, dolore capitis, &c. primo paroxysmo respondeant, quartus autem, sextus, alijq; paribus repetentes, secundum planè repræsentent. Duplicis tertianæ, & quartanæ triplicis paroxysmi inæquales & dissimiles.

Præterea, quemadmodùm in quotidiana excretiones pituitosæ, sic in duplici tertiana biliosæ, in quartana triplici melancholicæ, deprehendùntur. Excretiones.

Certiori etiam coniectura quotidiana noscitur, si tum temporis eius generis febres populariter grassari soleant.

Item, si, quamprimùm hominem febris aggreditur, præcordia fuerint distenta, inflata, & tumida. Præcordiorũ signa.

Si antè, & in ipso etiam morbo, facies albet, subliuida, aut subturgida est.

Stoma-

Stomachus diu imbecillis; cibi fasti-dium; & frequens ructus, præcesserit.

Prognosis.

FEbris hæc, Gal. affirmante, cap. 8. j. de arte curat ad Glauc. non caret periculo, cachexiæ videlicet, aut hydropis, propter obstructiones hepatis, & lienis, aut scirrhos eorundem.

Diuturna est, & quò sincerior, eò diuturnior; nec facilè remedijs vincitur, ac sinè ventriculi insigni noxa vix accidit.

Pituitæ vomitus spem salutis facit. Bene sperandum, si, inchoante paroxysmo, pituitæ vomitus vltro sequatur, & declinante copiosũ fundat æger sudorem.

Si tempus interualli habet ex toto à febre liberum.

Febris hæc rarissima. Quotidiana verò febris intermittens, omnium intermittentium est rarissima.

Curatio:

Scopi curationis. SCopi curationis ijdem prorsus sunt cum ijs, quos in præcedenti capite quotidianæ continuæ præfiniuimꝰ, incidere videlicet, abstergere, attenuare, & nocentem materiam quaquauersum expurgare, nisi quòd hic

hic validioribus, calidioribusúe pharmacis agere licet.

Phlebotomia hîc rarißimè habet locum, nisi venæ fuerint crassiores, & sanguine turgeant. Reliqua medendi ratio cum illa, quam continuæ quotidianæ assignauimus, ferè coincidit.

Ac proinde initium faciemus aluum subducendo enemate ex

Decocto betæ,
Maluæ,
Mercurialis,
Chamomillæ, cum melle rosato, oleo, & sale, &c. vel *ex iure galli veteris, parato.*

Enema ex quibus plantis parandum.

Postridie portiunculam præbebimus *dißoluto electuario diacatholico ex aq. mulsa cum melle rosato solutiuo, & tantillo diaphœnici*: aut *bolum* comparabimus *è caßia, & hiera simplici*; vel *pilulis cochijs in tenui iure solutis.*

Potio qualis et quando danda. Bolus. Pilulæ.

Inedia magno in præsentia emolumento est, ac vices euacuationum subit, per Aphor. 60. & 63. sect. 7. & 2. Aphor. 10.

Inedia in hac febre vices euacuationis subit.

Vbi nauseabundus, & in vomitum pronus, est æger, prætermissis alui purgationibus, per superiora pituitam educere conabimur, eo pacto, quo in præcedenti capite faciendum esse monstrauimus.

Vbi æger nauseabundus est per superiora pituita vacuanda.

Deinde alternatim coctioni phlegma-

pituita cruda concoquenda

tis crudi, & euacuationi, opera dabitur; ita videlicet, vt interiecti aliquot diebus, faci le quiddam, & blandum, catarcticum exhibeamus; Trallianum sequuti lib. 12. cap. 7. qui in hoc humore mauult semper partita vacuatione vti, quoniam pituita etiam cocta crassitudinem non amittit, & ob id forti medicamento sollicitata, laboriose educitur.

Oportet autem in præsenti etiam casu paulatim à leuioribus ad generosiora tum coquentia, tum vacuantia, gradum facere.

E classe concoquentium, præter enumerata, collocantur:

Aqua mulsa, aut saccharata, cinnamomo condita; vel
Ius pulli, decoctionis cicerum, radicumúe petroselini, hyssopi; vel
Ius apij, & cicerum, addito, aut statim post assumpto, præmissoue, sacchuro drach. j pondere circiter; vel
Aqua mulsa, in qua concoquetur pulegium, betonica, thymus, hyssopus; vel
Semen anisi, fœniculi, saccharo incrustatum; aut
Confectio diarrhodon Abbatis.

Aroma-

Aromatici ros.

Efficacissima sunt:

Oxymel compos. necnon & — Concoquentia efficacior.

Syrup. de quinq; rad.

Oxym. scilliticum.

Cui porrò syrupi acetum recipiunt, pauxilla mastiche, atq; glycyrrhiza, castigari debent, ne ventriculum, hic alioquin noxæ expositum, aliasq; partes neruosas, crebriore vsu offendant.

Purgantia conueniunt:

Polypodium,

Carthamus,

Aloë,

Turbith,

Agaricus,

Oxym. *cum agarico*; cuius solius vsurpatione diuturnæ febres percurantur.

Elect. Diaphœnicon,

Elect. *Indum*,

Pilulæ de agarico,

De hiera cum agarico,

Cochiæ,

Aggregatiuæ,

Aureæ;

Puluis ex agarico, & zingibere; vel illo, & cinnamomo, æquis partibus: cuius tertio, aut quinto quoq; die vicino iã statu drach j.

ex melle ros. propinari queat.

Puluis purgans. Eodem pertinet *puluis ex turbith, cinnamomo*; vel *mastiche, & zingibere, ac cinnamomo* vnà cum *turbith* confectus.

Matthiolus quid laudat. Matthiolus laudat *dilutum rhabarbari, agarici, & fol. senæ*.

Id verò cumprimis curandū, vt pharmacis semper aliquid ventriculo familiare adijciatur.

℞. *Mellis cocti lib. j.*
Aceti lib. ſ.
Aquæ font. vnc. iiij.
Agarici elect. vnc. iij. coquantur ad iustam consistentiam, expresso, & abiecto, agarico, iterum infunde prædicto liquori agarici leuissimi in linteo raro ligati vnc. j. Dosis *cochlearia ij* circiter.

Corpore ritè purgato quid faciendum. Corpore eiusmodi medicamentis iam satis expurgato, rectè præbebimus hora vna ante febris inuasionem *theriacæ veteris*, aut *Mithridatij drach j. ex vino albo solutam.* Alii *cochlear j. sinapi* cū *drach. j. & ij. mellis* simplicis ros. quotidie in aurora exhibent.

Secretū quorundā semen nasturtii. Quibusdam inter arcana reponitur in hac, alijsq; febribus diuturnis, atq; etiam quartanis, singulis diebus ieiuno ventriculo vti *seminibus nasturtij.*

Experimenta Quò spectant experimenta vulgaria: vt,

vt, *puluis cardui benedicti*, & *gentianæ*. vulgaria.

Postquàm morbus ad suum vigorem, seu statum, perductus est, conuenit *vomitorium* ex *raphano, ellebori albi radicibus* transfixo. Alioquin leuior vomitus, velut ex In vigore vomitorium.

Decocto anethi,
Chamæmeli,
Atriplicis,
Sem. raphani,

Syrupo acetoso, & alijs huius farinæ, etiam ante statum, & quocunq; morbi tempore vomiturit æger, cieri potest, ac plurimùm conducit.

Post cibum assumptum, vel ex solo *raphano* irritatus vtilis est, Aëtio auctore Tetrabibli 2. serm. j. cap. 86. Assumpto cibo vomitus.

Interea ventriculo quoq;, & hepati, prospiciendum est. Illi quidem: Quibus pharmacis ventriculo & hepati prospiciendum.

Syrupo de mentha,
de absinthio,
Confect. diatrion pipereon,
Diagalanga,
Arom. ros. Gabr.

Extrinsecus

Fomento è mentha, Ventriculo fomenta admouenda.
Absinthio,
Mastiche,
Cinnamomo,

Galanga,
Caryophyllis coctis in vino
& aqua.
Oleo absinthiaco,
Mastichino,
Nardino; vel
Solo nucis moschatæ stillatitio,
aut per expreßionem facto. Decet verò hęc ante cibum adhibere, neq; solùm ventriculi regioni, sed etiam octauæ thoracis vertebræ, imponere.

Hepati verò robur conciliabimus:
Trochiscis de rhabarbaro,
De eupatorio,
De absinthio,
Tabulis Diacurcumæ,
Dialaccæ &c.

Sub idem quoq; tempus, quo visceribus prouidemus, elucentibus nempe concoctionis indicijs, diuretica, & hydrotica, requiruntur valentiora, cuius generis censentur:
Syr. de quinq; rad.
Decoctum pulegij,
Origani,
Apij;
Ius cinnamomi,
Anethi,

Rubiæ tinctorum,
Glycyrrhizæ,
Liquor elixati asparagi,
Fœniculi,
Betonicæ,
Stæchados, &c.

Aër esto calidus siccus, purus, nitidus. vel talis arte comparetur, excitato igne è calidis siccis plantis, *lauro* V. G. aut *iunipe-ro*, vbi eius copia, vt in Germaniæ pluribus locis: & *suffumigationibus è styrace, belzoin*, &c ita tamen, vt caput odoris vehementia non grauetur. Victus ratio Aër.

Similiter cibus ad calidum siccum deuergat. Hinc conuenit *caro vitulina* non mucosa, & *hædina*, quæ tamen *saluia, roremarino, petroselino, thymo*, condiantur; *lepusculi, auiculæ montanæ, vitelli ouorum molles, ptisana piperata*; & in prima mēsa sumpta *embammata è piperitide*, aut *radicibus petroselini tritis cum aceto, paucis amygdalis, modica crusta panis*, & *pipere, cappares ex aceto saccharato*, vel *ex aceto, & passulis, radices petroselini coctæ*, & in modum acetarij conditæ. Cibus. Embammata è quibus rebus paranda.

Primis diebus demendum est aliquid de cibi quantitate, ne cruditas ventriculi augeatur, & pituita in venis faciliùs concoquatur: deinde pleniùs alendus est æger, Primis diebus è cibo demendum aliquid.

vt suæ

vt sufficiat postmodùm rursus ad statum vsq; (quo tempore semper tenuissimus debet esse victus) sensim cibus detrahendus est.

Tempus edendi.

Tempus edendi opportunum statuitur intermissio febris, quod quatuor minimùm horis paroxysmum præcedit, vel si tantùm spatij non conceditur, in fine saltem status.

Potus.

Bibat porrò *decoctum piperis*, aut *cinnamomi*, & *anisi*, adijciendo *aliquid syrupi de duab. rad.* Concocto autem morbo, *vinum tenue*, & *mediocriter potens*, conceditur.

Somnus.

Somnum præstat esse breuem, neq; vlteriùs protrahi, quàm coctioni sit satis.

Exercitium corporis an conueniat.

Exercitatio corporis, si per vires possit, vt *equitatio*, *gestatio in curru*, aut *lectica*, ante cibum, remissa febre, valde ex vsu est; cuius vices supplent *frictiones*.

Aluus sit libera.

Aluus teneatur *libera clysteribus ex aqua mulsa*, & *sale*; vel *decocto betæ*, & *mercurialis*, cum *melle*, & *sale*, paratis.

Affectus animi

Ex *animi affectionibus gaudium*, & *moderata* etiam *excandescentia*, prosunt.

CAPVT XV.

De febre Epiala.

De quo-

DE quotidianarum genere, (inquit Aëtius Tetrab. 2. serm. 5. cap. 87.) est febris, quæ à leui afflictione Epiala vocatur, cùm videlicèt toto paroxysmo æger simul febricitat, seu calet, simulq; alget, aut riget, atq; vtrumq; in omni corporis parte persentiscit.

Causa.

CAusam habet (auctore Gal. 2. de diff. febr. cap. 6) pituitam vitream modicè, sed quibusdam duntaxat sui partibus putrescentem. Nam si maiore sui parte illa putreat, quotidianam quidem febrem, non autem epialam, profert. Quod enim ex ea putret, calorem febrilem, quod à putredine immune perseuerat, frigus (quia pituitæ hæc species omnium aliarum frigidissima est) vel rigorem (si maiore impetu per partes corporis sentientes moueatur) excitare solet. Vnde si pituita hæc ampliùs putrescit, præcedit quidem rigor, aut frigus, febris sequitur: verùm hæc ipsa à caloris febrilis copia debellata, paroxysmo ad incrementum, & statum, procedente, sic obscurantur, vt non ampliùs appareat, quod tamen ab essentia epialæ est alienum.

Causæ epialæ pituita vitrea.

Putrescēs pituita calorem febrilem, imputris rigorem excitat.

Causæ externæ coincidunt cum ijs, quæ

Causæ externæ.

quę quotidianam gignunt; nisi quòd quantò vitreum phlegma dulci est frigidius, tantò has illis oporteat esse validiores.

Signa, & Prognosis.

Signa item tam diagnostica, quàm prognostica, cum quotidiana, iam descripta, habet communia, sed adhuc rariùs occurrit.

Curatio.

Curatio. CÆterùm neque curatio multùm euariat, præterquàm quòd calidiora, magisque tùm attenuantia, tum incidentia, ac detergentia, præsidia, propter extremam humoris febrifici frigiditatem, crassitiem atque lentorem, hic vsurpare expediat. Atque huc tamen lensim, à leuioribus facto initio, deueniendum est.

Ita etiam ventriculi robur non minùs diligenter seruare oportet.

CAPVT XVI.

De febre Lipyria.

LIpyriæ vocabulo complectimur eam febrem, ſub qua toto vel morbi, vel paroxyſmi, decurſu, interiora vehementer æſtuant; externæ interim partes algent.

Lipyriæ febris quid.

Hanc plerique auctores poſt epialā tractare ſolent, quòd (vt Auic placet 4. quarti tract. 2. cap. 50.) vtraque communem ſortiatur materiam, humorem nempe vitreū.

Materia eius eſt pituita vitrea.

Aëtius Tetrab. citata, cap. 89 ex ignis ſacri affectionibus, ſeu eryſipelate, circa ventriculum lipyriam accendi aſſerit.

Sententia Aëtii de hac febre.

Illud ſanè pro comperto haberi debet, in viſcerum internorum inflammatorijs affectibus, ſeu phlegmone ſint, ſiue eryſipelata, alijſque etiam morbis peſtiferis, aut à maligna quadam materia pendentibus, frequenter extrema corporis frigere, interna vri, vt eſt apud Hipp. 4. Aph. 48 neque tamen, niſi valde impropriè, eiuſmodi ſymptomata lipyriæ nomine inſigniri; cùm etiam eorum curatio non hic inter febres, ſed particulares morbos, expediri debeat.

Cauſa.

CAuſa igitur Lipyriæ genuinæ, eſt bilis flaua in penetralibus corporis; circa hepar ſcilicet, meſenterium, pancreas, aut aliam par.

Cauſa lipyriæ genuinæ. In quibus

cōtinea- am partem extra vaſa, vel in minoribus ea-
tur mate- rundem partium vaſis, putreſcens, & pitui-
ria lipyri- ta vitrea imputris circa ſummam cutim,
am pari- ſeu per corporis exteriorem habitum, inna-
ens vaſis. tans; vel (vt ait Actuarius 2. Meth. cap. 5.)
infarcta.

Vnde æ- Abile enim interiorum æſtus, à pitui-
ſtus interi- ta verò externorum perfrigeratio, pendet.
orum, & Quamuis autem bilis etiam intra
rigor ex- vaſa maiora putredinem ſubinde conci-
teriorum pere ſoleat, non putrente interim pituita, per ambitum corporis ſparſa, adeòq; conti-
nuam parere nata ſit; nihilominùs tamen in præſentia de intermittente ſolùm age-
mus; quoniam lipyria continua à reliqua-
rum cholericarum continuarum therapeia diſcrepantem curam non exigit.

Signa.

Signa huius febris ſunt: magnus interio-
rum æſtus, de quo ægri quæruntur, & ſi-
tis inexpleta, cum extremorum frigore.

Prognoſis.

Lipyria intermittens curatu difficilis eſt morbus, & inter diuturnas febres nu-
merari videtur ab Auicenna loco citato; quoniam contrarias indicationes exhibet,

veluti

veluti consideranti planum euadit. De continua impropriè sic appellata illud Hipp. in Aphor. suprà citatum pronunciatum fuit. Item quod lib. 2. Progn. tex. 4. scribitur. Mali etiam morbi signum est, & pedes, manusq; frigidas habere, ventre & lateribus calentibus.

Curatio.

SCopi curationis eò potissimùm spectare debent, vt & bilis feruor extinguatur, & illa quantocyus à corpore exigatur. Scopi curationis.

Modùm, ac rationem, illud exequendi in biliosarum febrium curatione pronum est reperire.

Deinceps opera est danda, vt pituita, in ambitum corporis diffusa, coquatur, atq; digeratur, adhibitis *frictionibus*, aut *invnctionibus*, ex *oleis*, aut *vnguentis*, *calefacientibus*, *resoluentibus*, *discutientibus*.

CAPVT XVIII.

De febre diurna, & nocturna.

Diurna febris ea dicitur, quæ de die incipit, finitur noctu; nocturna contra, quæ noctu inuadit, & interdiu desinit. De vtraq; loquitur Hipp. j. Epid. sect. 2, tex. 16. & Gal. in Com. ibid.

Diurna & nocturna febris quid.

Causa.

Debetq; & hæc & illa, non secus ac quotidianæ febres, originem suam pituitæ.

Signa.

Iisdem etiam aliàs indicijs, quæ quotidianam produnt, cognoscuntur; quorum nihilominùs seorsim facienda est mentio, ad morbi euentum præuidendum.

Prognosis.

Qvod igitur ad prognosim attinet, etsi ambæ, quotidianarum ritu, & longæ sint, & sanatu difficiles, non absq; periculo: Nocturnam non admodùm lethalem affirmat Hippocrates; verùm hac tum diuturniorem, tum maiori cum vitæ discrimine iunctam, diurnam, hoc argumentum: Cum febres pituitosæ alioquin sub noctem primùm

Nocturna ex sent: Hipp. securior diurna.

primùm, pro motu, & natura peccantis phlegmatis, accessionem moliri soleant, hæc verò interdiu inuadat; indicium sanè erit, naturam aut multitudine, aut prauitate, phlegmatis, acriter stimulari.

Accedit, quòd in febre diurna neq; opportunè cibare, nec pharmaca propinare licet, nec etiam somno locus datur, quando hæc omnia in paroxysmo, vel saltem ante declinationem paroxysmi, non permittuntur; atq; is ad 18 horas, adeòq; bonam noctis partem, producitur. In febre diurna cibare ægrum, & pharmaca propinare incōmodū.

Desinente accessione, cibo, potuq; reficiendus est æger, cui pleno dein ventriculo indormire haud expedit, verùm aliquantisper à cibatione vigilare conuenit. Sumpto cibo in dormire non expedit.

Quòd si medicamentum loco cibi dare constituas, etiam illud excludet somnum; ita nox ferè integra insomnis transigenda fuerit, & vix parum aliquid diei, ante febris inuasionem, quieti erit residuum.

Quocirca non immeritò tales à Gal. loco citato, dicuntur vitam vespertilionum viuere.

Et ab Hippocrate in hecticam, aut tabem, migrare pronunciatur, ob longiores nempe vigilias, & cibi parcitatem, sub morbo adeò longo.

Cura-

Curatio.

INtentiones porrò, seu scopi curatiui, ijdē in præsentia occurrunt, qui in quotidianā; de quibus iam satis superq́ dictum est.

CAPVT XVIII.

De febribus melancholicis; & primùm de quartana continua.

Causa.

Causæ internæ. CAusa huius febris est humor melancholicus, in maioribus vasis putredine contaminatus.

Causæ externæ. Externæ causæ sunt, omnia illa, quæ de rebus non naturalibus & copiam huius humoris parere, & putredinem conciliare, nata sunt; quorum catalogum legere est in Pragmaticorum commentarijs.

Signa.

AEstus perpetuus quidem, sed qui quarto quoque die magis exardescat, nullo rigore, frigore, aut horrore, præcedentibus. Æstus.

Vrina rubet, turbida, vel obscura est. Vrina.

Sitis autem linguæ, ac faucium siccitas, & asperitas, vigiliæ, aliaque id genus accidentia, non paulo minora sunt in præsentia, quam in alijs continuis febribus esse solent. Sitis.

Huc pertinent quæ melancholici succi redundantiam monstrant, cuius causæ effectrices præcesserunt.

Prognosis.

MOrbus hic, quemadmodum rarus, ita periculi plenissimus, esse solet, aliorum more, quos atra bilis peperit, cui proinde nonnisi præmissa protestatione manus admouebitur.

Euenire etiam consueuit; quando calidioribus, & vehementioribus, medicamẽtis quartana intermittens ab initio perperam tractata fuit.

Curatio.

IN curatione, atræ bilis efferuescentis refrigerationi, humectationi corporis; incisioni crassorum succorum, & virium in-

staurationi, diligenter attendendum est.

Enema Phlebotomia. Id assequemur sequentibus. Primò lenitâ aluo ex iniecto *enemate*, aut assumpta *cassia fistula*, *vena* (nisi quid prohibeat) *sinistri brachij iecoraria secabitur.*

Postea die aliquo, quem minoris afflictionis nominant, blandè quoddam medicamentum præbebitur: vt,

Medicamenta. *Diacatholicon ex sero lactis*; vel

Infusum senæ, rhabarbari, passularum, glycyrrhyzæ, & florum cordialiũ, cum modico cinnamomi, & corticum citri: aut

Medicamenta hæc sunt iteranda. *Paratum ex syrupo violaceo multiplicis infusionis, & mannæ, cum aq. boraginis.*

Huiusmodi medicamenta, velut etiã enemata, subinde sunt iteranda. Cùm enim morbificus humor crassus sit, & contumax, ex interuallis repetitã purgationem, quàm semel affatim factam, magis exigere videtur; si quidem concoctionis notæ in vrinis appareant: nam alioquin irritabilis eiusmodi supersedere præstat.

Inter vnam & alteram purgationem quid interponendum. Inter vnam, & alteram porrò purgationem, præparationis causa, commodùm interponemus *syrupos cichoreatos*, de *boragine, buglosso violaceũ*, de *corticibus*, de *acetositate, citri*, &c.

Ex neo,

Ex neotericis quidam defœcatum è pomis redolentibus *succum*, quem *pomaceum* nominant, ad eiusmodi affectus atrabilarios magnis celebrant encomijs. Neoterici quid interponant.

Virium imbecillitati fulciendæ faciunt, *vinum, aqua aurata* (seu in qua candefactum aurum sæpius restinxeris) *optimè dilutum; destillatum* item *caponum*, & iuscula. Virium imbecillitatem restaurãtia.

Præterea *conserua rosarum, violarum, boraginis*, &c. *recens*, cum *spec. diamargar. frigidi*, atq; *pauxillo confectionis alkermes*. Conseruæ.

Huc pertinent *odoramenta* ex *rosis, violis, styrace, moscho*, &c. & epithemata cardiaca; de quibus in febre ardente. Odoramenta.

Vigilia, sitis, dolor capitis, vt emendanda sint, similiter ex citato capite discere licebit. Symptomata vt sedanda.

Victus ratio in vniuersum ad frigidum humidum declinare debet; de cuius materia iam aliàs abundè. Victus ratio.

CAPVT XIX.

De febre quartana intermittente.

Causa.

Intermittentis quartanæ materia.

MAteria, seu fomes, quartanæ intermittentis, non discrepat ab eo, qui continuam excitat, est autem humor melancholicus alicubi in minoribus vasis, vel extra eadem, putredinem contrahens.

Duplex est hæc febris.

Hæc febris duplex est, vna legitima, altera spuria Legitima fit à melancholia naturaliter putredine coinquinata. Ea cùm

Legitima

veluti fœx, & limus quidam, sit sanguinis, in lienem, naturæ instituto, per mesenterij ductus, reponitur; vnde in his præsertim partibus febris quartanæ legitimæ focus cernitur.

Spuria.

Spuriam efficit adusta bilis flaua, nigra, vel sanguis, vel, (vt Auicennæ visum est, 1. quarti tract. 2. cap. 61.) etiam pituita Tametsi enim hæc in verum humorem melancholicũ haudquaquam transire potest, potest tamen adeò crassescere, & resiccari, vt primis qualitatibus, & consistentia, melancholiam quadamtenus æmuletur, cùm Galenus 13. Meth cap 4 crassum humorem plùs minùs melancholicum esse affirmauerit. Maximè cum quotidiana testetur experientia, in his subiectis Septentrioni terris, alimento multo, & crudiori, assuefactis, alphos, scirrhos, elephantiasim, quos melancholiæ sobolem agnouêre veteres, etiam à

Quæ à melancholia & pituita proueniant vitia.

am à pituita prouenire. Nos de legitima quartana agere constituimus, aliquid etiam de illo spuriarum genere dicturi, quod adusta bilis genuit, cùm curationem, legitimæ debitam, huic applicare non liceat, nisi eam vehementer velis exasperare, vel etiã prorsus immedicabilem efficere. De legitima nobis agendum.

De causis legitimæ tam internis, quàm externis, nihil in præsentia, quoniam illas, quamuis minùs vehementes, communes habet cum continua. Causæ legitimæ quartanæ.

Signa.

INuadit primo die cum exiguo rigore, vel horrore potiùs, qui tamen rigor, morbo in statum vniuersalem procedente, adeò excrescit, & augetur, vt præ frigore, cuiusmodi sub hybernum gelu etiam sanos inuadere assolet, non solùm carnes, sed ossa quoq; ipsa confringi, ac comminui, sibi ægri persuadeant, quem senium ostocopon Græci nuncupant. Horror.

Calor dein neq; ita multus, aut vehemens, neq; tam citò, vt in tertiana, rigorem sequitur. Calor.

Pulsus in principio paroxysmi intrò retractus, & veluti ligatus, deprehenditur, Pulsus.

non absimilis decrepiti senis pulsibus, quãtus æger sit iuuenis. In augmento verò, & statu, velocitatem quandam, & frequentiam, acquirit, comparatione tamen ad tertianarios pulsus instituta, tardus, rarusq; est; atq; id multò magis per tempus interualli, seu quietis. Quinimò rarior hic, & tardior fit pulsus, quàm in vlla alia febre, quàm pro natura etiam ægrotantis.

Vrina.

Vrinæ pro varietate humoris, quartanam committentis, euariant. In legitima (vt inquit Gal. 2. de cris. cap. 4.) sub initium tenues, albæ, & aquosæ, sunt; in progressu rubicundiores, & craßiores, euadũt; nonnũquàm obscuræ, ac nigræ, quæ, morbo declinante, salutares habentur.

Accessio quàm producta

Accesʃio in 24. horas producitur, & 48. horis intermittit. ita vt quartanarius circuit9 duos habeat dies à febre immunes.

Paroxysmus sudore mediocri terminatur.

Paroxysmus cum sudore mediocri terminatur, non tamen id semper in principio vniuersali totius morbi accidit, nisi magna subsit plethora, & corpus alioquin ex facili sudet.

Suspicionẽ quartana quæ augeant.

Suspicionem quartanę auget, si ea prçcesʃêre, quæ melancholici succi prouentũ in corpore faciunt: vt, victus melancholicus, & temperamentum non disʃimile, vel solidâ

ſolida eiuſdem humoris, aut etiam ſanguinis, euacuatio, vt menſium, hemorrhoidum, &c. ſupreſſa.

Morbi præcedentes febres erraticæ, obſtructiones, & humores lienis, qui freque̅ter huius febris, ſiue prodromi, ſiue aſſeclæ, fieri ſolent. Morbi præcedentes.

Adhæc, ſi quartanæ populariter vagantur.

Signa porrò alterius illius, quam flaua bilis per adustionem parit, iſta cēſentur; Signa Spuriæ.

Aggreditur hominem cum horrore, aut rigore, non multùm perſeuerantibus, hæc calor multò flagrantior, & acrior, excipit, quàm in legitima. Horror. Calor.

Pulſum habet celerem; vrinas bilioſas; paroxyſmum breuiorem; bilioſum vomitũ; ſitis, atq; vigiliæ, permoleſta ſunt; maior corporis iactatio, & inquietudo, adeſt; quin & interuallum ipſum multò impurius eſt, adeò, vt etiam poſtridie febriles reliquias corpus habere videatur, ſecus ac in legitima, ſub qua ſpatio inter vnam, & alteram acceſsionem, medio, tum ſitis abeſſe, tum appetitus vrgere, ſolet. Pulſus, Vrinæ, &c.

Præceſsêre item febres, aliiq; morbi bilioſi, & cauſæ potenter calefacientes, atq; exſiccantes, quæ ſcilicet non ſolùm copioſam gignere bilem, ſed eandem etiam aduſtere, queunt. Cauſæ præcedentes.

Pro-

Prognosis.

Hipp. j. Epid. sect. 3 tex. 4. ait quartanam omnium febrium esse securissimam, facillimam, longissimam. Eandem quoque a magnis aliis morbis vindicare. Quod ita accipiendũ docet Galenus, eam, si sola sit, nullumq; grauiorem visceris affectum sequatur, periculo vacare; non autẽ, vbi symptomatis rationem subit, & scirrhũ, vel insolubiles lienis obstructiones, excipit; quoniam, (vt idem testatur,) sæpenumerò videmus, homines ex liene graui quartana laborasse, ac deinde, collecta aqua inter cutem, esse defunctos.

Hipp. locus expositus.

Exitialis ferè est senibus, familiarior 30 aut circiter, annum agentibus, 3. Progn. tex. 28. erraticas consequitur.

Cui ætati familiaris & cui exitialis esse soleat

Autumnalis & frequentior, & productior esse consueuit, 2. Aph. 25 3. Aph. 22.

Non excedere anni spatium inquit Hipp. j. Epid. citato, & Auic. j. quarti tract. 2. cap 62. nisi quid erratum fuerit.

Diuturnitas huius febris quanta.

Alias ex historiarum monumẽtis compertum habemus, in plures etiam annos hũc morbum prorogari.

Quod vulgo persuasum habetur, *neminem bis quartana prehendi*, experientia falsum esse demonstrat.

Vulgi opinio falsa.

Quia

Quin & illud in confesso est, corpora post hanc febrem plerunq; habiliora fieri, &, si per ætatẽ licet, incrementum sumere.

Viget potissimùm ab anno ætatis 25. vsq; ad 45. Quòd si extra hoc tempus quartana inuaserit, certò tibi persuadeas, hanc febrem, nisi quid aliud hominem malè habeat, minimè diuturnam fore, ita Hipp. lib. de natura humana sub finem.

Viget ab anno ætatis 25. vsq; ad 45.

Curatio.

INdiget morbus iste tum calefacientibus tum aperientibus, incidentibus, abstergẽtibus, euacuantibus, hac interim animaduersione adhibita, vt quocunq; medicamenti genere vtaris, clementioribus ab initio vtaris; ne naturæ vim inferas, febrẽ exasperes, ex simplici duplicem, triplicem, aut pro intermittente continuam, parias.

Quocirca pridie paroxysmi vẽter blãdè mollietur

Pridie paroxysmi venter molliendus.

Caßia cum epithymo; aut
Elect. lenitiuo; vel
Diacatholico, ex *aqua boraginis, buglossæ, cuscutæ*, &c. *solutis*.

Vbi mauult æger *clysterem*, is comparabitur ex *decocto herbarum emollientium, borag. buglossæ, fol. senæ*, addendo *oleum violaceum*,

Clyster ex quibus herbis comparandus.

ceum, florem caßiæ, mel violatum, saccharum rubrum, salem, oui vitellum.

In copioso sangui ne vena secanda.

Si *Sanguis* copiosus esse videatur, vno ante accessionem die, non tantùm in principio, sed augmento etiam, morbi, vena ampliori foramine secanda erit, eaq; Basilica sinistri brachij.

Et si sanguis crassior, nigriorq;, prodeat, copiosè sinendus est fluere; si verò flauus, ac tenuis, statim supprimi debet.

Prodest etiam liberalior sanguinis missio ijs, qui sanguine nigro, & crasso, scatent.

Hæmorrhoidum apertio prodest.

Hæmorrhoidum apertio, adhibitis sanguisugis, vel, quod alijs magis placet, scalpello facta, adeò vtilis est, vt vel sola morbũ quandoq; soluerit. Conuenientior quoq; erit ijs, quibus mariscæ, priùs fluere solitæ, iam substitêre.

Huc pertinet sectio venæ manus sinistræ, quæ medium, & annularem, digitos interiacet, &, in ipso interlunij puncto (nisi tẽpus id in paroxysmum incidat,) facta; nam sæpe præsentem opem attulit.

Satiùs verò erit, ante hanc venæ sectionem, corpus vtcunq; a melancholico recremento repurgatum esse; quod nihilominùs facto est opus, tametsi phlebotomia prætermittatur.

Vacu-

Vacuationem porrò leuiora præparantia anteibunt, vt sunt: Præparantia.

Syrupus acetosus simpl.

De lupulo,

De fumaria,

De pomis,

De corticibus citri,

Mel rof. simplex, cum *aq.* vel *iure, melißæ, boraginis, buglossæ, fumariæ*, &c.

Neq; solùm extra paroxysmum, sed in ipsa accessione, inclinante tamen, hęc propinare licebit.

Purgans conficietur è Purgantia.

Folijs senæ decoctis, vel *infusis in sero lactis*, vel

Caßia, & *manna* resoluta *decocto communi, in quo præbullierit aliquid senæ, polypodij.*

Decoctum epithymi, *Mesues.* Item,

Caßia, & *Catholicon* cum *lapidis lazuli præparati scrup.* j. *è iure borag. buglos. viol. senæ, paßularum, glycyrrhizæ*, &c. indito etiam *melle rosato.*

Leuiora huius farinæ pharmaca in principio, & augmento, morbi, subinde iterandà sunt, ac proinde compluribus, quod sequitur, egregiè proficit: Leuiora pharmaca in principio & augmento iteranda.

℞. *Senæ orient. absq; stipit. vnc. ij.*

Radicum gentianæ drach. ij. Tundantur,

tur,& conijciantur in vas fictile vitreatum; affusis *vini albi clarißimi*, atq; *optimi, vnc. xxxx.* Stent per noctem in cineribus calidis. De liquore hoc excolato dantur vnc. iiij circiter, per mensem vnum,& ampliùs, si morbus fuerit pertinax, pridie paroxysmi quo tempore purgantia omnia securiùs exhibentur; etsi non desunt, qui ipso die paroxysmi talia propinare solent, arbitrati, quod res est, contumacem adeò succum, à natura iam agitari incipientem, faciliùs etiam medicamento vacuanti cessurum. Quam curandi rationem, ceu valde efficacem, vti penitus improbare non possumus, ita longè securiorem existimamus priorem, nisi vires robustæ sint admodùm, & pharmacum tot horis ante accesionem offeratur, vt priusquàm hæc ingruat, operationem omnem, vel maiori saltem parte, absoluat.

Quo tempore morbi purgantia offerenda.

In morbis diuturnis quid faciendum.

Quoniàm autem tam in hoc, quàm alijs diuturnis morbis, nocentem materiam paulatim tum concoquere, tum coctam educere, est necessarium; inter enumeratas iam purgationes, febre longiùs procedente, efficaciores etiam syrupos interponere decet, cuiusmodi sunt:

Syrupus Bizantinus,

De epithymo,

Oxy-

Oxymel *compositum*, dilutos priùs *aq. melißæ, boraginis, cuſcutæ, lupulorum*, &c. vel *decocto ceterach, tamaricis, rad. fæniculi, capparorum, polypodij, &c.*

His ita per dies aliquot continenter assumptis, succedet vel *dictorum pharmacorũ aliquod*, vel *Diacatholicon, Diaſena Nicol.* cum *lapide lazuli*, aut *confectione Hamech* acutum, & tum quidem offerre queas *Cydonium*, aut *pomum ſub cineribus aſſatum*, quod *fibris ellebori nigri* priùs transfixum fuerat, eximendo tamen post coctionem veratri surculos. Sic enim post sufficientem materiæ præparationem, quartanariis, & alios pertinaces morbos patientibus, hyberno tempore exhibitum, breui admodùm sanitatem restituere ait. Syrupis quæ succedere debent.

Matthiolus lib. 3. epist. 12. suum quendam elleborismum describit, quẽ in Commentario supra Dioscoridem, tanquam remedium, quod vna, & altera vice, bibitum, quartanas funditus tollat, magnis celebrat laudibus. Elleborismꝰ Matthioli.

Sunt qui ellebori nigri, in pollinem redacti, drach. j. ſ. vel drach. ij. in sapa vini per noctem macerant; collato, & expresso, adijciunt rhabarbari interioris scrup. j. diagrydij Gr. iij. vel iiij. quæ omnia decocto Elleborꝰ niger quomodò dandꝰ

passullarum, zingiberis, corticum citri, & cinnammomi, diluta, summo manè potanda præbent.

Verùm huiusmodi magno cum impetu, atque exquisitiùs, purgantia, solutis obstructionibus circa statum, & declinationem, morbi, primùm admittenda sunt. Tametsi enim eorum therapeia, qui mochlicis eiusmodi initio statim, vel multò ante vigorẽ, vtuntur, vt stibio, vitro, præcipitato, &c. successu quandoque haud carent, temeraria tamen est, nec facilè prudenti Medico imitanda.

Temeraria nec imitanda eorum therapeia qui mochlicis initio statim vtuntur.

Eodem tempore emeticon, è raphano ellebori albi radiculis drach. j pondere confixo, ac per triduũ inibi relictis, parabitur: perinde verò est vel expressũ postea succum, vel ipsummet raphanum, assumere.

Aliqui elleborum in maluatico, vel, vt Gal. solet, in oxymelle, vnius noctis spatio infundunt, eiusque dilutum propinant, quo medicamento, paucis præsertim diebus intercedentibus, repetito, & hunc, & similes insuperabiles ferè morbos, aboleri tradit Petrus Sarius diuersis lib. de affectionibus particularibus cap. 9.

Quomodò alii, & quomodò Gal. ellebor. propinat

Eundem effectum præstat oxymel elleboratum Gesneri.

Cæte-

Cæterùm & Hipp. ipſe 4. Aph. 13. & Aëtius Tetrab. j. ſerm. 3. cap. 120. & ſequẽtibus aliquot, multis ante ellebori vſum præparationibus, & cautionibus, opus eſſe tradit, ne lethalis conuulſio, vt habetur 5. Aph. j. ſequatur.

Nicol. Florentinus vomitorium quoddam ſuum è *radice palmæ Chriſti*, pollicis magnitudine, bene piſta, *generoſo quoddam vino* delibuta, paratum, bis terúe, prægreſsis vacuationibus aliis, propinatũ, ſumompere extollit. Verùm circa valida hæc in vniuerſum ſcire conuenit, iis, qui ad vomitum inepti, nec nauſeabundi ſunt, & vel aliàs debiles, & emaciati, apparent, haudquaquam elleborum, aut palmam Chiſti, exhibenda.

Nicol. Flor. vomitoriũ forte.

Leuiora vomitoria cætera, ex *decoctio*, *ſuccoq;*, *raphani*, *aqua mulſa*, *oxymelle*, &c. confecta, quouis morbi tempore, abeunte paroxyſmo, antè, vel aſſumpto iam cibo, locum habent; niſi fortè, veluti monuimus, ad vomendum omnino ineptus ſit æger; quo caſu Hipp. (4. Aph. 9.) melancholicos pleniùs per inferiora purgare iubet.

Leuiora vomitoria abeunte paroxyſmo quovis morbi tempore locum habent.

Poſtridie purgationis fortioris vtiliter hauriet *theriacæ veteris drach.* ſ. aut *drach.* j. *vino generoſo*, aut *aromatico*, diſtemperatæ; quæ cæteris etiam diebus, concocta morbi

Poſtridie purgationis fortioris quid ſumendum

materia, salubriter datur.

Mod9 & tempus theriacæ exhibendæ.

Modum porrò, tempusq́ꝫ, vtiliter administrandi theriacam, Gal sub finem capitis 15. libelli de theriaca ad Pisonem, pulchrè perstringit his verbis: *Ego námq; multos quartana laborantes, hac ingressus artis semita, facilè à morbo vindicaui. Primùm enim, cùm cœnassent, vt euomerent effeci: deinde secuta die succum absinthij bibendum tradidj, quo bilem contemperarem, ac velut edulcorarem. Postremò, duabus horis ante inuasionem, antidotum exhibui: atq; ita cum omni admiratione voti compos euasi; cùm celeriter is, qui theriacam assumpserat, liber ab inuasione maneret.* Hactenus Gal.

Circa statum morbi vniuersalē quæ expediāt.

Eodem tempore circa statum morbi, videlicet vniuersalem, expediunt & reliqua calidiora:

Diatrion pipereon,
Diaspoliticum,
Aromat. caryophyl. ex *vino forti,*
Aurea Alexandrina,

Puluis, aut *infus. caryoph.* ex *aq vitæ*, vel is *ipse puluis*, cum *cinnamomo*, & *pipere* è *generoso quopiam vino*, datus.

Et, quod Gal. libello de rigore & palpit. cap. 7. sibi probatissimum nominat, è *succo Cyrenaico, pipere, myrrha*, vel ex *hoc*, & *castoreo*, atq; alia huius generis plura passim

apud Medicos nota: neq; enim hæc febris, nisi corpus eximiè incalescat, vllo pacto curabilis, quod non ignorauit Arist. j. Problem. 58. qui quartanariis tali victu, & medicamentorum genere, multum velut ignẽ in corpore accendendum esse asserunt; quæ tamen parciùs calidis siccis naturis, & æstuoso cæli statu, vsurpari debet.

Cordonii vomitio.

Neq; illud prætereundum, quod Cordonius monet, statum, seu vigorem, huius febris, in quo calidioribus hisce locus est, non ex vrinis solùm, sed etiam paroxysmorum tum breuitate, tum symptomatum mitigatione, esse metiendum; quoniam homo parcus cibi, beneq; dormiens, vel in quartanæ principio vrinas concoctas meiere potest, non ob materiam morbi, sed ob cibum ritè elaboratum.

Sudores quæ euocant.

Præterea euocandis sudoribus, & vrinis, sub statum commodè opera dabitur. Prioris ordinis habentur, præter theriacam, & mithridatium,

Mulsa, in qua præbullierit *calamenthum*, *anethum*, aut *ruta*.

Decoctum item *guaiacinum*, & *myrrhæ* *el. drach.* j ex *Maluatico calente* hora vna ante paroxysmum, ægro vestibus vndiq; cooperto, propinata: quę potio ter, eo, quo dictum,

modo, repetita, liberat à febre, vt Matthiolus refert.

Ad eandem intentionem commendat *radicem angelicæ ex hordei decocto absorptam.*

Vrinas cientia. In diuretica locantur:

Oxymel, *syr. de quinq; radic. de hyssopo*, &c.

Quò spectant recentiorum *salia è stirpium cinere* parata: vt, *sal polypodij, chamædryos, fraxini, ceterach, tribus, quatuorúe granis*, ex *aqua* conuenienti, *cuscutæ* V.G. *borraginis*, &c. data: quæ magnæ sunt energiæ, si hoc tempore, hoc est, circa statum, exhibeantur, non autem priùs, quàm notæ coctionis manifestissimè conspiciantur.

Experimenta quartanã abigentia 12. Experimenta, quibus quartanarius circuitus certò abigi credatur, sunt varia apud varios. Cordonius *succum calamenthi* dat ante paroxysmum.

1. 2. Item *verbenæ* (*fœminæ* scilicet, ita Matthiolus) expressus *liquor*, & *vini albi odorati, ana vnc. ij.* tertiùm iterata potione, cuius in seipso, & alijs, periculum fecisse gloriatur Arnoldus de Villa noua.

3. Adhæc *drach. j. radicis asari in pollinem tritæ*, imminente iam accessione ex *Maluatico*, imperato postmodùm sudore; quod semel, atq; iterum quoq;, faciendum fuerit.

Theriacam

Theriacam veterem cum *aliquot guttis olei vitrioli* eodem pacto præbent nonnulli. 4.

Alij *cortices aurantiorum* ex *absinthiaco* offerunt, cum accesio iam iam in metu est. 5.

Sunt, qui arcano hoc antidoto tenaces quartanæ vires se infringere gloriantur: 6.

℞. Olei *vitrioli ritè apparati guttas vij.*
Syr. de cichorio simpl. vnc. j.
de absinthio vnc. ij. ſ. Misc.

Alexander Benedictus *puluerem folliculorum senæ ex vnc. iij. decocti absinthij* alternatim per aliquot dies offert; simulq; dorsi spinam laurino perungit oleo. 7.

Panis secalinus furno exemptus in *aceto* maceratur, & destillatur, cuius liquoris, instante paroxysmo, datur *vnc ſ. circiter.* 8.

Nec desunt, qui dieb9 xv. cõtinẽter dãt *succi borraginis depurati drach. iij. è vino* Cretico. 9.

Præterea *gentianæ succus* (modo à Dioscoride lib. 3. cap 3. tradito paratus) castaneæ autẽ glandis magnitudine, ingruente iam paroxysmo, bis datus, quartanam omnem, etsi grauissimam, sustulit; sed & in alijs quibuscunq; diuturnioribus febribus magno solet esse vsui. 10.

Quò spectat Gesneri, lib. ad parabilia Dioscoridis, *antidotus, Saxonica* nominata. 11.

Nec contemnendus est *puluis*, qui sequitur: 12.

 ℞ Rad.

℞ *Rad. gentianæ drach. iij.*
Calami aromatici,
Baccar. lauri, an. ſcrup. iiij.
Spec. diatrion. piperœon. ſcrup. iij. ß.
Sileris montani ſcrup. ij.
Rad. filicis ſcrup. V.
Rad aſari ſcrup. ij. ſ. Miſce. Vſus eius eſt præmiſsis conuenientibus purgationibus ex diaſena, vel paris efficaciæ melanagogo drach. j. põdere ex aq. borrag. V. G. aut vino generoſo, inſtante acceſsione, & ad ſudandum diſponente ſe ægro, datus.

Animi affectꝰ in hac febre multum præſtant.

Multùm præterea in hoc genere præſtant *affectus animi vehementiores, ingens lætitia, ira,* maximè verò *timor*, vt quandoq; viſi ſint quartanam finiuiſſe. Hinc Rhaſes *ægrum ſtricto gladio inuadere,* & *edentulos ſerpentes in eum conijcere*, docet.

Ebrietas & ingluuies ſubinde hanc febrim perſanãt

Quinetiam *ebrietas, ac varij cibi, potuſq;, licèt praui, magna auiditate,* & *ingluuie, ingurgitata*, hanc febrim ſubinde perſanârunt. Cauſam vide apud Brudum Luſitanum lib. 3. de vict. febr. cap. 18.

Periapta externa.

Periapta ab auctoribus huc facientia deſcribuntur. Ita apud Dioſc. *vermiculi in echino dipſaci reperti*, & *araneus alutæ incluſus*, de collo, aut brachio, ſuſpenſus, quartanæ circuitus prohibere dicitur, *aliaq; huius claßis* com-

complura: quæ si quas vires possident, certè ijs, non nisi therapeia legitima præeunte, vtimur vtiliter.

Interim magna semper in hoc morbo viscerum habenda est ratio, cordis præsertim, ac lienis, sine cuius vel dyscrasia, vel pertinaci obstructione, aut humore, quartana nunquam potest esse diuturna. Cordis & lienis in hac febre magna ratio habenda.

Cordi præclarè fuerit prospectum, intus dando *confectionem diambræ, diamoschi dulcis*; foris *epithemate* parato ex *aq. borrag. rosm. melissæ, spec. cordialib. croco, zedoaria, aceto, vino aromatico, &c.*

Ventriculum, & hepar, ijs ferè præsidijs tuebimur, quæ in curatione quotidianæ proposuimus.

Lienis obstructiones expediunt *decoctum corticum radicum capparis, tamaracis, ceterach, absinthij Pontici, chamædryos*, adiecto *oxymelle*, quod vicem *syrupi* præstabit: vel exhibito *puluere ceterach, & radicum filicis*, cum *vino*. Exteriùs sinistrum hypochondrium fouebitur per *spongiam imbutam decoctione rad. althææ, capparis, fraxini, sem. lini, fœnugræci*, perfusis *aceto*, & *aqua*; ablata spongia, locus oblinetur *amygdalarum amar. oleo, de capparibus, de spica*, cum *succo cyclaminis, ammoniaco ex aceto soluto, ceráq; medica*, in formã vnguẽti redactis. Lienis obstructiones expedientia

Vbi scirrhus aliquis magis rebellis deprehenditur, qui curationi quartanæ remoram faciat, is profligabitur eo modo, quem suo loco diximus.

Symptomatum omnium quartanæ rigor molestissimus.

Inter quartanæ symptomata rigor omnium solet esse molestissimus; qui mitigatur, vbi *pannis calentibus* extrema fouentur, vel manus, pedesq́, *calenti aquæ* immerguntur, aut æger tempestiuè in *molli lecto*, ante paroxysmi aduentum, *bene contectus* collocatur, *calidiq́; lateres vino quopiam aromatico* aspersi, *linteis inuoluti*, *pedum plantis*, *volis* manuum, *applicati*, remouendi mox, cùm calor febrilis eruperit.

Rigorem mitigantia.

Vnctio spinæ dorsi.

Commoda item erit vnctio spinę dorsi hora vna, vel duabus, ante paroxysmũ, impositis dein pannis calefactis, tectoq; diligenter ægri corpore.

Litus 4.

1.

℞. *Succi rutæ*,
Vini Maluat. an. vnc. ij.
Olei scorp. vnc. iiij.
Aq. vitæ vnc. j. Coquantur, lege artis, ad succi consumptionem, Fiat linimentum.

Aut quod Vierus deprædicat:

2.

℞. *Saluiæ*,
Rutæ,
Absinthij,

Rori-

Rorismarini, an. M. ʃ.
Masliches,
Olibani, an. drach. j. Coquantur in vini Maluat. & olei oliu. an. cyatho vno, donec liquor absumatur. Fiat valida expres sio; & vtere. Vel:

℞. *Aq. vitæ vnc. ʃ.* 3.
Theriacæ el. vnc. j.
Olei laurini vnc. ʃ. Misce. Vel:

℞. *Olei laurini,* 4.
Olei ranarum, an. vnc. iij.
Spirit. vini lib. ʃ.
Lumbric. terræ num. ix. Bulliant omnia simul ad spiritus vini consumptionem; coletur.

Trallianus ante paroxysmum, corpore tamen priùs bene purgato, multùm tribuit calidis epithematis, Trallian. calidioribus vtitur epithematis

Per os exhibetur, ante febris inuasionem, vbi refrigeratio tam magna est, Per os quæ exibeantur.

Piperis drach. j. ex aq. ardente;
Vinum aromaticum calens. Vel

℞ *Aq. vitæ vnc. j.*
Pulu. caryophyl. scrup. ʃ. Misce.

Frigida nimis, siccantia, viscosa, flatulenta, crassa, prorsus deuitare oportet. Victus ratio.

Aër igitur ad calidum, & humidum, declinet. Aër.

De

Ciborum prohibitorum catalogus.

De *cibis* obest panis secalinus, malè fermentatus,& pistus: caro bubula,taurina, leporina, ceruina, suilla; carnes sale, aut fumo, induratæ; sanguis animalium, indeq; confecta lagana, seu farcimina, aues quæ in paludibus degunt: vt, anseres, anates, &c; pisces grandiores, dura, & glutinosa, carne præditi; caseus vetus; brasica, leguminа; de fructibus mespila, sorba, cydonia, & alij fructus adstringentes.

Aquæ potus, veluti lieni peculiariter noxius, prohibetur.

Cibi qui conceduntur.

Horum loco conceduntur,quæ sanguinem tenuem, atq; clarum,gignunt. Ex carnibus hædina,agnina, vitulina, veruecina; pulli, capones, auiculæ nemorales; pisces etiam teneri, nequaquam glutinosi succi: vt, funduli, lucij, percæ; cappares, velut & cætera salsamenta è lepidio, & sinapi,parata, condimenti more, non alimenti copia, edantur.

Acetum obest.

Acetum obest; nisi febris à lienis quopiam affectu foueatur.

Potus.

Potabulum vinum album, tenue, mediocriter calidum: aut eius loco, decoctum piperis, aut cinnamomi; vel huius, & galangæ.

Somnus.

Somnus esto mediocris, velut etiam exer-

exercitia consueta diebus interualli haud inhibentur, si paroxysmi neq; violenti, neq; prolixi, sint nimiùm

Balneum aq. dulcis subtepidum, purgato iā corpore, ac morbo inclinante, conceditur; cuius vicem alioquin frictiones supplebunt. Balneum aq. dulcis.

Aluus aperta retineatur, vel cibis huc facientib9; vel enematis; quorum paradigmata ex superioribus repetere licet. Aluus.

Curæ, sollicitudo, rerum grauiorum seria paulò magis studia, tristitia, mæror, procul hinc exulent. Animi affectus.

His succedant hilaritas, & animi oblectatio, ex amicorū confabulationibus, musica, &c. Metus nihilominus, atq; iracundia, tempestiuè, & loco suo, excitata, interdum, vt diximus, commodant. Hactenus de quartana ex melancholia naturali pendente.

Curatio spuriæ.

ILli, quæ ex vstione fœcis sanguineæ, aut flauæ bilis, oritur, tertianæ legitimæ medicationem ritè applicabimus, ita suadente Alex. Tralliano.

Ac proinde maior ibi hepatis, quàm lienis, habebitur ratio; atq; operæpreciū erit Hic hepatis maior

quàm lienis habenda ratio.

cholagogis suprà memoratis aliquid adijcere, quod adustos humores vacuare sit natum, vt est:

Confectio Hamech,
Pil. Indæ,
Pil. de fumaria.

Quando in hac febre theriaca danda.

Theriacam porrò non dabimus antequàm morbus planissima coctionis indicia proferat, tumq; eam parciori manû, sacharo rosaceo, vel alio quopiam eius generis cardiaco correctam, dabimus.

CAPVT XX.

De quintanis, sextanis, alijsq;, longioris interualli, febribus.

Andenetur quintanæ, sextanæ &c. dubitant auctores.

DVbitant auctores (inter quos Galenus, Campensius, Valesius) vtrum quintanus, septimanus, nonanus, typus, de quibus Hipp. j. Epid. sect. tex. 2. & 9. peculiare genus febrium constituant, an recidiuæ quædam censeri debeant. Verùm non desunt magni Medici, qui id genus periodos obseruârunt. Auicenna j. quarti tract. 2. cap. 67. & Arculanus quintanam, Thomas à Vei. Com. in 2. de diff. febr. sect. 4. septimanam,

manam, & nonanam; Petr. Salius octauanam, & historiam duplicem huius febris recenset; Gentilis vidit febrem, quæ 15. quoq; die, & quæ semel tantùm in anno, exacerbabatur. Quemadmodùm etiam de Antipatro Sidonio referunt Valerius Max. lib. 1. cap. vlt. & Plin. lib. 7. cap. 51. eum omnibus annis vno tantùm die natali febricitare solitum, & ea febre consumptum esse satis longa senecta.

Causa.

CAusam istarum febrium pleriq; tribuunt pituitę paucæ, & admodùm crassæ, quæq; naturã melancholiæ æmuletur.

Signa.

COgnoscetur ex ipso circuitu facilimè.

Prognosis, & curatio.

Prognosis & curatio à quartana petenda.

PRognosin autem, & curationẽ, à quartana mutuabitur, illa potissimùm quæ apud Arabes phlegmatis perhibetur esse soboles. Procedet autem cum illis, quæ corpus vomitu, & deiectione, à superfluis liberant, aliisq; tam medicamentis, quàm

alimentis, quæ vim tenuandi, incidendi, abstergendiq́ꝫ, posſident.

Quò pertinent, *theriaca*, & *aromaticæ confectiones*: vt *diarrhod. arom. roſ.* Gabrielis, *& c.*

Thom. à Ve. quam cauſam harum febrium ſtatuat.

Cæterùm Thom. à Vei. loco citato, harum febrium cauſam non tam ſucco melancholico, aut alteri cuicunq́ꝫ, craſsitie, & paucitate, illam referenti, adſcribendum putat, quàm ipſimet naturæ, quæ per certa interualla, prout laceſsitur, vitioſum humorẽ, in corpore latentem, aggreditur, quicunq́ꝫ tandem is fuerit: ac præterea cenſet eiuſmodi periodos rarioribus, & his quæ præter communem curſum, ceu monſtri ſimilia, eueniunt, computandas.

Quiſquis igitur proprijſſima harum febrium indicia noſſe deſiderat, is notas humorum variorum, in corpore excedentium, diligenter conſideret; ac deinde pro modo nocentis ſucci, debita prouideat remedia.

CAPVT XXI.

De febribus compoſitis.

Febres variis modis componũtur.

ABſolutis ijs, quæ de ſimplicibus febrib9 dicenda videbantur, doctrinæ ordo exigit, vt de compoſitis quoq́ꝫ paucula in medium adducamus.

Con-

Conſtat ſanè febres multis modis com-
poni, veluti præclarè Thomas à Vei. Com.
in 2. de diff. febr. ſect. 5. parag. Putreſcen-
te pituita. Vel enim alijs diuerſi generis mor-
bis copulantur, inflammationib9 V.G. inter-
nis, cuiuſmodi ſunt, quæ pleuritidem, hepati-
dē, ſplenitidem, ſequuntur; aut quæ viſcerū
eryſipelata excipiunt: vt lipyria, typhodes,
chrynodes, ex eryſipelate ventriculi, iecoris,
pulmonis.

Febres diuerſi generis morbis iunguntur.

Vel talibus iunguntur accidentibus,
quæ totam Medici induſtriam ad ſe trahunt,
quales habentur ſyncopales appellatæ.

Interdum febres ſibi inuicem complicantur.

Quandoq; ſibi inuicem complicantur,
vel eiuſdem, vel diuerſi, generis, aut ſpeciei,
febres: vt, hectica cum putrida; quotidiana
cum tertiana; tertiana, & tertiana, ita vt du-
plicentur, &c. quarum coniugationum dif-
ferentias ſingulas ſcripto complecti, vt infi-
niti, ita propemodùm ſuperuacanei foret la-
boris. Nam qui ſimplicium febrium natu-
ram, cauſas, & curationem, habet perſpectā,
is compoſitas quoq; ſanandi methodum ſe
nouiſſe poterit affirmare. Neq; enim aliter
febrium compoſitarum ſigna, & indicatio-
nes, permiſcentur, quàm pro ratione cauſa-
rum, ſignorumq; componentium.

Qui febres ſimplices benecurare nouit, is & compoſitas noſcet tollere.

Sic enim vbi vna febris in illa compli

catione alteri præpollet, præualenti plus operæ impendim9, non neglecta penitus cōplice.

Præualenti febri plus operæ impendendum.

Æquales æqualiter curantur

Si pari passu ambulant, & veluti prorsus sunt æquales, æqualem vtriq; curam præstamus.

Ex compositis igitur febribus, solùm hemitritæum, tanquā notissimum, exempli loco, tractabimus. Febres enim, quæ internarum inflammationum, & erysipelatum, sunt comites, non curantur, nisi morbis illis vnde pendent, abolitis.

Syncopales verò febres cùm Gal. lib. 12. luculenter admodùm, ac perspicuè, sit prosequutus, operæprecium non est, vt vel à nobis aliquid adijciatur, vel Galeni verba huc transcribantur.

CAPVT XXII.

De hemitritæo, aut semitertiana.

Galeni hemitritæi acceptiones variæ.

GAl. in libello de typis cap. 4. varias hemitritæj acceptiones memorat. Aliquando enim semitertianā generatim nominat omnem febrem compositam ex quotidiana & tertiana, siue continuæ sint, seu

intermittentes: aliquando, & magis quidem propriè, eam continuis annumerat.

Cum autem ad continuitatem hemitritæi efficiendam alterutram (quotidianam dico, aut tertianam, è quarum ille miscella resultat) continuam esse oporteat; possitq; vel quotidiana continua cum tertiana intermittente coalescere, vel contrà, tertiana continua cum quotidiana interpolata; Galenus priorem febrium copulationem pro legitimo hemitritæo agnouit loco citato, quæ scilicet ortum ducat ab humore pituitoso in maioribus vasis, bilioso verò in minoribus, & à corde longiùs dissitis, putrescente. Proprior hemitritæi acceptio.

Cæterùm Hippocrates j. Epid. sect. 3, tex. 2. hemitritæi nomine non tam febrim descriptam, quàm tertianam omnem continuam, tertio quoq; die cum aliquo horrore fortiorem fieri solitam, de qua etiam 4. Aph. 43. intelligere videtur, quod validis sanè rationum momentis confirmat Thom. à Veiga loco citato parag. *Sed quoniam*, &c. Nam, experientia attestante, talis hemitritæus, non autem Galenicus, prope mortem comitatur tabidos, & alios è chronicis affectibus pereuntes, quod de suo hemitritæo affirmat Hipp. loco citato, quemadmodùm Hemitritæus Hippocraticus. Hemitritæus Hipp. prope mortem comitatur.

dùm plurimi, citra alium morbum, è sola tertiana continua, quæ tertio semper die horrorem exiguum excitet, moriuntur, quos vulgus Medicorum mori arbitratur è tertiana notha subintrante, hoc est, cuius alter paroxysmus incipiat, priore nondum finito. Atq; hæc ab Hipp. mortalissima censetur; quoniam horror ille significat naturam quidem in singulis accessionibus conari bilem, cuius malitiâ irritatur, è vasis in ambitum corporis propellere; verùm in medijs conatibus deficere, id quod febris continuitas perseuerans ostendit, atq; hoc pessimum est omen per Aph. 46. sect. 4.

Opinio vulgi Medicorum.

Huius & signa, & curatio eadem est quæ tertianæ continuæ, inter simplicium febrium differentias descriptæ.

Signa.

Signa & curatio Gal. Hemitritæi.

Signa porrò Galenici hemitritæi sunt: febris cum horrore non solùm inuadens, sed in bonam paroxysmi partem producta, qui horror quamuis remittat, paulò pòst, ceu noua ingruente accessione, recurrit, (Galenus reduplicationem hunc recursum horroris indigitat) propter illam videlicet quasi luctam humorum contrariorum bilis

tenuis,

tenuis, & pituitæ tenacis, quæ impedit, atq; retardat, exclusionem bilis, vnde restitat subinde, prodit tamen sudor, aut bilis vomitu, vel secessu, ferme reijcitur alternis solùm diebus, & maximè cum tertiani paroxysmi insultus cum quotidianæ continuæ exacerbatione coincidit. Diebus enim paribus, secundo, quarto, sexto, &c. quando sola quotidiana ægrum exercet, nihil istorum accidit, cæteraq; symptomata sunt remissiora.

Prognosis.

Morbus iste olim Romæ frequens, hodie rarior est, longus alioquin, difficilis, & valde periculosus, neruosas partes, potissimùm autem ventriculum offendit, multaq; alia incommoda secum trahit.

Curatio.

FEbris hæc, quemadmodùm è complexu quotidianæ & tertianæ prouenit, ita etiam mistis earum auxiliis tractanda venit; id verò cumprimis discernendum, vter humor pituitosusne, an biliosus alterum excedat. Nam si bilis copiosior erit, tertianæ dicatis remediis contra morbum pugnabim9; si pituita

pituita vincat, his, quæ in quotidiana recensuimus, liberaliùs vtemur. Verbo dicã: vniuersa curatio à tertianæ spuriæ therapeia parùm discrepat.

Cura á clysterio in initio auspicanda.

Remedia igitur erunt in initio *lene clysterium*, aut *eccoprocticon aliquod blande*: deinde *phlebotomia*; postea *syrupi*, aut *apozemata*, quæ tum bilem attemperant, tum pituitã apparant, vt sunt:

Syrupus de duab. rad.
Bizantinus,
De hyssopo,
Oxym. comp.
Syrupus acetosus,
De cichorio cum rhab.
De acetos. citri. &c.

Post notas coctionis conspicuas, dilutum, vel decoctum, absinthij Pontici, rectè præbebitur; deinceps purgantia conueniunt,

Rhabarbarum V. G. cum agar.
Elect. diaphœnicon,
De psyllio,
Diaturbith, cum *rhab.* & *rad. mechoacæ puluerata.*

Adextremùm viscera coctioni seruientia roboranda

Trochiscis de rhab,

De *absinthio*,
Diarrhodon Abbatis,
Diatrion santalon, addendo *duplum*, *triplumúe, rhabarbari.*

Ratio victus eodem spectare debet, quò pharmaca cætera, nempe, vt aër sit *temperatus*, *cibi facilis concoctionis*, & *vi refrigerandi*, atq; *abstergendi*, *præditi*; qualis est *ptisana*, *aliáq; ex hordeo parata edulia*. Victus ratio.

Potus esto: Potus.

Decoctum hordei,
Glycyrrhizæ,
Paßularum,
Sem. anis. &
Cinnam. Hæc

verò ipsa nequaquam offerri debent, nisi in vera febris remissione, & vbi ea venit, protinus danda sunt.

Monet deniq; Corn. Cels. lib. 3. cap. 8. intempestiua cibatione plurimos in hoc morbi genere pessundari.

Somnus, vigiliæ, exercitationes corporis, vbi per vires licet, animi pathemata, omnia ad moderationem spectare debent.

Quintus Serenus cæteris periaptis hanc præfert schedam, collo appensam, in qua scriptum sit verbum: Periapta.

Abracadabra,
Abracadabr,
Abracadab,
Abracada,
Abracad,
Abraca,
Abrac,
Abra,
Abr,
Ab,
A.

Hactenus in vniuersum de febribus humoralibus.

CAPVT XXIII.
De febre hectica.

Hectica febris quid.

HEctica febris tum dicitur, cùm calor præter naturam in solida cordis substãtia accenditur; constituitq; tertium, & summum, febriũ genus; de quo (expeditis iam duobus alijs, quorũ vnum in spiritibus cordis, alterum in eiusdem humoribus calefactis, versatur) in præsentia nobis agendum restat.

Est autem solidæ substantiæ non vna, & simplex, significatio. Quandoq; enim per solidum, latè loquendo, intelligimus, quicquid

quid à spiritu, & humore, seiunctum in partibus corporis numeratur: ita caro simul & adeps appellantur solida: aliquando ac propriè, veluti etiam hoc loco, per solidas partes spermaticas oportet inaudire. Sic Thom. à Vei. Com. in j. de diff. febr. cap. 8. sect. 4. parag. *Generantur igitur. &c.*

Calor is in cordis substantia defixus, humiditatem in solidis subsistentem, eamq; proximè nutrientem (Gal. 7. Meth. cap. 6. rorē appellat) vel tantùm accendit, & ebullire facit; vel insuper depascit, atq; imminuit; vel iam omnem consumpsit, vt nihil eius superfit ampliùs. Vnde tres hecticæ veluti gradus, aut differentiæ, resultant. Prima simplex nominatur hectica; postrema torrida, seu, consummata; secunda medio inter vtramq; collocatur loco, & magnam patitur latitudinem pro maiori vel minori humiditatis illius consumptione. Hecticæ differentiæ seu gradus.

Causa.

Febris hectica vix vnquā hominem primò, ac per se, inuadit, agnoscitq; causas impensè calefacientes, & exsiccantes, ac subiectum valde ad id dispositum; fereq; sem-

per excipit vel diarias, ex ira, mærore, inedia, diutius perseuerantibus, vel putridas & ardentes, præposterè curatas; vel internorum viscerum calidam siccamq; intemperiem, aut inflammationes suppuratas, vlcera, atq; corruptelas. Quinetiam à quibusdam venenis, aut medicamentis venenatis, propagatur.

In hac febre cor interdũ primario tenetur affectu, interdũ alijs visceribus cõsentit, 10. Meth. cap. 8. Plurimæ enim sunt partes siue calida siccaq; intemperie, seu inflammationibus, aut totius substantiæ corruptione, laborent, quæ cordi dein fixum illum calorem imprimunt, vt ventriculus, hepar, pulmo, pectus, mesenterium, intestinum ieiunum, colon, vterus, renes, septũ transuersum, ex quo tamen priùs mors, quàm hectica, occùpat.

Signa.

Signa hecticæ. Signa hecticæ sunt: calor ad primum attactum blandus, perseueranti tamen tactui acer, atq; mordax, & squalorem, seu Calor. ariditatem, præseferens, quem nihilominus æger, propter æqualem totius intemperiem, cordi consentientem, haud percipiat.

Is ipse

Is ipse calor multò manifestiùs in pulpis digitorum, volis manuum, pedum plantis, percipitur.

Propriùm verò, & inseparabile, indicium hecticæ est, quòd febrilis calor, licèt alioquin semper æqualis, sibiq; similis, hora tamen vna, & altera, post assumptum cibum, quandocunq; tandem is offeratur, manifestè augescat, & emicet, verùm sine annotatione, quemadmodùm in putridis vsuuenit, hoc est, sine prægresso horore, frigore, rigore, pandiculatione, &c. & quòd talis constanter perseueret, donec plena alimoniæ distributio fuerit facta, quod Gal. eodem modo contingere arbitratur, quemadmodùm calx viua ab aquæ conspersione exardescit, bullitq;.

Pulsus hecticarum est debilis, paruus, durus, frequens; à cibo tamen, vnà cum ipso calore, per aliquot horas increscit, & maior fit, atq; velocior. Pulsus.

Quin & arteria ipsa magis calet, quàm partes circumstantes. Arteria calet.

Ab vrinis nullum hecticarum signum desumitur. Vrinæ.

Adhæc, diaria, quæ vltra 24 horas producitur, hæcticæ gignit suspicionem.

Altera, marasmodes appellata, facilè deprehen- Marasmodes.

prehenditur ex facie Hippocratica, vnguium curuitate, & quòd æger quodammodo viuum sceleton appareat, hoc est, nihil præter ossa, cutimq; , ostendat, quæ digitis appressa, pellis siccæ modo, consistit, & riget.

Prognosis.

IN hecticam propensiores sunt naturæ calidæ siccæq; vehementiùs, graciles, & pauci sanguinis, homines.

Hectica simplex, seu, primæ speciei, minori labore curatur, quàm cognoscitur: marasmodes contrà, vel tertiæ speciei hectica, prorsus est insanabilis; media, prout huic, aut illi, propiùs accedit, aliquando sanatu facilior, aliquando difficilior, euadit.

Mortis præsagium. Mortis iam iam imminentis præsagiū est, alui fluxus superueniens, siue colliquatiuus, seu prostratæ virtutis naturalis assecla.

Curatio.

Scopi curationis. SCopi curationis in hectica, quæ sola, sinè alterius morbi complexu, subsistit (nā quæ vel putridam febrem, vel vlcus pulmonis, vt in phtisi coniuncta habet, non tollitur, nisi affectibus illis priùs abolitis) quoniam

niam causam fouentem non habet, estq; intemperies calida; sunt refrigeratio, & humectatio, non solùm per ea, quæ qualitate humefaciunt, sed & quæ substantificam humiditatem procurant, & eam deperditam restaurant, quod ea tantùm efficiunt, quæ corpus bene nutriunt.

Porrò cùm refrigeratio, ceu quæ per efficacissimam, aut (vt loquuntur Scholæ) actiuam, qualitatem introducatur, breui admodùm perficiatur, periculo tamē haud vacat, in corporibus præsertim excarnibus, qualia hecticorum, ex alijs morbis huc deuolutorum, esse consueuerunt. Moderanda igitur erit, & magis industriâ humectationi incumbendum, vtpote cuius actio ignaua est, & in qua modum excedere non possis.

Meteria curatiuis intentionibus idonea partim intus, partim foris, corpori occurrit. Curatio.

Intus quidem *aër inspirando attractus*, & ea, quæ *cibo, potuq;*, reficiunt: foris verò *circumfusus aër*, & *præsidia topica, refrigerantia, humectantia*: vt, *aquæ dulcis balneum*. &c. De singulis seorsim.

Aër sit *frigidissimus*, vel talis arte paretur, eo pacto, quo in febre ardente apparandum docuimus; ita tamen, vt is respira- Aër.

 tioni

tioni quidem inseruiat, reliquum verò corpus minimè feriat, quod proinde *stragulis* bene tectum, & vndiquaq; munitum, esse debet. *Hyeme* oportet *eum* quadamtenus *calefacere vapore aquæ calentis.*

Cibus. Cib9 prębeatur *boni succi, non facilè dissipabilis, neq; etiā concoctu difficilim9.* Talis est vel spōte sua, seu, propria natura, vel præparatione

Carnes. euadit talis: vt, *pull9, capus, pipio, nephrens; hædina, agnina, vitulina, veruecina; horum animalium pedes; paruus cuniculus, lepus iuuenis; teneriores aues; oua sorbilia; lac,* de cuius vsu infrà

Pisces. pluribus; *pisces saxatiles,* & qui ab horum bonitate proximè absunt; *trochtæ, anguillæ, in aquis salubribus captæ, & bene præparatæ; hepata* item *piscium; testudo nemoralis, cochleæ gambari, cancri,* & *ranarum coxæ.*

Frumentacea. Ex *frumentaceis cremor hordei* commendatur.

Olera. Ex *oleribus, endiuia, lactuca, spinachia, malua, portulaca, borrago, buglossum.*

Fructus. Ex *fructibus, poma dulcia, cucurbita, cucumeres, amygdalæ dulces recentes,* & *nuclei pini eiusdem ætatis,* si priùs noctem vnam in aqua violarum macerentur.

Nota. Notandum tamen interim, ea quæ in isto catalogo durioris sunt consistentiæ, inter initia morbi, cùm vis concoctrix etiamnum

num valet, offerenda esse, reliqua postè-
riùs.

Elixa cum *suo iure* absumantur; vnde Hippocrati meritò assatis, ceu promptè bilescentibus, præferuntur.

Salis verò quàm minimum edulia o- Sal.
mnia habeant.

Condimentum cibo, cæteris aromatis o- Condi-
mnibus abdicatis, parabitur ex *croco*, vel menta.
succo citri, aut *limonum carnibus*, inspersum.

Cum carnibus porrò perpetuò aliquid Carnibus
elixetur, quod alteret, & (si videatur ne- incoquē-
cessarium) alimentum reddat stabilius, cu- da.
iusmodi censentur: *prædictorum olerum aliquod*, *hordeum*, *particula porcelli*, *pes vitulinus*.

Ex eadem materia fiet *gelatina*, vel Gelatina.
hæc ipsa, quemadmodùm etiam interiora carnis assatæ, succi adhuc plenæ, prælo subijci queunt, indeq; profluens liquor præ-
beri, aut, quod *consummatum* vocant, con- Consum-
fici, deq; eo vnum, aut alterum, cochlear mata.
cæteris ferculis permisceri potest.

Sunt qui hæc ipsa in B. M. destillant, Destillata
gustui quidem non minùs iucunda, viribus autem multò inferiora.

Suaue, & vtile, *edulium* componitur è *iure pulli*, cum *emulsione quatuor sem. frigidorum*

rum maiorum, & *saccharo*: aut *hordeum ad mollitiem discoctum*, cum *vitello oui*, vel *cancri* bene præparati, mundatiq́; cum *cremore hordei, amygdalis*, & *saccharo*.

Cancrorum & Gamarorum præparatio. Consistit verò cancrorum, & gamarorũ, præparatio in eo, vt abiectis testis, chelis, & pedibus, cum lixiuio, atq; cinere, ad emendandam odoris fæditatem bene fricentur, cum aqua lympida aliquoties abluantur, ac tandem in *iure gallinæ*, aut *simili*, elixentur.

Cochlearum præparatio. Cochleæ verò ita parantur: Coquuntur in aqua, & lixiuio, parùm salitis, dein ablutæ ex aqua, vel hordeato, vel pulli iusculo, ad mollitiem denuo percoquuntur. Verumenimuerò præstat tam cochlearum, quàm gambarorum, aliorumq́; huius generis, expressum succum vsurpare, quàm carnes edere.

Quo respicientes aliqui, *pullos* offerunt, *carne gambarorũ*, aut *cochlearum*, cùm *tritico*, & *hordeo*, *priùs elixi*, *nutritos*.

Oua. *Oua* item *sorbilia* multùm conducunt, vbi, salis vice, *saccharo* conspergunt.

Oryza. Plurimùm quoq; nutrit *oryza*, cum *iure caponis* parata, ac *pulticula ex amylo*, & *lacte amygdalarum*.

Panis triticeus. Adhæc *panis triticeus* ex aqua aliquoties ablu-

es ablutus, & expressus, ac postea cum *iure pulli, capiue*, adiecta *sem. frig. maiorum emulsione*, & *saccharo*, percoctus. Vel, si is ipse *lacti recens mulcto*, citra aliam cocturam, infriatus solus edatur.

Cæterùm quamuis hectici, ob multam corporis resolutionem, copioso cibo indigeant; quia tamen calor ipsorum debilis nequit illum euincere, consultum est partitis vicibus parum aliquid offerre, & alimoniæ multitudinē frequentiâ compensare. Singulis igitur quatuor horis, & semel etiā de nocte, aliquid præbebitur; nā vitanda hecticis est modis omnibus tam fames, quàm sitis. Cibus hecticis partiendus.

Potus erit aqua, vel feruefacta solùm, vel quæ aliquid sacchari adiectum habeat, vel in qua bullierit hordeum ad rubedinem vsque; vel denique in magna virium, & ventriculi, imbecillitate vinum album, tenue, olygophorum, aqua probè dilutum, aut fontana, aut buglossæ, aut nymphææ. Potus.

Vbi aluꝰ profluentior est, *aquā hordei, & milij* torrefactorū cū *gummi Arabico* propinabimꝰ

Inter ea quæ per os dantur, præter recensita edulia, primas meretur *lac*, quod manè ab vbere calens protinus hauriri debet. Præfertur autem alijs in hoc genere (teste Gal. Meth. 12. & 7. lib. cap. 6.) humanum Lac.

manum lac, mulieris sanæ, boni habitus, duobus circiter mensibus à partu distantis; deinde asininum, pòst caprinum, postremo loco vaccinum, dempto iam butyro. Dosis ab vnc. ij. ad lib. ſ. & lib. j. dummodò in ventriculo non coaguletur, aut corrumpatur, velut innotescit ex ructu acido, fœtido, amaritudine oris, febris, ac sitis, incremento, pulsu maiore, celeriore, & lotio coloratiore.

Signa corruptiaut coagulti in ventriculo lactis.

Coagulationem lactis quid impediat.

Coagulationem porrò lactis in stomacho impedit tantillum sacchari adiectum.

Præsente autem diarrhæa minimè exhibendum est lac, nisi priùs ignitis silicibus vstulatum.

Cæterùm ab assumpto lacte neq; indormiendum, neq; alius vel cibus, vel potus, quatuor horarum spatio ingerendus.

Ptisana.

Iis porrò, qui per Aph. 64. sect. 5. ab vsu lactis arcentur, commodùm præbebimus *ptisanam ex iure pulli per se, aut elixatis in eo prius præparatis cancris.* Quantitas eius est vnc. v. cum vnc. ſ. syr. viol.

Aqua stillat. limacum.

Aliqui celebrant *aquam stillatitiam limacum*, cum *eiusmodi quopiam syrupo* datam.

Electuaria, & condita.

Electuaria, condita, aliasq; instaurantium medicamentorum formulas, de industria hic, ceu passim apud auctores obuias, silentio inuoluimus.

De ijs,

De ijs, quæ forinsecus adhibentur, hu- Balneum mectantibus, refrigerantibus, præsidiis, Galenus balneo plurimùm tribuit lib. 10 Meth. cap. 10. Si tamen absint, quæ illius vsum inhibere possunt: vt, inflammatio interna, aut visceris alicuius præstantioris insignis debilitas, alui fluxus, cruditas, & febris putrida. Erit autem id è dulci aqua comparatum, calidiusculum, non vsq; adeò tamen, vt sudorem proliciat. Trallianus 12. lib. cap. 4. lactis more, tepentem balnei aquam exigit, cui paulatim affundenda est frigida, aut eovsq; illic desidendum, donec sponte sua refrigeretur. Poterit autem, vbi vires consentiunt, bis die adhiberi, sed, ante balnei ingressum tribus, quatuorué, horis aliquid cibi coctu facilioris æger delibauerit oportet, ne animo linquat. Sunt qui aquæ balneo destinatæ incoquunt lactucam, violariam, nymphæam, caput, & pedes arietinos, vitulinos.

Postquam balneare desijt, vngetur secundùm spinam, & pectus maximè, oleo violarum, & amygdalarum dulcium, butyroúe recenti. Aut:

℞. Ol. *amygd dulc.* vel *communis recentis,* Vnguentum.
non saliti, lib. iij.
Vini albi dulcis lib. ſ.

Aquæ

Aquæ simplicis q. ſ. Infundantur
Foliorum lactucæ,
Maluæ, an. M. j.
Violarum M. ſ.
Roſarum recent. vel earum quæ poſt deſtillationem ſuperſunt. P. ij. Coquantur in vaſe duplici ad exhalationẽ vini, & aquæ, quod reliquum eſt exprimatur. Hoc vnguine illinantur molliter partes primùm infernæ, mox & ſupernæ.

Ad cætera topica quod attinet, cognitum priùs habere oportet locum primò affectum, ſeu, à quo hectica, vt fonte, propagatur: non enim ſemper à corde ipſo incipit, licèt cor neceſſariò afficiatur, vt dictũ fuit. illi igitur parti, quæ cor in ſympathiam pertrahit, ſuaq; calidiori dyſcraſia febri huic occaſionem præbet, ſiue ſit ventriculus, ſiue hepar, &c. ea applicabimus, quæ ardorem, ſqualoremq;, attemperant, cuius generis reputantur: *Vng. refriger. Galeni, farinæ item hordei, ſucco portulacæ, lactucæ,* aut *ſemperuiui maioris, in cataplaſmatis* formam redacta, quæ ſubinde vbi incaluerit ſcilicet, permutare conuenit.

Epithemata. Huc etiam reuocari merentur *epithemata* in tractatione febris ardentis propoſita; ſed acetum eſt omittendum.

Præ-

Præparantia, purgantia, venæ sectio, nullum in hoc morbi genere locum habent. Opportuni tamen sunt *clysteres* parati ex *solo lacte caprino*, aut *optimo iure carnis*; vel *cremore hordei* cum *vnc. iij. iiij. flor. cassiæ* in adstrictiore aluo: vel componuntur etiã e *butyro rec. mucilagine cydoniorum*, *iusculo caponis*, aut *decocto lactucæ, violariæ, vitello oui, & sacchàro.*

Somnus indulgetur bene *longus.*

Animus esto *tranquillus*, & *moderato* iucundoq; perfundatur *gaudio*, omnes alios grauiores affectus fugiendo.

Corpori quoq; ab exercitatione vacatio, & *quies*, adeò est necessãria, vt Gal. loco citato malit ægrum in balneum deportari, quàm eò pedibus descendere. Hæc de febre hectica, alijsq; tam simplicibus, quàm compositis, febribus, ad Omnipotentis Dei immortalem gloriam dicta sint satis.

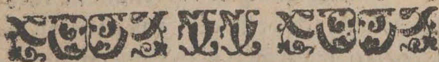
Errata corrige.

Fol. 30. Pro calore tincta est, *lege* colore &c

Fol. 49. Is igitur instaurandis, *lege* Iis igitur &c.

Fol. 67. Petrus Sarius, *lege* Petrus Salius.

Cætera, si quæ reperientur, tanquã leuia, facilè lectio ipsa emendabit.

Singere Hertz

R Abcitorum Mancitorum My

Et tene bene in manibus

suis Vag erit resurectio

carnis Sic sudorem lucis

et sanus eris

Recipe

~~Secreta cathena optima~~

~~medicorum ferentes~~

~~Recipe~~

R Zelgales ahb jnes

R

H

Ex catalogo Mathi[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]

Incesto sine matre [illegible]
va sine [illegible] [illegible]
pater et [illegible] [illegible]
uxorem et uxorem [illegible]
[illegible] uxorem pa[illegible]
mei

